

Nr 12

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979) m. m.;

beslutad den 16 oktober 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

CARL LIDBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I syfte att stärka företagsinteckningarnas kreditvärde föreslås att fordran på grund av företagsinteckning får företräde framför löne- och pensionsfordringar i händelse av konkurs. Samtidigt förbättras också skattefordringarnas ställning i förmånsrättsordningen. Löntagarnas fordringar skyddas i stället genom att det maximala beloppet för betalning enligt den statliga lönegarantin vid konkurs höjs från fem basbelopp till tolv basbelopp.

Vidare föreslås vissa jämkningar beträffande företagsinteckningens ställning när aktiebolag avregistreras på den grunden att aktiekapitalet inte uppgår till 50 000 kr.

1 Förslag till

Lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)

Härigenom föreskrives i fråga om förmånsrättslagen (1970: 979)

dels att 16 §¹ skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 11 och 12 §§ skall betecknas 12 respektive 13 §,

dels att nuvarande 13 § skall betecknas 11 §,

dels att nya 12 §, nya 13 §, 15 § samt punkten 6 i övergångsbestämmelserna skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §²

Allmän förmånsrätt följer därefter med arbetstagares fordran på sådan lön eller annan ersättning på grund av anställningen som ej förfallit till betalning tidigare än ett år innan konkursansökningen gjordes och på *sådan* lön eller ersättning under skälighetsperiod, högst sex månader, som överstiger inkomst vilken arbetstagaren under tid som lönen eller ersättningen avser förvärvat i annan anställning eller uppenbarligen borde ha kunnat förvärva i anställning som han skäligen bort godtaga. Vid bestämmande enligt vad nyss sagts i vilken utsträckning fordran på lön eller ersättning under uppsägningstid är förenad med förmånsrätt skall med samtidig inkomst i annan anställning jämföras utbildningsbidrag som utgår av statsmedel vid arbetsmarknadsutbildning, i den mån bidraget avser samma tid som lönen eller ersättningen och arbetstagaren har blivit berättigad till bidraget efter uppsägningen. Har lönefordran som förfallit tidigare än ett år innan konkursansökningen gjordes varit föremål för tvist, gäller förmånsrätten, om talan väckts eller sådan förhandling som föreskrives i kollektivavtal begärts inom sex månader från förfallodagen och konkursansök-

Allmän förmånsrätt följer därefter med arbetstagares fordran på sådan lön eller annan ersättning på grund av anställningen som ej förfallit till betalning tidigare än ett år innan konkursansökningen gjordes och på lön eller ersättning under skälighetsperiod, högst sex månader. *Har arbetstagaren under uppsägningstiden utfört arbete enligt anställningsavtalet med gäldenären, gäller förmånsrätten all lön eller ersättning för arbetet. I den mån arbete ej utförts under uppsägningstiden gäller förmånsrätten endast sådan lön eller ersättning som överstiger inkomst vilken arbetstagaren under tid som lönen eller ersättningen avser förvärvat i annan anställning eller uppenbarligen borde ha kunnat förvärva i anställning som han skäligen bort godtaga. Vid bestämmande enligt vad nyss sagts i vilken utsträckning fordran på lön eller ersättning under uppsägningstid är förenad med förmånsrätt skall med samtidig inkomst i annan anställning jämföras utbildningsbidrag som utgår av statsmedel vid arbetsmarknadsutbildning, i den mån bidraget avser samma tid som lönen eller ersättningen och arbetstagaren har blivit berättigad till bidraget efter uppsägningen. Har lönefordran*

¹ Senaste lydelse 1973: 1068.

² Senaste lydelse 1974: 366.

Nuvarande lydelse

ningen följt inom sex månader från det att tvisten blivit slutligt avgjord. I fråga om semesterlön eller semesterersättning som är intjänad innan konkursansökningen gjordes, gäller förmånsrätten vad som står inne för det löpande och de närmast föregående två kvalifikationsåren.

Föreslagen lydelse

som förfallit tidigare än ett år innan konkursansökningen gjordes varit föremål för tvist, gäller förmånsrätten, om talan väckts eller sådan förhandling som föreskrives i kollektivavtal begärts inom sex månader från förfallodagen och konkursansökningen följt inom sex månader från det att tvisten blivit slutligt avgjord. I fråga om semesterlön eller semesterersättning som är intjänad innan konkursansökningen gjordes, gäller förmånsrätten vad som står inne för det löpande och de närmast föregående två kvalifikationsåren.

Förmånsrätt enligt första stycket följer även med fordran på pension vilken tillkommer arbetstagare eller dennes efterlevande för högst ett år innan konkursansökningen gjordes och nästföljande sex månader. Förmånsrätten gäller även i fråga om pension, som intjänats hos föregående arbetsgivare, om gäldenären övertagit ansvaret för pensionen under de betingelser som anges i 23 och 26 §§ lagen (1967: 531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m.

Om gäldenären är näringsidkare, skall arbetstagare, som själv eller jämte närstående ägde väsentlig andel i företaget och som hade väsentligt inflytande över dess verksamhet, eller hans efterlevande ej ha förmånsrätt enligt denna paragraf för lön eller pension. Vad som sagts nu gäller även om gäldenären är juridisk person utan att vara näringsidkare.

13 §

Allmän förmånsrätt följer därefter med fordran på framtida pension till arbetstagare, som är född år 1907 eller tidigare, eller dennes efterlevande. Därvid får dock intjänad del av utfäst pension icke antagas avse större årlig pension än som motsvarar basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Från det sålunda beräknade fordringsbeloppet skall i förekommande fall avdragas upplupen del av pension enligt allmän pensionsplan eller enligt privat pensionsförsäkring.

Förmånsrätt enligt första stycket gäller även fordran på framtida pension som intjänats hos föregående arbetsgivare, om gäldenären övertagit ansvaret för pensionsfordringen enligt vad som anges i 11 § andra stycket.

Om gäldenären är näringsidkare eller juridisk person utan att vara näringsidkare, äger 11 § tredje stycket motsvarande tillämpning.

Förmånsrätt enligt första stycket gäller även fordran på framtida pension som intjänats hos föregående arbetsgivare, om gäldenären övertagit ansvaret för pensionsfordringen enligt vad som anges i 12 § andra stycket.

Om gäldenären är näringsidkare eller juridisk person utan att vara näringsidkare, äger 12 § tredje stycket motsvarande tillämpning.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §³

Fordran med allmän förmånsrätt uttages i första hand ur egendom som ej är föremål för särskild förmånsrätt. Förslår ej denna egendom, uttages fordringen ur egendom, vari särskild förmånsrätt gäller, före fordringar med sådan förmånsrätt i den mån det är medgivet enligt 16 § och i övrigt efter sistnämnda fordringar.

Särskild förmånsrätt har företräde framför allmän förmånsrätt. Fordran med allmän förmånsrätt enligt 10 § uttages dock, om det behövs, före fordringar med särskild förmånsrätt enligt 5 eller 8 § i annan lös egendom än tomträtt. Vad som uttages på detta sätt skall, när det finns särskilda förmånsrätter i olika egendomsgrupper, fördelas på grupperna i förhållande till den köpeskilling som erhållits för varje grupp.

Övergångsbestämmelser

6.

Pensionsutfästelse som enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1967: 532) om ändring i 17 kap. handelsbalken är förenad med förmånsrätt enligt 11 § tredje stycket i nämnda kapitel skall i samma omfattning ha förmånsrätt närmast före fordringar som har förmånsrätt enligt 13 § nya lagen.

Pensionsutfästelse som enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1967: 532) om ändring i 17 kap. handelsbalken är förenad med förmånsrätt enligt 11 § tredje stycket i nämnda kapitel skall i samma omfattning ha förmånsrätt närmast efter fordringar som har förmånsrätt enligt 13 § nya lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmånsrätt för fordran i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.

Härigenom föreskrives att 1 § lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Förmånsrätt enligt 13 § förmånsrättslagen (1970: 979) följer med fordran på

Förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen (1970: 979) följer med fordran på

³ Senaste lydelse 1973: 1068.

¹ Senaste lydelse 1974: 872.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1. skatt och avgift, som anges i 1 § första stycket uppbördslagen (1953: 272), samt skatt enligt lagen (1908: 128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, lagen (1958: 295) om sjömansskatt och kupongskatteförfordningen (1970: 624),

2. skatt enligt förfordningen (1959: 507) om allmän varuskatt och förfordningen (1968: 430) om mervärdeskatt,

3. skatt eller avgift enligt förfordningen (1908: 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, lagen (1928: 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster, förfordningen (1941: 251) om särskild varuskatt, förfordningen (1943: 477) om skatt å vissa pälsvaror, förfordningen (1948: 85) om försäljningsskatt, förfordningen (1953: 396) om accis å fettemulsion m. m., lagen (1953: 397) om avgift för fettsvaror som användas för framställning av fettemulsion m. m., förfordningen (1956: 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall, förfordningen (1957: 262) om allmän energiskatt, förfordningen (1960: 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, förfordningen (1960: 258) om utjämningskatt å vissa varor, förfordningen (1961: 372) om bensinskatt, förfordningen (1961: 394) om tobaksskatt, förfordningen (1961: 653) om brännoljeskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), förfordningen (1964: 352) om gasolskatt, förfordningen (1966: 21) om särskild skatt på motorbränslen, förfordningen (1971: 170) om annonsskatt, förfordningen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, förfordningen (1972: 820) om skatt på spel, förfordningen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar samt förfordningen (1973: 1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter,

4. skatt enligt förfordningen (1922: 260) om automobilskatt, kungörelsen (1934: 122) om skatt å motorfordon, som för tillfälligt brukande i riket från utlandet införts, kungörelsen (1951: 750) om saluvagnsskatt, förfordningen (1963: 116) om trafikomläggningsskatt, kungörelsen (1964: 43) om skatt å automobil, som av utomlands bosatt person för tillfälligt brukande i riket här förvärvats, traktorskatteförfordningen (1969: 297), vägtrafikskattelagen (1973: 601) samt förfordningen (1973: 602) om särskild vägtrafikskatt,

5. tull samt avgift enligt kungörelsen (1960: 235) om avgift för växtskyddskontroll vid införsel av växter och förfordningen (1968: 361) om avgift vid införsel av vissa bakverk,

6. avgift enligt lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område och lagen (1974: 226) om prisreglering på fiskets område,

7. avgift, som anges i 1 § första stycket förfordningen (1959: 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m. samt avgift enligt lagen (1961: 300) om redareavgift för sjöfolks pensionering och lagen (1968: 419) om allmän arbetsgivaravgift, allt i den mån avgift som här avses icke omfattas av 1.

Förmånsrätten omfattar ej restavgift och liknande avgift som utgår vid försummelse att redovisa eller betala fordringen och ej heller skatte- eller avgiftstillägg och förseningsavgift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs

Härigenom föreskrives att 2 § lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Betalning enligt garantin utgår för sådan fordran på lön eller annan ersättning som har förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen (1970: 979) och för fordran på pension som har förmånsrätt enligt 11 eller 12 § samma lag.

Har *arbetstagare* på grund av fordran som *avses i första stycket* ansökt om gäldenärens försättande i konkurs, utgår betalning även för kostnaden härför och, om konkursen avskrivits enligt 185 § konkurslagen (1921: 225), för kostnad som *arbetstagaren* ålagts att utge enligt 188 § samma lag.

Beträffande fordran med förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen gäller garantin för varje arbetstagare högst ett belopp som motsvarar *fem* gånger det vid tiden för konkursbeslutet gällande basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

Föreslagen lydelse

2 §¹

Betalning enligt garantin utgår för sådan fordran på lön eller annan ersättning som har förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen (1970: 979) och för fordran på pension som har förmånsrätt enligt 12 eller 13 § samma lag.

Har *någon* på grund av fordran som *omfattas av garantin* ansökt om gäldenärens försättande i konkurs, utgår betalning även för kostnaden härför och, om konkursen avskrivits enligt 185 § konkurslagen (1921: 225), för kostnad som *han* ålagts att utge enligt 188 § samma lag.

Beträffande fordran med förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen gäller garantin för varje arbetstagare högst ett belopp som motsvarar *tolv* gånger det vid tiden för konkursbeslutet gällande basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring. *Betalning utgår därvid för fordran som avser ersättning för särskilda kostnader framför annan fordran.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om betalning av garantibelopp för fordran i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

4 Förslag till

Lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)

Härigenom föreskrives att 71 och 143 §§ konkurslagen (1921: 225) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

71²

Vill förvaltaren efter första borgenärssammanträdet låta försäljning av lös egendom, som icke sker genom fortsättande av gäldenärens rö-

¹ Senaste lydelse 1971: 1046.

² Senaste lydelse 1973: 1132.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

relse, äga rum annorledes än å auktion, begära samtycke därtill av rätts ombudsman eller, om han vägrar, av borgenärerna. Innan ombudsmannen meddelar sitt beslut, skall han höra gäldenären, där det lämpligen kan ske.

Lös egendom, vari borgenär har panträtt eller annan särskild förmånsrätt, må ej i något fall utan hans samtycke säljas annorledes än å auktion, så framt hans rätt är av försäljningen beroende.

Samtycke som avses i första och andra styckena fordras icke, när förvaltaren vill genom fondkommissionär sälja på fondbörs noterat värdepapper till gällande börspris. Samtycke enligt andra stycket fordras ej heller för försäljning av lös egendom genom fortsättande av gäldenärens rörelse.

Skall fartyg, som ej är infört i skeppsregistret eller i motsvarande utländska register, gods i fartyg eller gods i luftfartyg säljas, äge förvaltaren, där egendomen finnes inom riket, begära försäljning i den ordning som gäller för utmätt sådan egendom.

Är fråga om försäljning av registrerat skepp, av luftfartyg eller av in-tecknade reservdelar till luftfartyg och finnes egendomen inom riket, skall vad i 70 § första och andra styckena sägs äga motsvarande tillämpning.

Skall gäldenären tillkommande rätt till andel i in-teckning som belastar hans luftfartyg eller till sådant fartyg hörande reservdelar säljas, låte förvaltaren innan försäljning sker anskaffa särskild in-teckningshandling å det gäldenären tillkommande beloppet, där laga hinder däremot icke möter. Skall försäljning ske av in-teckningshandling, som innehaves av gäldenären och för vilken han är personligen ansvarig, vare förvaltaren pliktig att, där ej gäldenären medgiver, att handlingen må försäljas med bibehållande av hans ansvarighet, förse handlingen med påskrift, varigenom gäldenären frikallas från ansvarighet.

Bestämmelserna i 70 § sista stycket äga motsvarande tillämpning, när gäldenären tillhörig lös egendom under konkursen skall säljas i den ordning som gäller för utmätt sådan egendom. I sådant fall skall förvaltaren dessutom, i den mån det är påkallat, i ärendet föra talan för borgenärer som ha förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979) samt genom brev underrätta borgenär om yrkande som han framställer på dennes vägnar.

Bestämmelserna i 70 § sista stycket äga motsvarande tillämpning, när gäldenären tillhörig lös egendom under konkursen skall säljas i den ordning som gäller för utmätt sådan egendom. I sådant fall skall förvaltaren dessutom, i den mån det är påkallat, i ärendet föra talan för borgenärer som ha förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979) samt genom brev underrätta borgenär om yrkande som han framställer på dennes vägnar.

143 §³

Har borgenär förmånsrätt enligt 10 eller 11 § förmånsrättslagen (1970: 979), må honom medgivas att, innan utdelning enligt vad ovan är stadgat äger rum, lyfta be-

Har borgenär förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979), må honom medgivas att, innan utdelning enligt vad ovan är stadgat äger rum, lyfta betalning för sin

³ Senaste lydelse 1971: 498.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

talning för sin fordran, i den mån tillgängliga medel därtill finnas.

fordran, i den mån tillgängliga medel därtill finnas.

Har borgenär förmånsrätt i viss egendom, må honom medgivnas lyftning, som i första stycket sägs, av medel, som inflyta för den egendom.

Övriga förmånsberättigade borgenärer äge ock lyfta betalning såsom ovan är sagt, i den mån medel, som ej böra beräknas för lyftning enligt bestämmelserna i första och andra styckena, lämna tillgång därtill.

Ändå att borgenär lyft betalning för sin fordran, skall han upptagas i utdelningsförslag, då sådant upprättas enligt ovan meddelade bestämmelser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.

Härigenom föreskrives att 5 och 10 §§ lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Hör egendomen till konkursbo, kan borgenär, som i konkursen bevakat fordran varmed är förenad luftpanträtt eller för vilken egendomen svarar på grund av in-teckning eller varmed är förenad retentionrätt eller förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979), begära att egendomen säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur egendomen är ostridig eller styrkes.

Hör egendomen till konkursbo, kan borgenär, som i konkursen bevakat fordran varmed är förenad luftpanträtt eller för vilken egendomen svarar på grund av in-teckning eller varmed är förenad retentionrätt eller förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979), begära att egendomen säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur egendomen är ostridig eller styrkes.

Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om rätt att utlösa den som anslutit sig enligt första stycket.

10 §

I sakägarförteckningen upptages, förutom exekutionsfordringen, fordran för vilken egendomen svarar på grund av luftpanträtt, in-teckning eller retentionrätt samt kostnaden för förfarandet.

Nuvarande lydelse

Om egendomen hör till konkursbo, upptages även arvode och annan kostnad för egendomens förvaltning under konkursen. Är egendomen därjämte utmätt, upptages fordran som skall utgå med förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979).

Med fordran avses även rätt till betalning på grund av ägarhypotek.

Föreslagen lydelse

Om egendomen hör till konkursbo, upptages även arvode och annan kostnad för egendomens förvaltning under konkursen. Är egendomen därjämte utmätt, upptages fordran som skall utgå med förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

Aldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmånsrätt för fordran i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.

Härigenom föreskrives att 5 och 10 §§ lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Hör skeppet till konkursbo, kan förvaltaren, om arvode eller annan kostnad för skeppets förvaltning under konkursen skall utgå ur skeppet, begära att skeppet säljes för den fordringen.

Borgenär, vars fordran är förenad med sjöpanträtt, panträtt på grund av inteckning, retentionsrätt eller förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979), kan begära att skepp som hör till konkursbo säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur skeppet är ostridig eller styrkes. Om borgenär, vars fordran är förenad med sjöpanträtt, framställt sådan begäran, får förfarandet ej nedläggas därför att frågan om försäljning för konkursboets räkning förfaller.

Borgenär, vars fordran är förenad med sjöpanträtt, panträtt på grund av inteckning, retentionsrätt eller förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979), kan begära att skepp som hör till konkursbo säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur skeppet är ostridig eller styrkes. Om borgenär, vars fordran är förenad med sjöpanträtt, framställt sådan begäran, får förfarandet ej nedläggas därför att frågan om försäljning för konkursboets räkning förfaller.

Borgenär vars fordran är förenad med sjöpanträtt har i fråga om utmätt skepp som ej hör till konkursbo samma befogenhet som enligt andra stycket. Begagnar han sig därav, får förfarandet ej nedläggas därför att frågan om försäljning för utmätningssökandens fordran förfaller.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om rätt att utlösa konkursbo eller borgenär som begärt att skeppet säljes för fordran som anges ovan.

10 §

I sakägarförteckningen upptages, förutom exekutionsfordringen, fordran som är förenad med sjöpanträtt, panträtt på grund av inteckning eller retentionsrätt samt kostnaden för förfarandet.

Om skeppet hör till konkursbo, upptages även arvode och annan kostnad för skeppets förvaltning under konkursen. Är skeppet därjämte utmätt, upptages fordran som skall utgå med förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979).

Om skeppet hör till konkursbo, upptages även arvode och annan kostnad för skeppets förvaltning under konkursen. Är skeppet därjämte utmätt, upptages fordran som skall utgå med förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979).

Med fordran som är förenad med panträtt på grund av inteckning avses även fordran för vilken skepp tagits i anspråk enligt 91 a § 3 mom. utsökningslagen (1877: 31 s. 1) samt rätt till betalning på grund av ägarhypotek.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

7 Förslag till**Lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1)**

Härigenom föreskrives att 139 § utsökningslagen (1877: 31 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*139 §¹

När fartyg, som ej är infört i skeppsregistret eller motsvarande utländska register, eller gods i fartyg eller i luftfartyg sålts, har borgenär, som hade sjö- eller luftpanträtt i egendomen, rätt att få betalning ur köpeskillingen enligt vad som anges nedan, såvida han framställt yrkande därom före auktionen eller, om egendomen sålts under hand, före köpeskillingsfördelningen.

Svarar utmätt egendom för företagsinteckning, äger inteckningshavaren erhålla betalning ur köpeskillingen, om han framställt yrkande därom inom tid som nyss angivits. Vad nu sagts gäller dock ej i den mån sådan betalning måste anses obehövlig för att trygga inteckningshavarens och efterföljande inteckningshavares rätt. Vid prövningen härav skall hänsyn tagas även till sådan egendom som gäldenären på annat sätt än genom företagsinteckningen ställt som säkerhet för inteckningshavarens fordran.

¹ Senaste lydelse 1973: 1131.

Nuvarande lydelse

Skall under konkurs fartyg, som ej är infört i skeppsregistret eller i motsvarande utländska register, eller gods i fartyg eller i luftfartyg säljas utmättningsvis, äger även borgenär som för sin fordran har förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979) rätt att erhålla betalning ur köpeskillingen, om han yrkat det före auktionen eller, om egendomen sålts under hand, före köpeskillingsfördelningen.

Föreslagen lydelse

Skall under konkurs fartyg, som ej är infört i skeppsregistret eller i motsvarande utländska register, eller gods i fartyg eller i luftfartyg säljas utmättningsvis, äger även borgenär som för sin fordran har förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979) rätt att erhålla betalning ur köpeskillingen, om han yrkat det före auktionen eller, om egendomen sålts under hand, före köpeskillingsfördelningen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmånsrätt för fordran i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

8 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1973: 1068) om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1973: 1068) om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979) att punkterna 3 och 4 i övergångsbestämmelserna skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

3. *Bestämmelserna i 4 § andra stycket och 16 § i dess äldre lydelse gäller fortfarande i fråga om förskott som avses i punkt 6 sista stycket övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 1064) om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1).*

4. *De äldre bestämmelserna i 4 § tredje stycket, 16 och 17 §§ om redares förmånsrätt på grund av förskott för medredares bidrag till rederirörelsen enligt 17 § sjö-*

Föreslagen lydelse

3. *Efter utgången av år 1975 skall särskild förmånsrätt enligt äldre bestämmelser gälla*

a. *enligt 4 § andra stycket för förskott som avses i punkt 6 sista stycket övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 1064) om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1),*

b. *enligt 4 § tredje stycket för förskott för medredares bidrag till rederirörelsen enligt 17 § sjölagen (1891: 35 s. 1) i dess lydelse före ikraftträdandet av lagen (1973: 1064) om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1) om förskottet lämnats före utgången av år 1975.*

4. *Fordran med allmän förmånsrätt enligt 10 § uttages, om det behövs, före fordringar med förmånsrätt enligt 3. Fordran med allmän förmånsrätt enligt 11 eller*

Nuvarande lydelse

lagen (1891: 35 s. 1) i dess lydelse före ikraftträdandet av lagen (1973: 1064) om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1) gäller fortfarande i fråga om förskott som lämnats före ikraftträdandet.

Föreslagen lydelse

12 § i deras lydelse närmast före utgången av år 1975 uttages, om det behövs, med tillämpning av äldre bestämmelser före fordran med rätt enligt 3, om konkursansökan gjorts före utgången av år 1975.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

9 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1966: 454) om företagsinteckning**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1966: 454) om företagsinteckning

- dels* att 36 § skall upphöra att gälla,
- dels* att rubriken närmast före 36 § skall utgå,
- dels* att 35 § skall ha nedan angivna lydelse,
- dels* att i lagen skall införas två nya paragrafer, 11 a och 15 a §§, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 a §

Bestämmelserna i 10 § äga också motsvarande tillämpning, när intecknad verksamhet jämte egendom, i vilken inteckningen gäller, på grund av upplösning av aktiebolag enligt punkt 4 eller 5 av övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag övergår till aktieägare. Detsamma gäller, om verksamheten och egendomen därefter övergår till handelsbolag, vari det upplösta bolagets aktieägare är delägare. Frist inom vilken talan skall väckas och anmälas till inskrivningsmyndigheten räknas från det aktiebolaget avfördes ur aktiebolagsregistret.

15 a §

Inteckningshavare äger erhålla betalning för intecknad fordran, fastän denna ej förfallit, om aktiebolag, i vars näringsverksamhet inteckningen meddelats, upplöses eller måste antagas komma att

Nuvarande lydelse

Skall inteckningsärendet enligt beslut av högre rätt upptagas till ny handläggning av inskrivningsmyndigheten, åligger det *denne* att upptaga ärendet på första inskrivningsdagen efter det att beslutet kommit *honom* till handa.

Föreslagen lydelse

upplösas enligt punkt 4 eller 5 av övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag.

35 §¹

Skall inteckningsärendet enligt beslut av högre rätt upptagas till ny handläggning av inskrivningsmyndigheten, åligger det *denna* att upptaga ärendet på första inskrivningsdagen efter det att beslutet kommit *myndigheten* till handa.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

10 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag²

dels att punkten 5 i övergångsbestämmelserna skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i övergångsbestämmelserna skall införas en ny punkt, 8, av nedan angivna lydelse.

I prop. 1975: 103 föreslagen lydelse

Här föreslagen lydelse

5. Bolag, vars registrerade aktiekapital ej uppgår till 50 000 kronor, skall, om det ej trätt i likvidation eller försatts i konkurs, upplösas genom att avföras ur aktiebolagsregistret, om samtliga aktieägare och styrelseledamöter samt verkställande direktören begär det. *Uppgift att bolaget har avförts ur registret skall kungöras i det första numret av Post- och Inrikes Tidningar som utkommer under närmast följande januari, april, juli eller oktober månad. Punkt 4 andra och tredje styckena äger motsvarande tillämpning.*

5. Bolag, vars registrerade aktiekapital ej uppgår till 50 000 kronor, skall, om det ej trätt i likvidation eller försatts i konkurs, upplösas genom att avföras ur aktiebolagsregistret, om samtliga aktieägare och styrelseledamöter samt verkställande direktören begär det *före utgången av oktober 1978. Uppgift om att sådan begäran framställts skall ofördröjligen kungöras i allmänna tidningarna. Bolaget får ej avföras ur registret förrän en månad efter det att sådant kungörande skett. Uppgift att bolaget har avförts ur registret skall ej kungöras. Punkt 4 andra*

¹ Senaste lydelse 1971: 1215.

² Senaste lydelse av övergångsbestämmelserna se 1973: 1081. Senast föreslagna lydelse av övergångsbestämmelserna se prop. 1975: 103.

I prop. 1975: 103 föreslagen lydelse *Här föreslagen lydelse*

och tredje styckena äger motsvarande tillämpning.

8. Om verkan av företagsinteckning, som meddelats i näringsverksamhet utövad av aktiebolag, som upplöses enligt punkt 4 eller 5, finns bestämmelser i lagen (1966: 454) om företagsinteckning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-10-16

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Lidbom, Carlsson, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén

Föredragande: statsrådet Lidbom

**Proposition med förslag till lag om ändring i förmånsrättslagen
(1970: 979) m. m.**

1 Inledning

När konkurs inträffar, skall konkursgäldenärens skulder betalas i en viss ordning, den s. k. förmånsrättsordningen. Bestämmelser om i vilken ordning olika fordringar skall betalas finns i förmånsrättslagen (1970: 979). Enligt förmånsrättslagen har bl. a. vissa löne- och pensionsfordringar förmånsrätt. Förmånsrätt gäller vidare i fråga om fordringar för vilka säkerhet har ställts i form av företagsinteckning. Löne- och pensionsfordringar har företräde framför sådana inteckningsfordringar. Värdet av den säkerhet som företagsinteckning ger är alltså beroende av hur stora löne- och pensionsfordringar som kan komma att göras gällande, om gäldenären försätts i konkurs.

Utredningen (Ju 1972: 12) angående företagsinteckning¹ har i uppdrag att göra en allmän översyn av lagen (1966: 454) om företagsinteckning. Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Sveriges jordbruksskassförbund (numera Sveriges föreningsbankers förbund) anförde i en till utredningen ställd skrivelse den 7 maj 1974, att företagsinteckningens värde som kreditsäkerhet hade försämrats genom införandet av lagen (1974: 12) om anställningsskydd. Organisationerna framhöll att införandet av den lagen, som innehåller bestämmelser om längre uppsägningstid än vad som tidigare tillämpades, har medfört att företagens latenta löneskulder ökat. Till följd härav har också utrymmet för säkerhet i form av företagsinteckning minskat i motsvarande mån. Or-

¹ Hovrättsrådet Christer Runc.

ganisationerna ansåg, att den försämring av företagsintecknings värde som kreditsäkerhet som därigenom uppkommit, borde motverkas genom att företagsinteckning gavs företrädesrätt framför lönefordringar. På grund av den statliga lönegarantin vid konkurs ansåg organisationerna, att en sådan ändring av förmånsrättsordningen kunde ske utan betänkligheter.

Frågan togs också upp av bankinspektionen i skrivelse den 14 oktober 1974. Även bankinspektionen menade, att företagsintecknad fordran borde placeras framför lönefordringar.

Efter samråd med mig tog utredningen upp den sålunda väckta frågan till särskild behandling. Utredningen avgav i januari 1975 betänkandet (Ds Ju 1975: 4) Löneprivilegium och förmånsrätt för företagsinteckning med förslag till bl. a. lag om ändring i förmånsrättslagen. Betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga A*.

Betänkandet har remissbehandlats. Yttranden har avgetts av Svea hovrätt, riksförsäkringsverket, kammarkollegiet, bankinspektionen, rikskreditverket, riksskatteverket, statens industriverk, länsstyrelserna i Malmöhus, Gävleborgs och Västernorrlands län, företagsskatteberedningen (Fi 1970: 77), konkurslagskommittén (Ju 1971: 06), Investeringsbanken, Försäkringsbolaget Pensionsgaranti, ömsesidigt (FPG), Folksam, Företagareföreningarnas förbund, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Sveriges industriförbund, Svensk industriförening, Svenska bankföreningen, Svenska företagares riksförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska personalpensionskassan (SPP), Svenska sparbanksföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges köpmannaförbund, Svenska Handelskammarförbundet, Ackordscentralens stockholms- och malmöavdelningar, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska metallindustriarbetareförbundet, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Föreningen Sveriges kronofogdar och Sveriges advokatsamfund.

Efter underremiss har yttrande över betänkandet avgetts av kronofogdemyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt Västernorrlands företagareförening. Post- och Kreditbanken (PK-banken) har anslutit sig till innehållet i bankföreningens yttrande.

Utredningen har vidare i en till justitiedepartementet den 2 september 1975 ingiven promemoria föreslagit ändringar i bl. a. lagen (1966: 454) om företagsinteckning. I promemorian belyses frågan om verkan av företagsinteckning i sådana aktiebolag som enligt särskilda bestämmelser kan komma att upplösas på grund av att aktiekapitalet inte uppgår till 50 000 kr. Jag vill i detta sammanhang ta upp också denna fråga.

2 Företagsinteckning och lönefordran

2.1 Gällande rätt m. m.

I fråga om gällande rätt, framställningen från de organisationer som jag tidigare nämnt, bankinspektionens skrivelse samt utredningens förslag ber jag att få hänvisa till bilaga A.

2.2 Remissyttrandena

Det stora flertalet remissinstanser har i allt väsentligt anslutit sig till utredningens förslag. En sammanställning över remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga B, till vilken jag ber att få hänvisa.

3 Rätt på grund av företagsinteckning vid avveckling av små aktiebolag

3.1 Gällande rätt m. m.

3.1.1 Avveckling av små aktiebolag

Genom lagen (1973: 303)² om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag höjdes gränsen för aktiekapitalets lägsta belopp från 5 000 till 50 000 kr. Lagändringen trädde i kraft den 6 juni 1973. För aktiebolag som bildats före denna dag gäller fortfarande den tidigare aktiekapitalgränsen. Genom lagen (1973: 1081)³ om ändring i den nämnda lagen (1973: 303), som trädde i kraft den 1 januari 1974, har emellertid införts regler som syftar till att alla aktiebolag efter utgången av år 1978 skall ha ett lägsta aktiekapital om 50 000 kr. De aktiebolag som inte före nämnda tidpunkt höjt aktiekapitalet till det nya lägsta beloppet skall upplösas genom ett förenklat likvidationsförfarande, obligatorisk avregistrering. De nya bestämmelserna, som har formen av ändringar i övergångsbestämmelserna till den förstnämnda lagen, medger att upplöst aktiebolags rörelse kan fortsättas i annan företagsform.

I prop. 1975: 103 med förslag till ny aktiebolagslag, m. m. föreslås ytterligare ändring i den nämnda lagen (1973: 303) av innebörd att aktiebolag, som har ett aktiekapital lägre än 50 000 kr., på begäran av samtliga aktieägare, styrelseledamöter och verkställande direktör skall kunna upplösas enligt det förenklade förfarandet redan före utgången av år 1978, frivillig avregistrering.

I prop. 1973: 168 framhålls att det stora flertalet av de företagare som väljer att avstå från att höja aktiekapitalet till 50 000 kr. beräknas träffa

² Prop. 1973: 93, LU 19, rskr 238.

³ Prop. 1973: 168, LU 41, rskr 393.

avtal med leverantörer, kreditgivare och andra om att bolagets åtaganden och förpliktelser skall överföras på ett handelsbolag, som skall överta rörelsen, eller på företagaren själv, ifall rörelsen skall fortsättas under personlig firma. I brist på sådana uppgörelser tryggas borgenärsintressena genom att solidariskt ansvar åläggs aktieägare, styrelseledamöter och verkställande direktör för sådana bolagets förpliktelser som uppkommit innan bolaget avförts ur registret, (övergångsbestämmelserna punkt 4 andra stycket). För att en fortsatt drift av rörelsen i annan företagsform inte skall äventyras genom att aktiebolagets avtalsparter motsätter sig att det eller de nya rättssubjekt som övertagit bolagets rörelse inträder som part i bolagets avtal föreskrivs vidare, att aktieägarna inträder i det avregistrerade bolagets ställe som part i de avtal bolaget slutit med tredje man. Denna ordning har betecknats som ett slags universalsuccession.

I prop. 1973: 168 berörs särskilt frågan om de säkerheter som ett avregistrerat aktiebolag kan ha ställt. Det framhålls bl. a. att det av reglerna om personlig ansvarighet för aktieägarna m. fl. och om aktieägarnas inträde som avtalspart i de av bolaget slutna avtalen följer, att säkerheter som bolaget ställt i form av borgen, pant m. m. kommer att stå kvar sedan bolaget upplösts. I fråga om företagsinteckning sägs i propositionen följande:

För bolagets förbindelser kan också säkerhet ha ställts i form av företagsinteckning. Inte heller sådan säkerhet rubbas av att bolaget har avregistrerats. Ändring av företagsform i förevarande fall är inte att anse som överlåtelse av verksamhet och bestämmelserna i bl. a. 10 och 15 §§ lagen (1966: 454) om företagsinteckning är därför inte tillämpliga.

Som tidigare nämnts föreslås i prop. 1975: 103 att små aktiebolag skall kunna upplösas genom avregistrering, om samtliga aktieägare och styrelseledamöter samt verkställande direktör begär det. De nyss redovisade bestämmelserna om solidariskt ansvar för bolagets förbindelser och om aktieägares inträde i bolagets avtal föreslås få motsvarande tillämpning även vid denna frivilliga avregistrering. Till skillnad mot vad som gäller vid den obligatoriska avregistreringen föreslås dessutom, att uppgift om att bolaget avförts ur registret skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Kungörande skall emellertid inte ske omedelbart efter avregistreringen utan i det första numret av tidningen som utkommer under närmast följande januari, april, juli eller oktober månad. Kungörelseförfarandet förutsätts bli avgiftsfritt.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1976. Frivillig avregistrering kan således komma att äga rum under åren 1976—1978.

3.1.2 Lagen om företagsinteckning

3.1.2.1 Inteckning och dess föremål

Enligt 1 § lagen (1966:454) om företagsinteckning (FL) kan efter medgivande av näringsidkare företagsinteckning meddelas i hans näringsverksamhet. Företagsinteckning kan också meddelas i näringsverksamhet som två eller flera näringsidkare utövar gemensamt. Gemensam inteckning i skilda näringsidkares olika verksamheter är inte möjlig. Företagsinteckning får enligt 2 § FL meddelas endast om näringsidkaren är bokföringsskyldig eller driver jordbruk eller skogsbruk.

Företagsinteckning meddelas i all den näringsverksamhet eller i den verksamhet av viss art som näringsidkaren vid varje tid utövar inom ett län eller inom en eller flera kommuner i länet. I fråga om aktiebolag gäller den speciella föreskriften att inteckning kan omfatta bolagets verksamhet inom hela riket eller inom flera län. Inteckningen får inte meddelas så att den till omfattningen avviker från annan inteckning som är meddelad eller sökt i samma näringsverksamhet.

Bifalls ansökan om företagsinteckning, sker inskrivning i inskrivningsboken över ärenden om företagsinteckningar varjämte bevis om intekningsbeslutet tecknas på fordringshandlingen. I inskrivningsboken skall göras särskilt upplägg för varje verksamhet, beträffande vilken intekningsärende förekommer. Uppläggen ordnas i bokstavsföljd efter näringsidkarens efternamn eller, om det är fråga om aktiebolag, handelsbolag eller ekonomisk förening, dess firma. Genom namnet eller firman identifieras den upplagda verksamheten som intektningsenhet.

Företagsinteckning gäller i näringsidkarens lösa egendom, i den mån denna hör till den intecknade verksamheten och är hänförlig till någon av de egendomsarter som finns uppräknade i 4 § FL. Av denna paragraf följer att företagsinteckning i princip upphör att besvära sådan egendom som inte längre tillhör näringsidkaren.

Intektningsobjektet är själva näringsverksamheten. Denna individualiseras genom följande kännetecken:

1. den eller de fysiska eller juridiska personer som driver verksamheten,
2. verksamheten, till arten bestämd eller obestämd,
3. den geografiska ramen för verksamheten.

För individualiseringen är anknytningen till näringsidkarens person av väsentlig betydelse.

3.1.2.2 Inteckningens verkan vid överlåtelse m. m.

Enligt FL upphör intektningsrätten i princip att gälla i rörelsen, om denna övergår till ny innehavare. Från denna regel görs undantag för det fall att näringsidkaren avlider, då dödsboet träder in i hans ställe som näringsidkare.

I 10 § FL finns regler om företagsintecknings verkan vid överlåtelse av verksamhet som omfattas av företagsinteckning. Dessa regler ger borgenären, inteckningshavaren, s. k. förföljelserätt. Inteckningsrätten fortsätter nämligen att belasta den konkreta egendom som ingick i överlåtelsen och som då besvärades av inteckningen. Detta gäller så länge egendomen tillhör förvärvaren. Om denne överlåter eller upplåter sådan egendom eller denna skadas eller går förlorad eller tas i anspråk genom expropriation eller liknande förfarande, gäller inteckningen i hans fordran på vederlag eller ersättning. Inteckningen ger företräde till betalning framför företagsinteckning som grundas på förvärvarens medgivande.

Borgenären förlorar sin förföljelserätt, om han inte inom ett år efter det verksamheten frånträdde väcker talan mot förvärvaren om betalning ur egendomen och också anmäler detta till inskrivningsmyndigheten. Avstår han från sin rätt mot förvärvaren, är han skyldig att anteckna detta på inteckningshandlingen, om förvärvaren fordrar det. Förföljelserätten är avsedd att främja en uppgörelse mellan borgenären, överlåtaren och förvärvaren, t. ex. så att inteckningslånet överförs på förvärvaren.

Enligt 11 § FL gäller förföljelserätt på motsvarande sätt när intecknad verksamhet jämte egendom, i vilken inteckning gäller, övergår till annan genom skifte av handelsbolags tillgångar eller bodelning av annan anledning än näringsidkarens död.

Det bör tilläggas, att 15 § FL i de aktuella situationerna ger borgenären rätt att kräva betalning för sin intecknade fordran trots att denna inte förfallit, s. k. acceleration av förfallotid.

Den omständigheten att inteckningen vid överlåtelse av intecknad verksamhet upphör att gälla i den överlåtna verksamheten — bortsett från förföljelserätten — medför inte att inteckningen som sådan upphör att gälla. Det framgår bl. a. uttryckligen av 4 § FL att inteckningen gäller i överlåtarens fordran på vederlag, i vad detta avser egendom som vid överlåtelsen omfattades av inteckningen.

3.1.2.3 Inskrivningsåtgärder

Den förföljelserätt för vilken jag redogjorde i föregående avsnitt föranleder vissa inskrivningsåtgärder. Som nämndes där måste förföljelserätten utövas inom ett år efter det verksamheten frånträdde. Inom denna tid måste inteckningshavaren dels väcka talan mot förvärvaren om betalning ur överlåtna egendomen, dels anmäla detta till inskrivningsmyndigheten. Sådan anmälan skall antecknas i inskrivningsboken. Särskilt upplägg skall därvid göras under förvärvarens namn eller firma och anteckning om anmälningen göras dels på överlåtarens, dels på förvärvarens upplägg. Om förvärvaren inte tagit ut någon inteckning i verksamheten, kommer bara den gjorda anteckningen att

finnas på hans upplägg. Gravationsbevis i fråga om intecknad verksamhet skall innehålla uppgift om bl. a. anmälan om att inteckningshavare väckt talan mot förvärvare av intecknad verksamhet om betalning.

3.2 Promemorian

I promemorian framhålls att, om FL tas till utgångspunkt, avveckling av aktiebolag enligt de i avsnitt 3.1.1 behandlade reglerna medför, att företagsinteckning som meddelats i bolagets näringsverksamhet upphör att gälla vid bolagets avregistrering. Med samma utgångspunkt kommer enligt utredningen inteckningshavaren inte heller att ha någon förföljelserätt, eftersom äganderättsövergången vid avregistrering inte grundas på överlåtelse, bolagsskifte eller bodelning av annan anledning än näringsidkarens död.

Utredningen påpekar att det i prop. 1973: 168 emellertid uttalats att säkerhet i form av företagsinteckning inte rubbas av att bolaget har avregistrerats. Enligt utredningen torde denna ståndpunkt ha motiverats av att avregistreringen innebär en form av universalsuccession. Utredningen ifrågasätter emellertid om inte en uttrycklig lagregel borde ha införts om att rörelsen efter avregistreringen skall anses vara samma verksamhet som bolagets rörelse.

Avvecklingslagstiftningen bygger enligt utredningen på den tanken att rörelsedrivande avregistrerade aktiebolag med två eller flera aktieägare antingen genom avtal eller genom konkludenta åtgärder skall transformeras till handelsbolag. Det blir alltså i de fall då verksamheten övergår på handelsbolag fråga om två äganderättsövergångar. I och med avregistreringen övergår nämligen verksamheten till aktieägarna och där efter övergår den till ett handelsbolag. Utredningen instämmer i att det vid den första äganderättsövergången skulle kunna vara fråga om universalsuccession, som inte rubbar inteckningssäkerheten. Men den andra äganderättsövergången är enligt utredningen inte någon sådan succession. Så snart aktieägarna överför verksamheten till ett handelsbolag, kommer företagsinteckningen att upphöra att gälla i verksamheten. Inteckningen kommer endast att medföra förföljelserätt i den till handelsbolaget överförda egendomen. Följaktligen kommer inteckningen bara att gälla i aktieägarnas fortsatta gemensamma verksamhet under den regelmässigt korta tid som denna består.

Den tilltänkta ordningen med inteckningsövergång genom ett nytt slags universalsuccession i samband med avveckling av aktiebolag skulle enligt utredningen få vissa otillfredsställande praktiska konsekvenser.

Utredningen framhåller att någon korrigering av inskrivningsmyndigheternas böcker över ärenden om företagsinteckningar inte synes vara förutsatt i samband med att företagsintecknade aktiebolag avregistreras.

Inskrivningsböckerna kommer därför inte att redovisa gällande inteckningsförhållanden. Enligt uttalandet i prop. 1973: 168 skulle ju inteckningarna i det förutvarande aktiebolaget gälla i enskilda näringsidkares eller i handelsbolags rörelser. Inskrivningsböckerna skulle emellertid inte komma att redovisa dessa inteckningar under näringsidkarnas namn och de nybildade handelsbolagens firmor. Ett gravationsbevis utfärdat för någon av aktieägarna i ett upplöst bolag skulle således komma att sakna uppgifter om inteckningar som meddelats i det upplösta bolagets verksamhet. Detta skulle kunna medföra rättsförluster vid exekution i företagsintecknad egendom. Vidare skulle, menar utredningen, presumtiva kreditgivare komma att sakna möjlighet att förvissa sig om huruvida den näringsverksamhet i vilken de erbjuds inteckningssäkerhet redan är belastad av företagsinteckning. Utredningen anser att förutvarande kreditgivare till avregistrerade bolag visserligen genom särskilda åtgärder skulle kunna hålla sig underrättade om de fortsatta inteckningsförhållandena. Alla andra emellertid som efter år 1978 — eller, om förslaget i prop. 1975: 103 antas, år 1975 — överväger att bevilja enskild näringsidkare eller bolag kredit mot säkerhet av företagsinteckning måste räkna med möjligheten att verksamheten redan är belastad av en "tyst" inteckning som inte framgår av gravationsbevis.

Utredningen pekar också på olika situationer där risker för inteckningskollisioner kan komma att uppstå. En person utövar t. ex. i samma område samma slags näringsverksamhet såväl genom ett av honom ägt aktiebolag som under enskild firma. Om båda rörelserna är intecknade, skulle inteckningarna efter bolagets avregistrering komma att omfatta en och samma verksamhet om bolagets verksamhet fortsätts. Besvärande konkurrensproblem skulle kunna uppstå härigenom. Ett annat kollisionsfall kan tänkas i det fall att en person äger två små aktiebolag, som har verksamheten intecknad i samma område. Om bolagen driver samma slags rörelse, kommer inteckningarna i de olika bolagen efter dessas avregistrering att gälla i samma verksamhet. Också härigenom kan konkurrensproblem tänkas uppstå. Andra liknande fall kan naturligtvis tänkas.

Utredningen anser att det skulle vara ytterst arbetskrävande att korrigera inskrivningsböckerna i enlighet med det rättsläge som enligt det förut nämnda uttalandet i prop. 1973: 168 skulle komma att inträda vid avregistrering.

Utredningen har kommit till den slutsatsen att man bör överge ståndpunkten att inteckningssäkerheten inte rubbas av avregistreringen. Upplösning genom avregistrering bör i stället i detta sammanhang bedömas på samma sätt som fusion av aktiebolag och skifte av aktiebolags tillgångar.

Om sålunda företagsinteckning i aktiebolags näringsverksamhet skall antas upphöra att gälla vid bolagets avregistrering, uppkommer frågan

om hur borgenärernas behöriga intressen lämpligen kan tillgodoses. Utredningen menar att det föreskrivna solidariska ansvaret för den intecknade skulden är otillräckligt. Utredningen har funnit det lämpligt att reglerna om förföljelserätt i 10 § FL görs tillämpliga också vid avregistrering. En sådan breddad förföljelserätt skulle innebära, att borgenären under en viss tid efter avregistreringen bevaras vid inteckningsrätt i det avregistrerade aktiebolagets konkreta egendom men däremot inte i den eventuellt fortsatta verksamheten. I inskrivningsboken behöver därför inte göras särskilda upplägg under aktieägarnas namn i andra fall än då borgenären anser sig behöva väcka talan mot den eller dem som övertagit det upplösta bolagets verksamhet. Under den tid då förföljelserätten gäller kan ny inteckning tas ut i den fortsatta verksamheten och inteckningslånet övertas av verksamhetens nye innehavare. Om en tillfredsställande uppgörelse härom inte skulle kunna träffas, kan borgenären utnyttja förföljelserätten för att få betalt. För att säkerställa detta behövs en regel om acceleration av fordringens förfallotid som motsvarar 15 § FL. I de fall då verksamheten inte fortsätts efter avregistrering eller då ny inteckning inte kan beviljas på grund av att den fortsatta verksamheten inte är bokföringspliktig, blir förföljelserätten av direkt betydelse.

Om det avregistrerade bolaget bara haft en aktieägare och denne fortsätter bolagets verksamhet som enskild näringsidkare, torde enligt utredningen en breddad förföljelserätt enligt 10 § FL i princip utgöra ett godtagbart skydd för inteckningshavarens säkerhetsintresse samt underlätta att kreditförhållandet överförs till den fortsatta verksamheten.

Har det avregistrerade bolaget däremot haft flera aktieägare, får man emellertid räkna med att dessa sluter handelsbolag. Utredningen menar därför att förföljelserätt vid avregistrering måste gälla i den berörda egendomen också efter det att denna överförs från aktieägare till handelsbolag. Det blir fråga om en s. a. s. förlängd förföljelserätt.

Utredningen framhåller att förföljelserätt i och för sig har ett begränsat värde, eftersom tillgångar i vilka inteckningen gäller kan komma att säljas tämligen snart efter bolagets avregistrering. Efter försäljningen gäller inteckningen bara i säljarens eventuella vederlagsfordran. Vid obligatorisk avregistrering kan förföljelserätt visserligen ge ett någorlunda godtagbart skydd. Frivillig avregistrering enligt förslaget i prop. 1975: 103 medför emellertid en väsentligt sämre situation för borgenärerna, eftersom avregistrering kan ske när som helst utan att borgenärerna blir informerade. Utredningen har funnit en effektiv och framkomlig lösning vara att regler införs som innebär att inteckningsborgenärerna ges säker information om förestående frivillig avregistrering i förening med skälig tid för dem att bevaka sin rätt.

Det bästa sättet att tillförsäkra borgenärerna angivna information och bevakningsfrist är enligt utredningen att de genom registreringsmyndighetens försorg underrättas om begäran om avregistrering. Detta kan ske

genom kungörelse en viss minsta tid — förslagsvis en månad — innan bolaget avförs ur aktiebolagsregistret. Sådant kungörelseförfarande bör vara avgiftsfritt. Utredningen menar att om man på detta sätt kungör ansökan, så torde man liksom vid obligatorisk avregistrering kunna undvara kungörelse av uppgift om att bolaget sedermera avförts ur registret.

Utredningen anser vidare att befrielse från stämpelskatt bör övervägas vid ny företagsinteckning som påkallas av att tidigare inteckning upphör att gälla i verksamheten i och med avregistrering. Utredningen finner emellertid att samma syfte kan uppnås genom tillämpning av 12 § första stycket stämpelskattelagen (1964: 308). Under vissa förutsättningar medger detta stycke nedsättning av stämpelskatten för ny inteckning med belopp som motsvarar skatten för tidigare inteckning. Förutsättningarna för sådan nedsättning är i princip dels att den tidigare inteckningen dödats eller av annan anledning upphört att gälla, dels att den nya inteckningen beviljas inom ett år efter det att den tidigare inteckningen upphört att gälla, dels att ansökan om den nya inteckningen bifalles i egendom som helt eller delvis omfattades av den tidigare inteckningen.

Utredningens överväganden innebär sammanfattningsvis att man bör acceptera att upplösning av aktiebolag genom avregistrering medför att inteckning upphör att gälla i bolagets näringsverksamhet. Detta föranleder ingen ändring i FL. Ändring krävs emellertid, om den vidgade förföljelserätt och befogenhet att kräva omedelbar betalning, acceleration av förfallotid, som utredningen anser behövlig, skall införas. Dessutom fordras ändring i de regler om kungörelse rörande frivillig avregistrering som föreslås i prop. 1975: 103, om utredningens syn på den frågan vinner anslutning. Enligt utredningens förslag bör de lag- och författningsändringar som utredningens överväganden föranleder sättas i kraft den 1 januari 1976, då reglerna om frivillig avregistrering är avsedda att träda i kraft.

4 Föredraganden

4.1 Företagsinteckning och lönefordran

Lagen (1974: 12) om anställningsskydd trädde i kraft den 1 juli 1974. Lagen innebär mycket betydande förbättringar av anställningstryggheten. Bl. a. har i lagen införts bestämmelser om viss minsta uppsägningstid vid uppsägning från arbetsgivarens sida. På den privata arbetsmarknaden fanns lagregler av den typen tidigare endast beträffande äldre arbetskraft enligt den s. k. äldrelagen. De uppsägningstider som kommer i fråga enligt lagen om anställningsskydd varierar mellan en och sex månader beroende på arbetstagarens ålder. Arbetstagare, som fyllt 45

år, har rätt till sex månaders uppsägningstid, om han varit anställd hos arbetsgivaren under de senaste sex månaderna eller sammanlagt minst tolv månader under de senaste två åren.

Av organisationer företrädande kreditväsendet har gjorts gällande, att införandet av lagen om anställningsskydd medfört en betydande försämring av företagsinteckningen såsom kreditsäkerhet. Det förhåller sig nämligen så att lönefordringar i händelse av konkurs i mycket betydande utsträckning har förmånsrätt till betalning framför fordran på grund av företagsinteckning. Den som avser att lämna kredit mot säkerhet i företagsinteckning måste alltså göra en bedömning av vilken omfattning lönefordringar kan ha i händelse av att låntagaren försätts i konkurs. Det är nämligen framför allt vid låntagarens konkurs som en lämnad säkerhet provas. Räcker säkerheten då inte till, är den inte betryggande.

Utredningen (Ju 1972: 12) angående företagsinteckning har tagit upp den fråga som sålunda har väckts. Utredningen framhåller att införandet av lagen om anställningsskydd medfört en sådan ökning av företagens latent löneskulder att företagsinteckningens värde som kreditsäkerhet väsentligen förringats. Utredningens förslag för att komma till rätta härmed innebär, att företagsinteckningen ges företräde framför lönefordringar vid konkurs. Utredningen menar att detta i realiteten inte innebär någon försämring för löntagarna, eftersom deras fordringar på lön ersätts genom den statliga lönegarantin, om det inte finns tillräckliga tillgångar i konkursboet.

Innan jag går närmare in på utredningsförslaget vill jag lämna några upplysningar rörande företagsinteckningen och dess användning i kreditlivet.

Företagsinteckning kan meddelas i företagares näringsverksamhet, om företagaren är bokföringsskyldig eller driver jordbruk eller skogsbruk. Företagsinteckningen gäller i vissa särskilt angivna slag av lös egendom, som hör till den intecknade verksamheten. Den medför att inteckningshavaren får förmånsrätt i den intecknade egendomen. Denna förmånsrätt är alltså en särskild förmånsrätt, dvs. den gäller bara i viss egendom. Lönefordran däremot är förenad med allmän förmånsrätt, dvs. den gäller i all gäldenärens egendom. Företagsinteckningen är ett viktigt kreditsäkerhetsmedel framför allt för mindre och medelstora företag, särskilt sådana inom service- och detaljhandelsnäringarna. Sådana företag saknar i regel möjlighet att ställa pantbrev i fastighet som säkerhet och är därför hänvisade till företagsinteckningen som kreditsäkerhet. Det bör i detta sammanhang framhållas att det är en grundläggande princip för all institutionell kreditgivning att lån beviljas under förutsättning att låntagarens betalningsförmåga inger förtroende och att betryggande säkerhet ställs. Sådan säkerhet skall efter objektivet godtagbara grunder täcka hela lånet. Enligt lagen (1955: 183) om bankrörelse skall

säkerheten utgöras av fast eller lös egendom eller borgen. Företagsinteckning är alltså enligt banklagen godtagbar som säkerhet.

Företagsinteckningen har kommit till flitig användning inom kreditlivet. Enligt uppgift som lämnats av bankinspektionen uppgick det totalt intecknade beloppet vid utgången av år 1971 till 18 400 milj. kr.

När det gäller att bedöma om en företagsinteckning uppfyller banklagens krav på att säkerhet för kredit skall vara betryggande måste man göra en ingående analys av det kreditsökande företaget. Sedan erforderliga reduktioner gjorts för osäkra fordringar, inkurant varulager och uttjänta inventarier samt de anställdas lönefordringar har bankerna i stor utsträckning, åtminstone från 1960-talets slut, godtagit företagsinteckning intill 50 % av den inteckningsbara egendomens värde enligt senaste bokslut. En sådan bedömning har accepterats av bankinspektionen.

Beträffande den reduktion, som sålunda görs för de anställdas lönefordringar, gällde i praxis före ikraftträdandet av lagen om anställningsskydd, att reduktionen borde uppgå till ett belopp motsvarande sex veckors lön åtminstone i personalintensiva företag. Sedan lagen om anställningsskydd trätt i kraft, har bankinspektionen funnit att motsvarande schablonmässiga reduktion bör uppgå till 5—6 månaders lön för de anställda och gälla samtliga företag.

För att ett företag skall kunna drivas och utvecklas måste det kunna få tillgång till kredit. Detta är av stor betydelse inte bara för företaget självt utan också för de anställda. Om företagen tillförsäkras goda kreditmöjligheter, tryggas deras fortbestånd och utveckling och därmed även sysselsättningen. Det är tydligt att framför allt de mindre och medelstora företagens kreditmöjligheter har försämrats till följd av den ståndpunkt bankinspektionen mot bakgrund av banklagens krav på betryggande säkerhet har intagit i frågan om företagsinteckningens värde som kreditsäkerhet efter införandet av lagen om anställningsskydd. Det är angeläget att man får till stånd en ändring därvidlag så att dessa företags kreditmöjligheter tryggas. Frågan blir då hur detta skall kunna åstadkommas.

Utredningen har pekat på olika möjligheter att få till stånd en förbättring men har stannat för att det mest effektiva och i själva verket det enda sättet är att förbättra företagsinteckningens kreditsäkerhetsvärde genom att ge den förmånsrätt framför lönefordringar. Denna bedömning har delats av det stora flertalet remissinstanser.

Enligt min mening innebär utredningens förslag en betydande förbättring av företagsinteckningens värde som kreditsäkerhet. I själva verket förstärks företagsinteckningen så att den ger bättre kreditsäkerhet än vad fallet var före ikraftträdandet av lagen om anställningsskydd. Jag vill vidare nämna att en liknande åtgärd företagits tidigare, nämligen då fordringar på grund av fastighetsinteckning flyttades i förmånsrättsordningen så att de fick företräde framför lönefordringar. Detta skedde just

för att stärka fastighetsinteckningens kreditvärde. Det är emellertid uppenbart att utredningens förslag kan genomföras endast om det inte samtidigt innebär en försämring av löntagarnas trygghet i händelse av att arbetsgivaren går i konkurs. Detta föranleder mig att något gå in på hur den statliga lönegarantin fungerar i det sammanhanget.

Enligt lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs svarar staten för fordran som arbetstagare eller anhörig till sådan har hos arbetsgivare som försatts i konkurs. Betalning enligt garantin utgår för löne- och pensionsfordran som har förmånsrätt enligt 11 och 12 §§ förmånsrättslagen (1970: 979). I fråga om fordran med förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen, dvs. lönefordran och viss pensionsfordran, gäller garantin för varje arbetstagare med högst ett belopp, som motsvarar fem gånger det vid tiden för konkursbeslutet gällande basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Staten inträder i fråga om utbetalt garantibelopp i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären och kan alltså göra gällande lönefordringen regressvis i konkursen.

Förmånsrätten för lön, det s. k. löneprivilegiet, fyller en social funktion. Man har velat trygga arbetstagarnas försörjning i händelse av konkurs genom att ge deras krav på lön en framskjuten ställning i förmånsrättsordningen. Den statliga lönegarantin har emellertid i betydande mån minskat behovet av ett löneprivilegium. Det är för det stora flertalet arbetstagare förhållandevis likgiltigt vilken förmånsrätt deras lönefordran har, eftersom de under alla händelser får betalt för sin fordran genom den statliga lönegarantin. Så är emellertid inte fallet beträffande alla arbetstagare. Som jag nyss nämnde gäller nämligen för den statliga lönegarantin den begränsningen att betalningen ur garantin kan uppgå till högst fem basbelopp. De högst avlönade arbetstagarnas krav på att få ut lönen kan alltså inte tillgodoses enbart genom den statliga lönegarantin. En sådan löntagare är också beronde av att hans lönefordran har en framskjuten ställning i förmånsrättsordningen.

Utredningen har uppmärksammat detta. Utredningens förslag innebär att den försämring som löneprivilegiet lider genom att företagsinteckningen i förmånsrätts hänseende skjuts före lönefordran kompenseras därigenom att beloppsbegränsningen i det statliga lönegarantisystemet höjs från fem till åtta gånger basbeloppet.

Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet får jag anföra följande. Enligt min mening har utredningen anvisat den rätta vägen att gå. Genom en förstärkning av lönegarantisystemet undviks att det stora flertalet löntagare drabbas av någon försämring genom att löneprivilegiet sätts efter företagsinteckningen. Jag vill vidare framhålla att kostnaderna för lönegarantisystemet finansieras genom särskilda arbetsgivaravgifter (lönegarantiavgifter) som arbetsgivarna — inklusive staten och kommunerna — erlägger enligt lagen (1970: 742) om lönegarantiavgift. Dessa avgifter förs till en särskild garantifond från vilken rekvi-

reras medel för täckning av statens kostnader på grund av betalningar enligt lönegaranti. Behållningen i denna fond uppgick den 30 juni detta år till 17 790 000 kr.

Man kan emellertid enligt min mening vara något tveksam om hur stor höjning av begränsningsbeloppet i lönegarantisystemet som bör göras för att socialt icke önskvärda effekter för löntagarna skall kunna undvikas. Denna fråga har väckt betydande uppmärksamhet under remissbehandlingen. Flera remissinstanser anser att all beloppsbegränsning bör slopas under det att andra vill sätta gränsen till femton basbelopp. TCO, som i första hand vill slopa varje beloppsbegränsning, föreslår i andra hand att gränsen sätts till tolv basbelopp. Metallindustriarbetareförbundet har biträtt utredningsförslaget men antyder att det kan bli nödvändigt att i framtiden räkna upp lönegarantibeloppet. LO synes närmast inta den ställningen att någon uppräknings utöver åtta basbelopp inte behövs.

Vid bedömningen av frågan är av intresse en undersökning som utredningen gjort av vissa löntagarorganisationers bevakningar av löne- och pensionsfordringar efter år 1971. Enligt denna undersökning har totalt 128 bevakningar avsett belopp utöver fem basbelopp. Av dessa avsåg 18 bevakningar belopp utöver åtta basbelopp, sju bevakningar belopp utöver tio basbelopp och två bevakningar belopp utöver tolv basbelopp. Denna undersökning visar enligt min mening att lönegarantiavgiftens storlek inte påverkas om gränsen sätts vid åtta, tio, tolv eller femton basbelopp. Att någon form av begränsning bör uppställas synes mig dock klart. Frågan är emellertid var gränsen bör sättas. Mot bakgrund av att det är angeläget att förslaget inte leder till försämring av den tryggade ställning som löneprivilegiet hittills har garanterat lönefordringar föreslår jag att gränsen sätts vid det belopp som TCO i andra hand förordat, nämligen tolv basbelopp.

Med mitt förslag torde så gott som samtliga löntagares krav på löne- och pensionsfordringar undgå reell försämring genom att löneprivilegiet flyttas ned efter företagsinteckning. Det kan dock inte uteslutas att i något enstaka fall en lönefordran kan vara så omfattande att den inte täcks ens av en summa motsvarande tolv basbelopp. Det kan därför enligt min mening inte komma i fråga att, såsom några remissinstanser förordat, helt slopa löneprivilegiet. Å andra sidan har jag gjort den bedömningen att sådana fall som jag nyss nämnde blir så sällsynta att det inte finns någon anledning att, såsom bankföreningen förordat, införa en ordning som innebär att arbetstagarens överskjutande fordran går före statens regresskrav för utbetalningar från lönegarantifonden.

Jag anser således att utredningens förslag bör genomföras men att gränsbeloppet i lönegarantisystemet bör höjas till tolv basbelopp. Innan jag tar upp vissa följdfrågor vill jag dock något beröra en fråga som bl. a. SPP har tagit upp under remissbehandlingen.

Förslaget att låta löneprivilegiet komma efter företagsinteckning får vissa återverkningar i fråga om försäkringsinrättnings krav på pensionspremier. Situationen är i korthet följande. Försäkringsinrättningens krav på pensionspremie omfattas enligt stadig praxis av löneprivilegiet när arbetsgivaren har åtagit sig att betala premien. Löneprivilegiet ligger vid konkurs visserligen efter fastighetsinteckningarna men före företagsinteckningen. Denna förmånrätt har enligt SPP hittills räckt för att täcka SPP:s krav på förfallna pensionspremier enligt den s. k. ITP-planen när arbetsgivare gått i konkurs. Detta läge kommer emellertid enligt SPP att förändras, om företagsinteckningen sätts före löneprivilegiet. Detta betyder nämligen enligt SPP att löneprivilegiet i praktiken mister större delen av sin betydelse och att SPP därför kommer att få nöja sig med mer eller mindre ringa konkursutdelningar. Liknande situationer kan uppkomma också för andra försäkringsgivare t. ex. för Försäkringsbolaget Pensionsgaranti (FPG), vars uppgift är att meddela kreditförsäkring för arbetsgivares pensionsutfästelser, huvudsakligen utfästelse om ålderspension enligt ITP-planen för tjänstemän.

Under lagstiftningsärendets beredning inom justitiedepartementet har inhämtats vissa uppgifter rörande de berörda försäkringsformerna. Det har därvid visat sig att inga förluster uppstår för arbetstagare anställda hos kollektivavtalsbundna arbetsgivare. De förluster som kan uppkomma för arbetstagare som är anställda hos icke kollektivavtalsbundna arbetsgivare och försäkrade enligt ITP-planens förmånsschema är förhållandevis begränsade. Enligt uppgift kan man räkna med att den utgående pensionen i de flesta fall kan komma att minskas med 3—5 % för den händelse förfallna pensionspremier inte kan få utdelning i arbetsgivarens konkurs. Sänkningen har beräknats med utgångspunkt i ett antagande att arbetstagaren får ny anställning inom ett halvår från det s. k. fribrev har utfärdats. Beträffande försäkringar meddelade av Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag (AFA) (tjänstgruppliv- och avgångsbidragförsäkring) gäller i princip att inga förluster uppkommer för enskilda löntagare, om arbetsgivaren i fråga är bunden av kollektivavtal. Om emellertid konkursboet vid fortsatt drift av kursgäldenärens rörelse inte inträder i försäkringsavtalsförhållandet genom att överta försäkringen eller tecknar ny sådan, upphör försäkringsavtalet genom uppsägning från AFA:s sida med utgången av månaden efter konkursutbrottet. För försäkring som tecknats av icke kollektivavtalsbunden arbetsgivare gäller att försäkringen träder ur kraft, om betalning inte fullgörs inom en månad efter premiens förfallodag. Beträffande försäkringar som meddelas av AMF-Arbeitsmarknadsförsäkringar (avtalsgruppsjukförsäkring, särskild tilläggspensionsförsäkring samt grupp-försäkring för yrkesskada) gäller försäkringen oavsett premiebetalningen, om försäkringen tecknats enligt kollektivavtal. De frivilligt tecknade försäkringarna kan vid premieförsummelse sägas upp

efter sju dagar. I motsats till vad som gäller beträffande försäkring i AFA brukar emellertid försäkring i AMF inte sägas upp om rörelsen fortsättes efter konkursutbrottet.

De förluster som i enstaka fall kan tänkas uppkomma för arbetstagare anslutna till ITP-planen är enligt min mening så pass obetydliga att man kan bortse härifrån i detta sammanhang. Jag vill i anslutning här till erinra om att FPG inte har motsatt sig utredningens förslag. Vad gäller de arbetstagare som är anslutna till AFA- och AMF-försäkringarna gäller att några förluster inte uppkommer för enskilda löntagare om inbetalning av försäkringspremien försummas av kollektivavtalsbunden arbetsgivare. Mot den bakgrunden finner jag att hänsynen till löntagarnas rätt till försäkringsskydd inte behöver lägga hinder i vägen för ett genomförande av utredningsförslaget. Det är vidare min uppfattning att förslaget kan antas medföra så obetydliga ekonomiska förluster för de berörda försäkringssystemen att man inte har anledning att överväga något slags ekonomisk kompensation för förlusterna. Jag vill erinra om att försäkringarna i fråga finansieras av arbetsgivarna.

Mitt förslag om höjning av minimibeloppet för den statliga lönegarantin innebär att löneprivilegiet enligt förmånsrättslagen kommer att sakna betydelse för nästan alla löntagare. Därmed skapas också utrymme för en angelägen förstärkning inte bara av företagsinteckningens ställning utan också av den allmänna förmånsrätt som f. n. tillkommer skattefordringar. Efter samråd med chefen för finansdepartementet föreslår jag att fordran på skatt och allmän avgift enligt 13 § förmånsrättslagen ges företräde framför löneprivilegiet. Detta innebär att reglerna om förmånsrätt för skatt och allmän avgift bör flyttas till 11 § förmånsrättslagen. Reglerna om löneprivilegiet i nuvarande 11 och 12 §§ förmånsrättslagen bör tas in i 12 resp. 13 §§.

Löneprivilegiets försvagning skapar vissa följdproblem. Ett av dessa är att konkursförvaltare kan se sig nödsakade att vägra förskottsbetalning till löneborgenärer för att inte äventyra bättre prioriterade borgenärs rätt till utdelning. Det skulle i sin tur gå ut över möjligheterna att fortsätta rörelsen under uppsägningstiden. Utredningen har ansett att denna fråga bör lösas genom vissa jämkningar i lagen om statlig lönegaranti vid konkurs. Ändringen gör det möjligt att för sådana situationer betala ut lön ur lönegarantifonden på ett tidigare stadium än vad som f. n. kan ske. Enligt min mening torde också frågan kunna lösas i huvudsak enligt de av utredningen anvisade riktlinjerna. Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet har jag emellertid kommit fram till att frågan inte bör behandlas i detta lagstiftningsärende utan i stället tas upp i den proposition om ändring i lagen om statlig lönegaranti vid konkurs som chefen för arbetsmarknadsdepartementet senare i dag kommer att föreslå regeringen förelägga riksdagen.

Som utredningen framhållit måste man räkna med att förslaget med-

för ökad risk för att lönegarantifonden inte skall få utdelning i konkurs för statliga regressanspråk. Det är möjligt att det på sikt kan bli nödvändigt att justera lönegarantiavgiften för att motverka den ekonomiska försvagning lönegarantifonden kan komma att drabbas av. F.n. synes emellertid inte några särskilda åtgärder behöva vidtas i det hänseendet. Lönegarantifonden har hittills varje år utvisat överskott och behållningen i fonden, som ökat för varje år, uppgick den 30 juni 1975 till nära 18 milj. kr. I samband härmed kan nämnas, att riksförsäkringsverket har beräknat att sloandet i samband med skatteomläggningen för år 1976 av "taket" för vissa arbetsgivaravgifter ($7,5 \times$ basbeloppet) kommer att medföra en förstärkning av lönegarantifonden på ungefär 1 milj. kr.

Förslaget att stärka företagsinteckningens ställning i förmånsrättshänseende påverkar företagsinteckningens förhållande till löne- och pensionsfordringar som har karaktären av konkursfordringar. En lönefordran kan emellertid under vissa förhållanden vara att anse som s. k. massafordran och har därmed bästa rätt. Man skiljer nämligen i konkursrätten mellan konkursfordringar, dvs. fordringar som uppkommit före konkursbeslutet, och massafordringar, dvs. fordringar som uppkommit efter konkursbeslutet och som riktar sig mot konkursboet som sådant. I den mån lönefordringar räknas som massafordran försvagas givetvis den åsyftade effekten av det förslag som nu läggs fram, eftersom sådan fordran alltid måste komma före företagsinteckning. Frågan blir då i vilken utsträckning lönefordran kan räknas som massafordran.

Det är helt klart att lönefordran, som hänförs till arbete som utförs före konkursutbrottet, är att anse som konkursfordran. Det är lika klart att fordran för arbete som utförs efter konkursutbrottet på grundval av ett anställningsavtal, som träffas mellan konkursförvaltaren och löntagaren, är att anse som massafordran. Tveksamhet kan emellertid råda om vilken karaktär sådan lönefordran har som hänför sig till tiden efter konkursutbrottet men som grundas på ett anställningsavtal som slutits med konkursgäldenären före konkursutbrottet. Jag vill nu något närmare behandla denna fråga.

När konkurs inträffar torde normalt en av konkursförvaltarens första åtgärder vara att säga upp konkursgäldenärens arbetstagare. Konkursbeslutet medför nämligen inte automatiskt att dessa skall anses uppsagda. Konkursförvaltaren är vid sin uppsägning bunden av de uppsägningstider som föreskrivs i lagen om anställningsskydd. Det förekommer att konkursförvaltaren omedelbart inställer all verksamhet och att löntagarna alltså får uppsägningslön utan att behöva utföra någon motsvarande arbetsprestation. Den fordran som på det sättet kan uppkomma för löntagarna är utan tvekan att hänföra till konkursfordran. Saken blir emellertid svårbedömd, om arbetstagarna utför arbete för konkursboets räkning under uppsägningstiden. Utredningen har med stöd av vissa ut-

talanden i förarbetena till lönegarantilagen (prop. 1970: 201 s. 67 och 85—88) utgått från att arbetstagarens fordran på lön även i denna situation är att anse som konkursfordran. I den rättsvetenskapliga litteraturen har emellertid ifrågasatts, om inte lönefordringen bör anses övergå till att bli massafordran, om konkursboet faktiskt tar arbetstagarens tjänster i anspråk (Welamson, Konkurs, 4 uppl. 1974 s. 117 not 2).

Det kan enligt min mening inte råda någon tvekan om att det i sak bästa resultatet åstadkommes, om lönefordringen i den senast beskrivna situationen anses utgöra konkursfordran. En sådan ordning är nämligen enklare att hantera för konkursförvalterna i praktiken. F. ö. torde konkursförvalterna i dag i allmänhet behandla lönefordringar av detta slag som konkursfordringar. Härtill kommer att syftet med den nu föreslagna reformen, nämligen att stärka företagsinteckningens kreditvärdighet, skulle åtminstone i viss mån förfelas, om dessa lönefordringar skulle anses utgöra massafordringar. Eftersom rättsläget inte kan anses fullt klart på denna punkt föreslår jag, att i förmånsrättslagen intas en bestämmelse som klart anger att lönefordringar av det nu behandlade slaget skall anses utgöra konkursfordran.

Utredningen har funnit att vissa förmånsrättsliga följdproblem uppkommer genom dess förslag att löneprivilegiet skall skjutas tillbaka i förmånsrättsordningen. Enligt 5 § förmånsrättslagen skall förmånsrätt i lös egendom, som hör till näringsverksamhet vari företagsinteckning kan meddelas, följa med fordran hos hyresgäst eller arrendator på grund av hyres- eller arrendeavtal i viss i lagrummet närmare angiven omfattning. De s. k. hyres- och arrendeprivilegierna gäller alltså i samma slags lösa egendom som förmånsrätt på grund av företagsinteckning och har vidare företräde framför företagsinteckning. Utredningen har ansett att det av rättstekniska skäl är nödvändigt att låta också hyres- och arrendeprivilegierna få företräde framför löneprivilegiet. Jag ansluter mig till denna bedömning som har godtagits eller lämnats utan erinran under remissbehandlingen.

En liknande situation föreligger beträffande utmätt egendom. Enligt 8 § förmånsrättslagen ger utmätning förmånsrätt i den utmäta egendomen. Den med utmätning förenade förmånsrätten kommer sist bland de särskilda förmånsrätterna. Men den står inte i alla situationer tillbaka för övriga särskilda förmånsrätter. Som ett undantag från huvudregeln har utmätning nämligen företräde framför förmånsrätt på grund av inteckning, vilken söks samma dag som utmätningen verkställdes eller senare.

Utredningen har ansett att löneprivilegiet måste ställas tillbaka också för fordran som har förmånsrätt på grund av utmätning. Härom får jag framhålla följande. Om inte förmånsrätten för utmätning skall återvinnas enligt 38 § konkurslagen, torde i fråga om egendom i allmänhet

utmättningsförfarandet skola fortgå utan att fordran med allmän förmånsrätt kan göras gällande i ärendet. Vid exekution i fartyg och fartygsbyggen, luftfartyg och intecknade reservdelar till luftfartyg samt gods i fartyg eller i luftfartyg får däremot fordran med allmän förmånsrätt enligt 10—12 §§ förmånsrättslagen göras gällande i utmättningsärendet och har därvid företrädare framför utmättningsfordringen.

Om man vill inskränka en ändring beträffande företrädesordningen mellan löneprivilegiet och utmätning till vad som direkt föranleds av att företrädesordningen mellan företagsinteckning och löneprivilegiet kastas om, är det i och för sig möjligt att begränsa ändringen till att gälla egendom som utgörs av andra fartyg och fartygsbyggen än skepp och skeppsbyggen, dvs. båt och båtbyggen, samt av gods i fartyg eller i luftfartyg. Företagsinteckning kan nämligen inte gälla i annan egendom, i vilken samtidigt löneprivilegiet och utmätning kan konkurrera, än som nu har nämnts. En sådan reglering måste emellertid bli relativt komplicerad och svårförståelig. Beaktas bör också att möjligheten att vid konkurs bringa utmätning att gå åter har vidgats genom att återvinningsfristen har utsträckts genom lagändring tidigare under år 1975 (prop. 1975: 6, LU 12, rskr 91, SFS 1975: 244). Vidare förbättras löneborgenärernas möjlighet att få ersättning genom den statliga lönegarantin, om det förslag som samtidigt läggs fram genomförs. Med hänsyn härtill kan enligt min mening godtas att löneprivilegiet generellt sätts ned efter förmånsrätt på grund av utmätning.

Om de förslag jag nu har redogjort för genomförs, kommer allmän förmånsrätt att ha företrädare framför särskild förmånsrätt endast i ett fall. Det gäller fordringar som har förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen. Dessa fordringar avser borgenärs kostnad för gäldenärens försäntande i konkurs och för beslut att dödsbos egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman samt begravnings- och bouppteckningskostnad, när gäldenären avlidit före konkursbeslutet. Vidare avses arvode och kostnadsersättning till god man enligt ackordslagen (1970: 847), tillsynsman enligt samma lag eller konkurslagen eller förordnad boutredningsman, om fordringen belöper på tid inom sex månader innan konkursansökning gjordes eller därefter. Slutligen avses kostnad för särskild åtgärd som under nämnda tid har vidtagits med gode mannens eller tillsynsmannens godkännande eller av boutredningsmannen och som uppenbart varit till borgenärernas bästa. Som villkor för att dessa fordringar skall vara förenade med förmånsrätt gäller att beloppet med hänsyn till omständigheterna är skäligt.

Utredningen har övervägt om även fordringar med förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen bör stå tillbaka i likhet med löneprivilegiet. Utredningen har dock funnit att det rör sig om fordringar som står de egentliga konkurskostnaderna nära och som därför förtjänar att tillgodo-

ses med hög prioritet. Utredningen föreslår därför inte någon ändring i förmånsrättsordningen såvitt avser fordringar med förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen. Detta har lämnats utan erinran under remissbehandlingen och jag ansluter mig för min del till utredningens bedömning i detta hänseende.

Riksskatteverket har i sitt remissyttrande föreslagit, att man skall införa möjlighet att utmäta företagsinteckning. Som riksskatteverket framhållit förutsätter en sådan ordning att ägarhypotek till företagsinteckning införs. Jag är inte beredd att ta upp den frågan i detta sammanhang innan den allmänna översynen av företagsinteckningsinstitutet har slutförts. Jag anser det inte heller lämpligt att i detta lagstiftningsärende ta upp vissa av riksskatteverket väckta frågor rörande A-skatters behandling i konkurs.

Fordran på mätningsarvode, som förekommer inom vissa branscher och som enligt kollektivavtal skall av arbetsgivaren betalas direkt till fackförening, omfattas av löneprivilegiet men inte av lönegarantisystemet. Några remissinstanser har tagit upp frågan om att utvidga lönegarantin till att avse även fordran på mätningsarvode. Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet har jag funnit att denna fråga lämpligen bör behandlas i den förut nämnda propositionen om ändringar i lönegarantisystemet som chefen för arbetsmarknadsdepartementet senare i dag kommer att föreslå regeringen att förelägga riksdagen. I det förslaget behandlas även frågan om i vilken utsträckning förmånsrätten för lönefordringar — och därmed även rätten till betalning ur lönegarantin — skall följa med fordran på skadestånd som har ålagts arbetsgivare med stöd av lagen om anställningsskydd. Jag tar därför inte i detta sammanhang upp den av en remissinstans framställda begäran att lönegarantin helt skall omfatta fordran på sådant skadestånd.

Förutom de ändringar i förmånsrättslagen och lönegarantilagen som jag nu berört bör vissa följdändringar ske i annan lagstiftning.

4.2 Rätt på grund av företagsinteckning vid avveckling av små aktiebolag

Genom lagstiftning år 1973 gjordes ändringar i lagen (1944: 705) om aktiebolag, som innebar bl. a. att gränsen för aktiekapitalets lägsta belopp höjdes från 5 000 till 50 000 kr. För aktiebolag bildade före den 6 juni 1973, då lagändringen trädde i kraft, gäller fortfarande den lägre aktiekapitalsgränsen. Genom ytterligare lagstiftning, som trädde i kraft den 1 januari 1974, infördes emellertid regler som ställer krav på att alla aktiebolag efter utgången av år 1978 skall ha minst 50 000 kr. i aktiekapital. För de aktiebolag som vid sistnämnda tidpunkt inte har tillräckligt aktiekapital föreskrivs ett förenklat likvidationsförfarande. Sådana bolag

skall vid 1978 års utgång avföras ur aktiebolagsregistret och blir därmed upplösta.

En väsentlig utgångspunkt för lagstiftningen har varit att göra det möjligt för rörelsedrivande aktiebolag, som inte höjer aktiekapitalet till 50 000 kr., att fortsätta rörelsen i annan företagsform. Finns det flera aktieägare i bolaget skall rörelsen kunna fortsättas i handelsbolagsform. Och finns det bara en aktieägare skall denne kunna fortsätta rörelsen som enskild näringsidkare. För att göra detta möjligt finns bestämmelser om att aktieägare, styrelseledamöter och verkställande direktör efter upplösningen av aktiebolaget skall svara solidariskt för bolagets förpliktelser. Aktieägarna skall inträda i bolagets ställe som part i de avtal bolaget slutit med tredje man.

I prop. 1973: 168, som låg till grund för lagstiftningen om den obligatoriska avregistreringen, berörde jag något frågan om vilken inverkan en upplösning av aktiebolag får på företagsinteckning, som meddelats i det upplösta bolagets näringsverksamhet. Jag uttalade där att sådan säkerhet inte rubbas av att bolaget har avregistrerats. Jag ansåg att ändring av företagsform i detta fall inte var att anse som överlåtelse av verksamhet. Den föreskrivna regleringen innebär nämligen att det blir fråga om ett slags universalsuccession närmast jämförlig med det fall att näringsidkaren avlider och dödsboet träder in i hans ställe som näringsidkare, jfr 3 § andra stycket lagen (1966: 454) om företagsinteckning (FL). Med hänsyn till lagstiftningens karaktär av övergångsreglering fann jag inte nödvändigt att i FL ta in en regel om att rörelsen efter avregistreringen skall anses vara samma verksamhet som bolagets rörelse.

En grundtanke bakom den gällande regleringen för avregistrering av aktiebolag har varit att få till stånd en ordning som innebär att företagare, kreditgivare och andra som kan tänkas komma att beröras av avregistreringen föranleds att frivilligt ordna upp sina mellanhavanden innan avregistreringen sker. För att underlätta detta har lagstiftningen lagts upp så att det avregistrerade bolagets tillgångar och skulder överförs i sin helhet på aktieägarkollektivet. Detta inträder också som part i de avtal bolaget hade med tredje man. För att berörda parter skall uppmärksammas på lagstiftningen har också särskilda informationsåtgärder vidtagits. Patentverket har distribuerat en broschyr med upplysningar om lagstiftningens innehåll till samtliga aktiebolag med ett aktiekapital understigande 50 000 kr. Ytterligare sådana särskilda informationsåtgärder planeras. Jag är övertygad om att detta kommer att leda till att eventuella praktiska problem med anledning av avregistreringen ordnas upp genom frivilliga uppgörelser i mycket stor utsträckning. Jag vill emellertid inte bestrida att man måste räkna med att det kommer att inträffa ett antal fall då sådana uppgörelser inte kommer till stånd. I sådana situationer måste alltså lagstiftningen tillhandahålla en lösning som är ägnad bl. a. att tillvarata kreditgivares intressen i sammanhanget.

Den förut beskrivna lösningen med att avregistreringen innefattar ett slags universalsuccession innebär i själva verket att kreditgivarnas intresse i sammanhanget tillvaratas på ett förhållandevis effektivt sätt. Jag kan i detta sammanhang också nämna att lagstiftningen innehåller särskilda regler om tvångslikvidation som i och för sig också är avsedda att trygga kreditgivares intressen.

Som utredningen framhållit har emellertid lösningen med universalsuccession en svaghet, nämligen i det fallet att det avregistrerade aktiebolaget hade två eller flera aktieägare och bolagets rörelse efter avregistreringen fortsätts som handelsbolag. Övergången från aktiebolagsformen till handelsbolag sker nämligen i så att säga två led. I och med avregistreringen upphör aktiebolaget och bolagets egendom överförs på aktieägarkollektivet. Därefter sker ytterligare en äganderättsövergång, nämligen från aktieägarkollektivet till ett handelsbolag. Denna senare äganderättsövergång är otvivelaktigt inte en universalsuccession utan utgör i stället närmast tillskott till bolag. Även om man intar den ståndpunkten att universalsuccessionen som sådan inte rubbar företagsinteckningens giltighet — och enligt min mening finns goda skäl för en sådan ståndpunkt — kan man inte bestrida att företagsinteckningen inte kan gälla i handelsbolagets verksamhet. Som utredningen påpekat inträder i stället den effekten att företagsinteckningen upphör att gälla i verksamheten men i stället omfattar den konkreta egendom som förs över från aktieägarkollektivet till handelsbolaget, s. k. förföljelserätt.

Det är enligt min mening i och för sig en godtagbar ordning att företagsinteckningen i den nu angivna situationen upphör att besvära verksamheten och i stället ger inteckningshavarna förföljelserätt i den egendom som överförs till handelsbolaget. Om kreditgivarna får förföljelserätt — samt rätt att kräva betalning för intecknad fordran i förtid, s. k. acceleration av förfallotid — skapas nämligen mycket goda möjligheter för att kreditgivaren och handelsbolaget skall träffa överenskommelse om att den gamla företagsinteckningen skall ersättas med en ny företagsinteckning som tas ut i handelsbolagets verksamhet. Den nu berörda omständigheten kan därför enligt min mening inte i och för sig anses utgöra ett avgörande skäl för att man bör överväga ändring i de år 1973 beslutade övergångsbestämmelserna till aktiebolagslagstiftningen.

Utredningen har emellertid pekat på vissa inskrivningsrättsliga komplikationer som följer med den ståndpunkt som intagits i dessa övergångsbestämmelser. De företagsinteckningar, som meddelats i det avregistrerade aktiebolagets verksamhet, skall enligt förarbetena till övergångsbestämmelserna gälla i enskilda näringsidkares rörelse. I inskrivningsböckerna redovisas emellertid sådana företagsinteckningar under det avregistrerade aktiebolagets firma. För den enskilde näringsidkarens del finns inte i inskrivningsböckerna någon uppgift om att den för det avregistrerade aktiebolaget meddelade företagsinteckningen nu besvärar

den verksamhet som den enskilde näringsidkaren i fråga driver. Ett gravationsbevis, som utfärdas för den enskilde näringsidkaren, kommer alltså att sakna uppgifter om företagsinteckningar som meddelats i det avregistrerade bolagets verksamhet. Detta kan, som utredningen påpekar, medföra rättsförluster vid exekution i företagsintecknad egendom. Enligt min bedömning är visserligen risken för rättsförlust liten. Jag tror nämligen att lagstiftningens allmänna uppläggning kombinerad med de särskilda informationsåtgärder som har företagits och som planeras kommer att medföra att det blir mycket sällsynt att rättsförluster verkligen uppkommer. Jag vågar emellertid inte utesluta att rättsförlust någon gång kan inträffa. Detta är enligt min mening skäl nog att överväga om problemet kan lösas på något annat sätt än som förutsattes när övergångsbestämmelserna till aktiebolagslagstiftningen antogs.

Utredningen har kommit till den slutsatsen att man bör överge uppfattningen att inteckningssäkerheten inte rubbas genom avregistreringen. Utredningen vill i stället tillgodose borgenärernas intresse i sammanhanget genom regler om förföljelserätt, dvs. företagsinteckningen skall efter avregistreringen endast besvära den konkreta egendom som tidigare tillhörde det avregistrerade aktiebolaget. Samtidigt ges borgenärerna rätt att begära förtida uppsägning av inteckningslån, s. k. acceleration av förfallotid.

Enligt min mening innebär detta förslag att kreditgivarnas intresse i sammanhanget tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. Säkerheten som sådan består trots avregistreringen, låt vara att den därefter endast gäller i den konkreta egendom som tillhörde aktiebolaget. Genom accelerationen av förfallotiden skapas goda möjligheter för kreditgivarna att träffa överenskommelse med delägarna i det berörda företaget om att ta ut ny företagsinteckning i det nyskapade företaget. Skulle någon sådan uppgörelse inte kunna träffas, kan förföljelserätten utnyttjas av borgenären så att denne kan skaffa sig betalt. De inskrivningsrättsliga komplikationer som följer av den förut tilltänkta ordningen undviks. Jag vill därför på denna punkt ansluta mig till utredningens förslag.

Utredningen har särskilt berört det fallet att det upplösta aktiebolaget hade flera aktieägare. Om rörelsen i sådant fall skall fortsättas, får man räkna med att aktieägarna kommer att sluta ett handelsbolag. För sådana situationer måste, som utredningen framhållit, förföljelserätten kunna utnyttjas så att den gäller även när egendomen förts över till handelsbolaget. Det blir med andra ord frågan om en s. a. s. förlängd förföljelserätt så att företagsinteckningen inte bara följer egendomen när den förs över till aktieägarkollektivet i samband med avregistreringen utan också när egendomen förs vidare från aktieägarkollektivet till handelsbolaget. En särskild bestämmelse om denna förlängda förföljelserätt bör införas.

Utredningen har uppmärksammat det fallet att tillgångar i vilka för-

följelserätt gäller på grund av inteckning kan komma att säljas tämligen snart efter det bolaget har avregistrerats. Om försäljning sker, får förföljelserätten ett begränsat värde, eftersom inteckningen efter försäljningen bara kan gälla i säljarens eventuella vederlagsfordran. Enligt min mening uppstår inga större problem i detta sammanhang då det är fråga om den obligatoriska avregistrering som skall ske vid 1978 års utgång. Denna skall ske vid en på förhand bestämd tidpunkt och borgenärerna har därför möjlighet att bevaka sina intressen i tid. Läget är emellertid något annorlunda, om aktiebolag avregistreras under tiden 1976—1978 enligt de regler om frivillig avregistrering som föreslås i prop. 1975: 103. Sådan avregistrering kan ske när som helst under den angivna treårsperioden utan att borgenärerna informerats. Det kan sedan dröja ganska lång tid innan de genom kungörelse får kännedom om avregistreringen. Avregistreringen skall nämligen kungöras vid närmast följande kvartalsskifte. Förföljelserätten kan då ha förlorat mycket av sitt värde. Jag delar utredningens uppfattning att man på något sätt bör tillförsäkra inteckningsborgenärerna information om att en frivillig avregistrering är förestående. Dessutom bör borgenärerna ges en skälig tid för att bevaka sin rätt. Jag har funnit det bästa sättet att tillförsäkra borgenärerna sådan information och bevakningsfrist vara, att ansökningen kungörs en månad innan bolaget avförs ur aktiebolagsregistret. Den förordade lösningen medför att de i prop. 1975: 103 föreslagna bestämmelserna om frivillig avregistrering bör jämkas.

Utredningen har uppehållit sig vid frågan i vad mån stämpelskatt skall behöva erläggas enligt 11 § stämpelskattelagen då inteckning skall tas ut i verksamhet som fortsätts efter avregistrering av aktiebolag. Jag delar utredningens uppfattning att befrielse från stämpelskatt kan medges med stöd av 12 § första stycket stämpelskattelagen.

De i prop. 1975: 103 föreslagna reglerna om frivillig avregistrering är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1976. De nu förordade ändringarna bör träda i kraft samtidigt.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
2. lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs,
4. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
5. lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.,

6. lag om ändring i lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.,

7. lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1),

8. lag om ändring i lagen (1973: 1068) om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),

9. lag om ändring i lagen (1966: 454) om företagsinteckning,

10. lag om ändring i lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag.

I fråga om förslagen har samråd ägt rum under 2 med chefen för finansdepartementet och under 3 med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

6 Specialmotivering

6.1 Förslaget till lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)

Lagförslaget berör ett par paragrafer i lagen (15 och 16 §§) som fått ändrad lydelse genom den nya sjösakrättsliga lagstiftningen (SFS 1973: 1068). Denna lagstiftning träder i kraft först efter förordnande av regeringen. Jag kommer denna dag att föreslå regeringen att förordna att den sjösakrättsliga lagstiftningen skall träda i kraft den 1 januari 1976. Förevarande lagförslag utgår därför från att gällande lydelse av 15 och 16 §§ är den som framgår av SFS 1973: 1068.

I enlighet med mina överväganden i avsnitt 4.1 har bl. a. skatter enligt förutvarande 13 § getts förmånsrätt framför löne- och pensionsfordringar. Omflyttningen har föranlett ändrad paragrafnumrering.

12 §

Paragrafen, som motsvarar förutvarande 11 §, innehåller bestämmelser om förmånsrätt för lönefordringar och förfallna pensionsfordringar.

Såsom jag anförut förut (avsnittet 4.1) bör av lagtexten framgå, att lön eller ersättning under uppsägningstid är att anse som konkursfordran och därmed förmånsberättigad enligt denna paragraf även i det fallet att arbetstagaren under nämnda tid utfört arbete enligt anställningsavtalet med gäldenären. I första stycket har i detta syfte angetts att förmånsrätten gäller all lön och ersättning för arbete som arbetstagaren utfört under uppsägningstiden enligt anställningsavtal med gäldenären. I den mån arbete inte utförts, skall enligt stycket vid beräkning av förmånsberättigad lön eller ersättning under uppsägningstiden reducering ske med hänsyn till annan inkomst som arbetstagaren haft eller bort ha kunnat förvärva. Bestämmelserna gäller alltså inte om konkursboet sluter anställningsavtal eller om konkursboet inträder som arbetsgivare i anställningsavtalet genom att underlåta att säga upp arbetstagaren. Fordran på grund av arbete som utförs i sådana fall utgör nämligen massafordran.

Som chefen för arbetsmarknadsdepartementet anför i förslaget till ändringar i lönegarantisystemet avser förmånsrätten enligt 12 § också skadestånd för mistad lön etc., däremot inte s. k. ideellt skadestånd.

13 §

Paragrafen, som motsvarar förutvarande 12 §, har jämkats med hänsyn till den nya paragrafindelningen.

15 §

I 15 § i dess lydelse enligt SFS 1973: 1068 föreskrivs att fordran med allmän förmånsrätt i första hand skall tas ut ur egendom som inte är föremål för särskild förmånsrätt. Vidare föreskrivs att om sådan egendom inte förslår, fordringen skall tas ut ur egendom i vilken särskild förmånsrätt gäller. Därvid skall fordringen tas ut före fordringar med särskild förmånsrätt i den mån det är medgivet enligt 16 § medan den i övrigt skall tas ut efter fordringar med sådan förmånsrätt.

Enligt 16 § första meningen får fordran med allmän förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § i paragrafernas äldre lydelse vid behov tas ut före fordringar med särskild förmånsrätt enligt 5 eller 8 § i annan lös egendom än tomträtt. Paragrafens andra mening innehåller en fördelningsregel för det fall att det finns särskilda förmånsrätter i olika egendomsgrupper.

I enlighet med vad jag anför i den allmänna motiveringen (avsnittet 4.1) skall löneprivilegiet aldrig ha företräde framför fordringar med särskild förmånsrätt. Hänvisningen i 16 § till reglerna om löneprivilegiet (förutvarande 11 och 12 §§) skall därför utgå. Framdeles kommer endast fordringar med allmän förmånsrätt enligt 10 § att i vissa fall ha företräde framför särskild förmånsrätt. De allmänna förmånsrätterna i 10 § har nämligen företräde framför förmånsrätterna enligt 5 och 8 §§ i annan lös egendom än tomträtt. För att detta förhållande klarare skall framgå har bestämmelserna i 15 och 16 §§ omarbetats redaktionellt och sammanförts i en paragraf, 15 §. Såsom huvudregel har därvid angetts att särskild förmånsrätt har företräde framför allmän förmånsrätt. Undantaget från huvudregeln har uttryckts så att fordran med allmän förmånsrätt enligt 10 § dock, om det behövs, skall tas ut före fordringar med särskild förmånsrätt enligt 5 eller 8 § i annan lös egendom än tomträtt.

Fördelningsregeln i 16 § andra meningen har oförändrad intagits i 15 § sista meningen.

Övergångsbestämmelserna, punkten 6.

I punkten 6 har gjorts en redaktionell jämkning med hänsyn till den nya paragrafindelningen.

Ikraftträdande

Lagen bör träda i kraft den 1 januari 1976.

Äldre bestämmelser bör gälla i konkurs där konkursansökan gjorts före ikraftträdandet. Motsvarande övergångsregler bör tas in i lagförslagen vid 3—5 och 7.

6.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m.m.**1 §**

I första stycket har hänvisningen till förmånsrättslagen jämkats.

6.3. Förslaget till lag om ändring i lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs**2 §**

I denna paragraf föreslås, förutom jämkning i första stycket med hänsyn till ändrad paragrafindelning i förmånsrättslagen, ändringar dels i andra stycket, dels i både första och andra meningen av tredje stycket.

Ändringen i tredje stycket första meningen innebär i enlighet med vad jag föreslagit förut (avsnittet 4.1) att lönegarantins beloppsbegränsning höjs till tolv gånger basbeloppet.

Övriga ändringar i paragrafen sammanhänger med det förslag till ändringar i bl. a. förevarande lag som chefen för arbetsmarknadsdepartementet senare i dag avser att lägga fram.

Enligt 11 § i det nämnda förslaget skall i vissa fall fordran på mättningsarvode och facklig medlemsavgift samt underhållsberättigads fordran omfattas av den statliga lönegarantin utan hinder av att fordringarna vid tiden för konkursbeslutet innehas av facklig organisation respektive underhållsberättigad. Det kan på grund härav bli nödvändigt för annan än arbetstagare att begära arbetsgivaren i konkurs för att få utbetalning enligt garantin. Har konkursansökan gjorts och leder den till konkurs kan sökanden drabbas av konkursansökningskostnader och i visst fall konkurskostnader. På samma sätt som när en arbetstagare begärt arbetsgivaren i konkurs bör dessa kostnader omfattas av garantin. Andra stycket har utformats i enlighet härmed.

Det bör påpekas att maximibeloppet i tredje stycket avser en arbetstagares samtliga fordringar med förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen, oavsett om han själv eller någon annan är innehavare av dem.

F. n. saknas i lönegarantilagen bestämmelse om i vilken ordning en arbetstagares olika fordringar skall betalas med garantin. Frågan om ordningsföljden har betydelse för beräkning av skatteavdrag, bl. a. om fordringarna överstiger maximibeloppet enligt garantin. Skatteavdrag skall nämligen inte göras från belopp som avser ersättning för arbets-

tagares kostnader för intäktens förvärvande, t. ex. resekostnadsersättning och traktamente. Avsaknaden av en uttrycklig lagregel om ordningsföljden kan vålla onödiga besvärprocesser och därmed fördröja utbetalningar enligt garantin. Jag föreslår därför efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet en bestämmelse om att betalning enligt garantin för fordran som avser ersättning för särskilda kostnader skall utgå framför annan fordran. Tredje stycket andra meningen har utformats i enlighet härmed. Bestämmelsen kan sägas ha viss motsvarighet i den reglering som finns i 3 § lagen (1970: 215) om arbetsgivares kvittningsrätt.

6.4 Förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)

71 §

Paragrafens sjunde stycke innehåller regler om konkursförvaltarens skyldighet vid försäljning under konkursen av gäldenärens tillhörig lös egendom i den ordning som gäller för utmätt sådan egendom. Konkursförvaltaren skall därvid i den mån det är påkallat föra talan för borgenärer som har förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen i paragrafernas äldre lydelse samt genom brev underrätta borgenären om yrkande som han framställer på dennes vägnar.

Den föreslagna ändringen i förmånsrättsordningen innebär att löneborgenärer inte längre skall ha rätt att få betalt före utmätningssökande. Föreskriften i 71 § sjunde stycket konkurslagen om skyldighet för konkursförvaltaren att föra löneborgenärernas talan blir därför överflödig. Hänvisningen i nämnda lagrum till 11 och 12 §§ förmånsrättslagen har sålunda fått utgå.

Paragrafen ändrades genom den nya sjösakrättsliga lagstiftningen (SFS 1973: 1132). På motsvarande sätt som anförts i fråga om förmånsrättslagen utgår förevarande lagförslag från att gällande lydelse av paragrafen är den som framgår av SFS 1973: 1132.

143 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om förmånsberättigad borgenärs rätt att innan utdelning i konkurs äger rum lyfta betalning för sin fordran. I paragrafens första stycke regleras löneborgenärs rätt att lyfta betalning för fordran med förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen i dess tidigare lydelse.

Såsom jag anförut förut (avsnittet 4.1) medför den föreslagna försvagningen av löneprivilegiet att löneborgenärs möjligheter till förskottsbetalning minskar. Hänvisningen i 143 § första stycket konkurslagen till 11 § förmånsrättslagen har därför fått utgå. Ändringen innebär att löneborgenärs rätt till förskottsbetalning därefter regleras av paragrafens

tredje stycke, dvs. han kan få förskott i den mån sådana medel finns tillgängliga som inte behövs för förskott åt borgenärer med allmän förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen eller med särskild förmånsrätt.

6.5 Förslaget till ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.

5 §

Paragrafens första stycke innehåller bestämmelser om borgenärs s. k. anslutningsrätt vid försäljning av luftfartyg m. m. under konkurs. Anslutningsrätten innebär att borgenär som i konkursen bevakat fordran, som är förenad med viss förmånsrätt, kan begära att egendomen skall säljas för hans fordran. Anslutningsrätt är medgiven bl. a. borgenär vars fordran har förmånsrätt enligt 11 eller 12 § förmånsrättslagen i deras äldre lydelse.

Borgenär vars fordran har bättre förmånsrätt än den fordran på grund varav försäljningen sker kan genom att utöva sin anslutningsrätt sänka det skyddsbelopp som skall täckas av köpeskillingen vid den exekutiva försäljningen. När det gäller löneprivilegierad borgenär kan anslutningsrätt enligt paragrafen få praktisk betydelse endast när egendomen före konkursen utmäts för oprioriterad fordran eller fordran med sämre förmånsrätt. Löneprivilegiet har nämligen företräde framför utmätning men i övrigt har fordringar med särskild förmånsrätt i egendomen företräde framför löneprivilegiet.

Den föreslagna försvagningen av löneprivilegiet innebär att löneprivilegiet aldrig får företräde framför utmätningensfordran. Med hänsyn härtill är bestämmelsen om anslutningsrätt för löneborgenärer i 5 § första stycket onödig. Hänvisningen till 11 och 12 §§ förmånsrättslagen har därför fått utgå.

10 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som skall tas upp i sakägarförteckning. Med hänsyn till vad jag anfört under 5 § finns det inte längre anledning att i förteckningen redovisa fordringar med förmånsrätt enligt 11 eller 12 § förmånsrättslagen i deras tidigare lydelse. Hänvisningen till dessa paragrafer i 10 § andra stycket har därför fått utgå.

6.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.

De skäl som jag anfört för ändringarna i 5 § första stycket och 10 § andra stycket lagen om exekutiv försäljning av luftfartyg m.m. gäller på motsvarande sätt i fråga om ändringarna i 5 § andra stycket och 10 § andra stycket denna lag.

6.7 Förslaget till lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1)

139 §

Paragrafens tredje moment innehåller bestämmelser om rätt för borgenär vars fordran har förmånsrätt enligt bl. a. 11 eller 12 § förmånsrättslagen i paragrafernas äldre lydelse till betalning ur köpeskillingen för fartyg, som inte är infört i skeppsregistret eller i motsvarande utländska register, när fartyget säljs utmättningsvis under konkurs.

Denna bestämmelse har sin grund i det förhållandet att löneprivilegiet enligt nuvarande regler har företräde framför utmätning. Efter- som detta företräde upphör vid genomförande av den föreslagna försvagningen av löneprivilegiet, bör löneborgenär framdeles inte kunna få betalt ur sådan köpeskillning som avses i 139 § 3 mom. utsökningslagen. Hänvisningen till 11 och 12 §§ förmånsrättslagen har därför fått utgå.

Paragrafen ändrades genom den nya sjösakrättsliga lagstiftningen (SFS 1973: 1131). Jfr härtill vad jag anförde i motsvarande fråga vid lagförslaget om ändring i konkurslagen.

6.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1973: 1068) om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)

Enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 1068) om ändring i förmånsrättslagen skall 4 § andra och tredje styckena samt 16 och 17 §§ förmånsrättslagen i dess äldre lydelse fortsätta att gälla i fråga om förskott som avses i punkt 6 sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 1064) om ändring i sjölagen samt i fråga om medredares bidrag till rederirörelsen enligt 17 § sjölagen i dess äldre lydelse, om förskottet lämnats före ikraftträdandet. Det innebär att löneprivilegiet, om det behövs, skall gå ut före dessa fordringar. De ändringar som nu föreslås i förmånsrättslagen medför att denna regel bör justeras. Punkterna 3 och 4 i övergångsbestämmelserna föreslås därför ändrade så att endast fordringar med förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen går före ifrågavarande fordringar. Hänvisningen till äldre bestämmelser i den föreslagna punkten 3 innebär bl. a. att förmånsrätterna skall placeras in i förmånsrättsordningen med den förmånsrätt som följer av 9 § första stycket förmånsrättslagen i dess äldre lydelse.

6.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 454) om företagsinteckning

11 a §

I paragrafen upptas en bestämmelse som ger en ettårig förföljelserätt för de fall företagsintecknade aktiebolag avregistreras. Bestämmelsen har utformats efter mönster av 11 § FL och hänvisar liksom denna pa-

ragraf till 10 § samma lag, där reglerna om nuvarande förföljelserätt återfinns. Bestämmelserna i 10 § ges här motsvarande tillämpning på dels övergången av avregistrerat bolags verksamhet till aktieägarna dels övergången av samma verksamhet till ett av aktieägarna bildat handelsbolag. Hänvisningen till 10 § medför att allt vad som där sägs om förvärvare i tillämpliga delar kommer att gälla såväl för aktieägare som för ett av dessa bildat handelsbolag, till vilket det upplösta aktiebolagets egendom förts över.

Den i 10 § andra stycket föreskrivna ettåriga preskriptionstiden räknas från det verksamheten frånträdde. Eftersom den nu föreslagna förföljelserätten avses bli gällande också efter det att verksamheten förts över från aktieägare till handelsbolag, kan den nämnda regeln i 10 § leda till att preskriptionstiden i sådana fall räknas från det att aktieägarna frånträtt verksamheten. Men också i detta fall bör preskriptionstiden utgå ett år efter aktiebolagets avregistrering. Paragrafen upptar en uttrycklig bestämmelse härom.

Den nu föreslagna förföljelserätten innebär bl. a. följande.

I och med att ett aktiebolag avregistreras enligt övergångsbestämmelserna övergår dess verksamhet och egendom till bolagets aktieägare. Den i 11 a § föreslagna regleringen innebär då, om bolagets verksamhet varit intecknad, att sådan bolagets egendom i vilken inteckningen gällt kommer att svara för inteckningen också i aktieägares hand. Och detta blir fallet vare sig det avregistrerade bolaget haft en eller flera aktieägare och oavsett huruvida aktieägaren är fysisk eller juridisk person.

Fall kan tänkas där det avregistrerade och intecknade bolagets aktieägare är ett annat aktiebolag som också detta blir avregistrerat. Den i förevarande paragraf föreslagna regleringen medför då att förföljelserätt kan utövas i egendomen också efter det att egendomen förts över till sistnämnda bolags aktieägare.

På grund av hänvisningen till 10 § (tredje stycket) gäller inteckningen i egendomen också sedan denna övergått till dödsbo efter aktieägare som avlider inom ett år från avregistreringen.

Om det avregistrerade bolaget haft flera aktieägare, medför regleringen i förevarande paragraf att inteckningen gäller i den förutvarande bolagsegendomen också efter det att denna har förts över till ett handelsbolag av aktieägarna. Så blir fallet också om handelsbolaget skulle ha flera bolagsmän än det förutvarande aktiebolagets aktieägare. De föreslagna bestämmelserna bör också kunna täcka det fallet att bolagsmännen är färre.

Det kan tänkas att aktieägare som på grund av avregistrering övertagit intecknat aktiebolags egendom överlåter denna till annan än ett av aktieägarna ägt handelsbolag. Egendomen kan vidare skadas eller gå förlorad eller tas i anspråk genom expropriation eller liknande förfarande. För sådana fall medför regleringen i förevarande paragraf, på grund av

hänvisningen till 10 § (första stycket), att inteckningen därefter bara gäller i aktieägars fordran på vederlag eller ersättning. Detsamma gäller om ett av aktieägare bildat handelsbolag övertagit det avregistrerade bolagets egendom och denna därefter överläts till annan eller skadas eller går förlorad eller tas i anspråk genom expropriation eller liknande förfarande.

I förslaget upptas inte någon särskild regel om företagsintecknings verkan för det fall att aktieägare bildar enkelt bolag för att fortsätta det avregistrerade bolagets verksamhet. Men eftersom enkelt bolag inte är juridisk person gäller vad som tidigare sagts om aktieägare.

Inteckning i avregistrerat aktiebolags verksamhet ger företräde till betalning ur det f. d. bolagets egendom framför företagsinteckning som grundas på medgivande av aktieägare eller handelsbolag som har övertagit det avregistrerade bolagets egendom, jfr 10 § första stycket tredje punkten. Företrädesrätten gäller om medgivandet lämnas efter avregistreringen. Den gäller också om medgivandet lämnats tidigare men då avsett annan verksamhet som i och med avregistreringen smält samman med det avregistrerade bolagets.

Det bör påpekas att inteckning, som efter avregistrering meddelas i aktieägars fortsatta näringsverksamhet, inte omfattas av bestämmelserna i förevarande paragraf. Om sådan inteckning meddelats och aktieägarna därefter överlåter verksamheten till ett handelsbolag, kommer inteckningen enligt 10 § bara att medföra förföljelserätt i egendomen. Om ett avregistrerat aktiebolags verksamhet skall fortsättas i handelsbolagsform, bör därför ny inteckning tas ut i handelsbolagets verksamhet.

15 a §

Paragrafen har utformats efter mönster av 15 § FL. Inteckningshavaren ges enligt paragrafen rätt till omedelbar betalning, om det intecknade bolaget blir avregistrerat. Bestämmelsen får betydelse både då låneavtalet inte innehåller föreskrifter om acceleration av förfallotid och då sådana föreskrifter väl finns, men det är osäkert om de kan tillämpas vid avregistrering. Enligt bestämmelsen skall omedelbar betalning kunna erhållas redan innan avregistrering av bolaget skett. Så kan bli fallet, nämligen om det "måste antagas" att avregistrering kommer att ske. Till stöd för borgenärens antagande kan finnas det faktum att avregistrering har begärts men också den omständigheten att bolaget underlåtit att i rimlig tid före utgången av år 1978 vidta åtgärder för att höja aktiekapitalet till 50 000 kr.

35 §

I paragrafen, som reglerar handläggningen av återförvisat teckningsärende, har gjorts endast en redaktionell ändring som inte har samband med förslaget i övrigt.

36 §

Under rubriken "Tillämpningsföreskrifter" innehåller denna paragraf ett bemyndigande för Konungen att meddela närmare föreskrifter för tillämpningen av FL. Enligt nya regeringsformen är sådant bemyndigande inte behövligt. Paragrafen och rubriken utgår därför enligt förslaget.

Lagen bör träda i kraft den 1 januari 1976.

6.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag

De i prop. 1975: 103 föreslagna övergångsbestämmelserna till lagen (1973: 303) om ändring i lagen om aktiebolag föreslås ändrade. Enligt mina överväganden i den allmänna motiveringen framgår av den nu föreslagna lydelsen av punkt 5 i övergångsbestämmelserna att begäran om frivillig avregistrering ofördröjligen skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Avregistrering får enligt förslaget ske tidigast en månad efter det att kungörande har skett. Vidare föreskrivs att uppgift om att bolaget sedermera avförts ur aktiebolagsregistret inte skall kungöras. Det ligger i sakens natur att avregistrering bör ske så snart enmånadsfristen har gått ut.

Om begäran om avregistrering görs så kort tid före utgången av år 1978 att enmånadsfristen utlöper först därefter, skall bolaget likväl avregistreras vid utgången av år 1978, men då enligt punkten 4 i övergångsbestämmelserna. Med hänsyn till detta kan begäran om frivillig avregistrering under tiden närmast före utgången av år 1978 sägas vara meningslös. Begäran om avregistrering bör därför inte kunna framställas efter utgången av oktober 1978. Förslaget upptar bestämmelse härom.

I förslaget upptas en ny punkt 8 i övergångsbestämmelserna. Punkten föreslås i förtydligande syfte och dess bestämmelser hänvisar till de i FL upptagna reglerna om förföljelserätt och om rätt till omedelbar betalning vid avregistrering av aktiebolag.

Lagen bör träda i kraft den 1 januari 1976.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
2. lag om ändring i lagen (1971: 1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs,

4. lag om ändring i konkurslagen (1921: 225),
5. lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.,
6. lag om ändring i lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.,
7. lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1),
8. lag om ändring i lagen (1973: 1068) om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979),
9. lag om ändring i lagen (1966: 454) om företagsinteckning,
10. lag om ändring i lagen (1973: 303) om ändring i lagen (1944: 705) om aktiebolag.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

JUSTITIEDEPARTEMENTET
Ds Ju 1975: 4

Bilaga A

LÖNEPRIVILEGIUM OCH FÖRMÅNSRÄTT FÖR FÖRETAGSINTECKNING

Lagförslag av utredningen ang. företagsinteckning

Stockholm 1975

4 Riksdagen 1975/76. 1 saml. Nr 12

Förslag till**Lag om ändring i förmånsrättslagen (1970: 979)**

Härigenom förordnas att 15 och 16 §§ förmånsrättslagen (1970: 979) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*15 §¹

Fordran med allmän förmånsrätt uttages i första hand ur egendom som ej är föremål för särskild förmånsrätt. Förslår ej denna egendom, uttages fordringen ur egendom, vari särskild förmånsrätt gäller, *före* fordringar med sådan förmånsrätt i den mån *det är medgivet enligt 16 § och i övrigt efter sistnämnda fordringar*.

Fordran med allmän förmånsrätt uttages i första hand ur egendom som ej är föremål för särskild förmånsrätt. Förslår ej denna egendom, uttages fordringen ur egendom, vari särskild förmånsrätt gäller, *efter* fordringar med sådan förmånsrätt i den mån *annat icke följer av 16 §*.

16 §²

Fordran med allmän förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § uttages, om det behövs, före fordringar med särskild förmånsrätt enligt 5 eller 8 § i annan lös egendom än tomträtt. Vad som uttages på detta sätt skall, när det finns särskilda förmånsrätter i olika egendomsgrupper, fördelas på grupperna i förhållande till den köpeskilling som erhållits för varje grupp.

Fordran med allmän förmånsrätt enligt 10 § uttages, om det behövs, före fordringar med särskild förmånsrätt enligt 5 eller 8 § i annan lös egendom än tomträtt. Vad som uttages på detta sätt skall, när det finns särskilda förmånsrätter i olika egendomsgrupper, fördelas på grupperna i förhållande till den köpeskilling som erhållits för varje grupp.

Denna lag träder i kraft — — —

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmånsrätt för fordran i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1973: 1068.

² Senaste lydelse 1973: 1068.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs**

Härigenom förordnas att 2 § lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §¹

Betalning enligt garantin utgår för sådan fordran på lön eller annan ersättning som har förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen (1970: 979) och för fordran på pension som har förmånsrätt enligt 11 eller 12 § samma lag.

Har arbetstagare på grund av fordran som avses i första stycket ansökt om gäldenärens försättning i konkurs, utgår betalning även för kostnaden härför och, om konkursen avskrivits enligt 185 § konkurslagen (1921: 225), för kostnad som arbetstagaren ålagts att utge enligt 188 § samma lag.

Beträffande fordran med förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen gäller garantin för varje arbetstagare högst ett belopp som motsvarar *fem* gånger det vid tiden för konkursbeslutet gällande basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

Beträffande fordran med förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen gäller garantin för varje arbetstagare högst ett belopp som motsvarar *åtta* gånger det vid tiden för konkursbeslutet gällande basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

Denna lag träder i kraft den — — —

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om betalning av garantibelopp för fordran i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1971: 1046.

Förslag till**Lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)**

Härigenom förordnas att 71 och 143 §§ konkurslagen (1921: 225) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*71 §¹

Vill förvaltaren efter första borgenärssammanträdet låta försäljning av lös egendom, som icke sker genom fortsättande av gäldenärens rörelse, äga rum annorledes än å auktion, begäre samtycke därtill av rättens ombudsman eller, om han vägrar, av borgenärerna. Innan ombudsmannen meddelar sitt beslut, skall han höra gäldenären, där det lämpligen kan ske.

Lös egendom, vari borgenär har panträtt eller annan särskild förmånsrätt, må ej i något fall utan hans samtycke säljas annorledes än å auktion, så framt hans rätt är av försäljningen beroende.

Samtycke som avses i första och andra styckena fordras icke, när förvaltaren vill genom fondkommissionär sälja på fondbörs noterat värdepapper till gällande börspris. Samtycke enligt andra stycket fordras ej heller för försäljning av lös egendom genom fortsättande av gäldenärens rörelse.

Skall fartyg, som ej är infört i skeppsregistret eller i motsvarande utländska register, gods i fartyg eller gods i luftfartyg säljas, äge förvaltaren, där egendomen finnes inom riket, begära försäljning i den ordning som gäller för utmätt sådan egendom.

Är fråga om försäljning av registrerat skepp, av luftfartyg eller av in-tecknade reservdelar till luftfartyg och finnes egendomen inom riket, skall vad i 70 § första och andra styckena sägs äga motsvarande tillämpning.

Skall gäldenären tillkommande rätt till andel i in-teckning som belastar hans luftfartyg eller till sådant fartyg hörande reservdelar säljas, låte förvaltaren innan försäljning sker anskaffa särskild in-teckningshandling å det gäldenären tillkommande beloppet, där laga hinder däremot icke möter. Skall försäljning ske av in-teckningshandling, som innehaves av gäldenären och för vilken han är personligen ansvarig, vare förvaltaren pliktig att, där ej gäldenären medger, att handlingen må försälas med bibehållande av hans ansvarighet, förse handlingen med påskrift, varigenom gäldenären frikallas från ansvarighet.

Bestämmelserna i 70 § sista stycket äga motsvarande tillämpning, när gäldenären tillhörig lös egendom under konkursen skall säljas i den ordning som gäller för utmätt sådan egendom. I sådant fall skall förvaltaren dessutom, i den mån det är påkallat, i ärendet föra

Bestämmelserna i 70 § sista stycket äga motsvarande tillämpning, när gäldenären tillhörig lös egendom under konkursen skall säljas i den ordning som gäller för utmätt sådan egendom. I sådant fall skall förvaltaren dessutom, i den mån det är påkallat, i ärendet föra

¹ Senaste lydelse 1973: 1132.

Nuvarande lydelse

talán för borgenärer som ha för-
månsrätt enligt 10, 11 eller 12 §
förmånsrättslagen (1970: 979) samt
genom brev underrätta borgenär
om yrkande som han framställer
på dennes vägnar.

Föreslagen lydelse

talán för borgenärer som ha för-
månsrätt enligt 10 § förmånsrätts-
lagen (1970: 979) samt genom brev
underrätta borgenär om yrkande
som han framställer på dennes
vägnar.

143 §²

Har borgenär förmånsrätt en-
ligt 10 eller 11 § förmånsrättsla-
gen (1970: 979), må honom med-
givas att, innan utdelning enligt
vad ovan är stadgat äger rum, lyf-
ta betalning för sin fordran, i den
mån tillgängliga medel därtill fin-
nas.

Har borgenär förmånsrätt enligt
10 § förmånsrättslagen (1970:
979), må honom medgivas att, in-
nan utdelning enligt vad ovan är
stadgat äger rum, lyfta betalning
för sin fordran, i den mån tillgäng-
liga medel därtill finnas.

Har borgenär förmånsrätt i viss egendom, må honom medgivas lyft-
ning, som i första stycket sägs, av medel, som inflyta för den egendom.

Övriga förmånsberättigade borgenärer äge ock lyfta betalning såsom
ovan är sagt, i den mån medel, som ej böra beräknas för lyftning enligt
bestämmelserna i första och andra styckena, lämna tillgång därtill.

Ändå att borgenär lyft betalning för sin fordran, skall han upptagas i
utdelningsförslag, då sådant upprättas enligt ovan meddelade bestäm-
melser.

Denna lag träder i kraft den — — —

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i konkurs på grund av ansökan
som gjorts före ikraftträdandet.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.**

Härigenom förordnas att 5 och 10 §§ lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Hör egendomen till konkursbo, kan borgenär, som i konkursen bevakat fordran varmed är förenad luftpanträtt eller för vilken egendomen svarar på grund av inteckning eller varmed är förenad retentionsrätt eller förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979), begära att egendomen säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur egendomen är ostridig eller styrkes.

Hör egendomen till konkursbo, kan borgenär, som i konkursen bevakat fordran varmed är förenad luftpanträtt eller för vilken egendomen svarar på grund av inteckning eller varmed är förenad retentionsrätt eller förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979), begära att egendomen säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur egendomen är ostridig eller styrkes.

Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om rätt att utlösa den som anslutit sig enligt första stycket.

10 §

I sakägarförteckningen upptages, förutom exekutionsfordringen, fordran för vilken egendomen svarar på grund av luftpanträtt, inteckning eller retentionsrätt samt kostnaden för förfarandet.

Om egendomen hör till konkursbo, upptages även arvode och annan kostnad för egendomens förvaltning under konkursen. Är egendomen därjämte utmätt, upptages fordran som skall utgå med förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979).

Om egendomen hör till konkursbo, upptages även arvode och annan kostnad för egendomens förvaltning under konkursen. Är egendomen därjämte utmätt, upptages fordran som skall utgå med förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979).

Med fordran avses även rätt till betalning på grund av ägarhypotek.

Denna lag träder i kraft den — — —

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmånsrätt för fordran i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m.**

Härigenom förordnas att 5 och 10 §§ lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***5 §**

Hör skeppet till konkursbo, kan förvaltaren, om arvode eller annan kostnad för skeppets förvaltning under konkursen skall utgå ur skeppet, begära att skeppet säljes för den fordringen.

Borgenär, vars fordran är förenad med sjöpanträtt, panträtt på grund av inteckning, retentionsrätt eller förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979), kan begära att skepp som hör till konkursbo säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur skeppet är ostridig eller styrkes. Om borgenär, vars fordran är förenad med sjöpanträtt, framställt sådan begäran, får förfarandet ej nedläggas därför att frågan om försäljning för konkursboets räkning förfaller.

Borgenär, vars fordran är förenad med sjöpanträtt, panträtt på grund av inteckning, retentionsrätt eller förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979), kan begära att skepp som hör till konkursbo säljes för hans fordran, om hans rätt till betalning ur skeppet är ostridig eller styrkes. Om borgenär, vars fordran är förenad med sjöpanträtt, framställt sådan begäran, får förfarandet ej nedläggas därför att frågan om försäljning för konkursboets räkning förfaller.

Borgenär vars fordran är förenad med sjöpanträtt har i fråga om utmätt skepp som ej hör till konkursbo samma befogenhet som enligt andra stycket. Begagnar han sig därav, får förfarandet ej nedläggas därför att frågan om försäljning för utmätningssökandens fordran förfaller.

Bestämmelserna i 4 § äger motsvarande tillämpning i fråga om rätt att utlösa konkursbo eller borgenär som begärt att skeppet säljes för fordran som anges ovan.

10 §

I sakägarförteckningen upptages, förutom exekutionsfordringen, fordran som är förenad med sjöpanträtt, panträtt på grund av inteckning eller retentionsrätt samt kostnaden för förfarandet.

Om skeppet hör till konkursbo, upptages även arvode och annan kostnad för skeppets förvaltning under konkursen. Är skeppet därjämte utmätt, upptages fordran som skall utgå med förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979).

Om skeppet hör till konkursbo, upptages även arvode och annan kostnad för skeppets förvaltning under konkursen. Är skeppet därjämte utmätt, upptages fordran som skall utgå med förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979).

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Med fordran som är förenad med panträtt på grund av inteckning avses även fordran för vilken skepp tagits i anspråk enligt 91 a § 3 mom. utsökningslagen (1877: 31 s. 1) samt rätt till betalning på grund av ägarhypotek.

Denna lag träder i kraft den — — —

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmånsrätt för fordran i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

Förslag till**Lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1)**

Härigenom förordnas att 139 § utsökningslagen (1877: 31 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*139 §¹

När fartyg, som ej är infört i skeppsregistret eller i motsvarande utländska register, eller gods i fartyg eller i luftfartyg sålts, har borgenär, som hade sjö- eller luftpanträtt i egendomen, rätt att få betalning ur köpeskillingen enligt vad som anges nedan, såvida han framställt yrkande därom före auktionen eller, om egendomen sålts under hand, före köpeskillingsfördelningen.

Svarar utmätt egendom för företagsinteckning, äger inteckningshavaren erhålla betalning ur köpeskillingen, om han framställt yrkande därom inom tid som nyss angivits. Vad nu sagts gäller dock ej i den mån sådan betalning måste anses obehövlig för att trygga inteckningshavarens och efterföljande inteckningshavares rätt. Vid prövningen härav skall hänsyn tagas även till sådan egendom som gäldenären på annat sätt än genom företagsinteckningen ställt som säkerhet för inteckningshavarens fordran.

Skall under konkurs fartyg, som ej är infört i skeppsregistret eller i motsvarande utländska register, eller gods i fartyg eller i luftfartyg säljas utmättningsvis, äger även borgenär som för sin fordran har förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § förmånsrättslagen (1970: 979) rätt att erhålla betalning ur köpeskillingen om han yrkat det före auktionen eller, om egendomen sålts under hand, före köpeskillingsfördelningen.

Skall under konkurs fartyg, som ej är infört i skeppsregistret eller i motsvarande utländska register, eller gods i fartyg eller i luftfartyg säljas utmättningsvis, äger även borgenär som för sin fordran har förmånsrätt enligt 10 § förmånsrättslagen (1970: 979) rätt att erhålla betalning ur köpeskillingen, om han yrkat det före auktionen eller, om egendomen sålts under hand, före köpeskillingsfördelningen.

Denna lag träder i kraft den — — —

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmånsrätt för fordran i konkurs på grund av ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1973: 1131.

1 Inledning

I förmånsrättslagen (1970: 979) (FRL) finns bestämmelser om den ordning vari fordringar skall betalas i gäldenärens konkurs (förmånsrättsordning). Förmånsrätt följer bl. a. med fordran på grund av företagsinteckning samt med vissa löne- och pensionsfordringar. Förmånsrätten för de sistnämnda fordringarna brukar kallas *löneprivilegiet*. Vid konkurrens har löneprivilegiet företräde framför företagsinteckning.

Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksförbundet och Sveriges föreningsbankers förbund (då Sveriges jordbrukskassaförbund) har i en till utredningen ställd skrivelse den 7 maj 1974 framhållit, att lagen (1974: 12) om anställningsskydd (LAS) medfört en kraftig ökning av företagens latent löneskulder och en motsvarande minskning av företagsinteckningarnas värde, eftersom lönefordringar vid konkurs går före företagsinteckning. I skrivelsen hemställer organisationerna att företagsinteckningarnas värde stärks genom att förmånsrättsordningen ändras så, att lönefordringar ges förmånsrätt först efter företagsintecknade fordringar. På grund av lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs (LGL) antas detta kunna ske utan betänkligheter.

Enligt direktiven för utredningen¹ står det utredningen fritt att — utöver särskilt nämnda frågor — ta upp sådana spörsmål som aktualiseras under arbetets gång. Efter samråd med statsrådet Carl Lidbom har utredningen tagit upp den fråga organisationerna väckt till särskild och skyndsam behandling för att lägga fram förslag till lösning till början av februari 1975. Till utredningen har för övervägande i sammanhanget överlämnats en den 14 oktober 1974 daterad skrivelse från bankinspektionen rörande behovet av sådan lagändring som organisationerna påkallat.

2 Nuvarande ordning

2.1 Förmånsrättslagen

2.1.1 Allmänt

FRL trädde i kraft den 1 januari 1972. Samtidigt upphävdes 17 kap. handelsbalken (HB), som dessförinnan reglerat företrädesordningen mellan olika slags fordringar.

FRL bestämmer i vilken ordning fordringar skall betalas vid utmätning och konkurs. Lagen skiljer mellan särskilda och allmänna förmånsrätter. De särskilda förmånsrätterna (4—8 §§) gäller både vid utmätning och konkurs, belastar endast viss egendom och har i princip inbördes företräde efter den ordning vari FRL anger dem. Särskild förmånsrätt följer bl. a. med *företagsinteckning*. De allmänna förmånsrätterna (10—13 §§) — däribland *löneprivilegiet* — gäller endast vid konkurs och avser all egendom som ingår i gäldenärens konkursbo. Fordringar utan förmånsrätt har i regel inbördes lika rätt (18 och 19 §§). Det innebär, att varje borgenär får betalt i förhållande till fordringsbeloppet (1 §). Om egendom, vari särskild förmånsrätt gäller, inte räcker

¹ Se 1973 års riksdagsberättelse Ju 58.

till för att infria fordringen, skall återstoden av fordringen behandlas som fordran utan förmånsrätt (18 §).

2.1.2 Förmånsrätt på grund av företagsinteckning m. m.

Enligt lagen (1966: 454) om företagsinteckning (FL) kan inteckning meddelas i företagares näringsverksamhet, om han är bokföringsskyldig eller driver jordbruk eller skogsbruk. *Företagsinteckning* gäller i vissa särskilt angivna slag av lös egendom, som hör till den intecknade verksamheten (4 §).

Enligt 5 § första stycket FRL gäller, att förmånsrätt i lös egendom, som hör till näringsverksamhet vari företagsinteckning kan meddelas, följer dels i viss utsträckning med fordran hos hyresgäst eller arrendator på grund av hyres- eller arrendeavtal angående lägenhet eller jord som var avsedd för verksamheten, *de s. k. hyres och arrendeprivilegierna* (punkt 1), dels med företagsinteckning (punkt 2). Hyres- och arrendeprivilegierna gäller i samma slags lösa egendom som förmånsrätt på grund av företagsinteckning och de har företräde framför denna.

Enligt 8 § FRL ger *utmätning* förmånsrätt i den utmäta egendomen.

Den med utmätning förenade förmånsrätten kommer sist bland de särskilda förmånsrätterna. Men den står ej i alla situationer tillbaka för övriga särskilda förmånsrätter. Som ett undantag från huvudregeln har utmätning nämligen företräde framför förmånsrätt på grund av inteckning, vilken sökts samma dag som utmätningen verkställdes eller senare.²

2.1.3 Löneprivilegiet m. m.

I 10—13 §§ FRL regleras de allmänna förmånsrätterna, vilka som tidigare nämnts endast gäller vid konkurs och ej är begränsade till visst slags egendom. Den inbördes ordningen mellan dem bestäms av paragrafernas följd. Fordringar som har allmän förmånsrätt enligt en och samma paragraf har inbördes lika rätt (14 §).

Enligt 10 § FRL har till en början *vissa fordringar, som står de egentliga konkurskostnaderna nära*, allmän förmånsrätt. Det är här fråga om borgenärs kostnad för att sätta gäldenären i konkurs och för beslut att dödsbos egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman samt begravnings- och bouppteckningskostnad, när gäldenären avlidit före konkursbeslutet. Hit hör också arvode och kostnadsersättning till god man enligt ackordslagen (1970: 847), tillsynsman enligt samma lag eller konkurslagen (1921: 225) (KL) eller förordnad boutredningsman, om fordringen belöper på tid inom sex månader innan konkursansökningen gjordes eller därefter. Slutligen rymms här även kostnad för särskild åtgärd, som under nämnda tid vidtagits med godemännens eller tillsynsmannens godkännande eller av boutredningsmannen och uppenbart varit till borgenärernas bästa. För alla dessa fordringar gäller att beloppet med hänsyn till omständigheterna måste vara skäligt för att fordringen skall vara förenad med förmånsrätt.

I 11 och 12 §§ FRL regleras därefter den förmånsrätt som arbetstagare har i arbetsgivares konkurs för sin *fordran på lön eller pension*,

² I lagberedningens betänkande Utsökningsrätt XIII (SOU 1974: 55) föreslås bl. a. sådan ändring av 9 § tredje stycket FRL att den avgörande tidpunkten vid konkurrens med företagsinteckning blir den dag då beslutet om utmätning meddelades i stället för den dag då utmätningen verkställdes.

alltså löneprivilegiet. I 11 § behandlas fordran på lön och aktuell pension medan 12 § avser fordran på framtida pension.

Förmånsrätt för *fordran på lön* gäller enligt 11 § första och tredje styckena FRL för alla arbetstagare med undantag för vissa arbetstagare med väsentligt inflytande över företaget.³ Med lön avses här allt som kan hänföras till avlöningsförmån på grund av anställningen, oavsett i vilken form avlöningsförmånen utgår,⁴ dock ej pension.

Förmånsrätt för lönefordran anses omfatta även försäkringsinrättningens fordran hos arbetsgivare på obetalda försäkringsavgifter för vissa utfästa förmåner till gäldenärens arbetstagare. Försäkringsinrättningens avgiftsfordran anses nämligen vara en övertagen lönefordran och får enligt 3 § FRL förmånsrätt som sådan. Den närmare bedömningen av när förmånsrätt för fordran på utestående försäkringsavgift skall föreligga har överlämnats till rättstillämpningen.⁵

Med lön likställs i 11 § FRL *annan ersättning på grund av anställning*. Därmed avses främst skadestånd för inkomstbortfall på grund av "obehörigt avskedande eller tjänsteavtals hävande."⁶

Förmånsrätten för fordran på lön och annan ersättning på grund av anställningen är tidsbegränsad och omfattar fordringar, som förfallit inom ett år före konkursansökningen. Före konkursansökningen intjänat semesterlön eller semesterersättning är täckt av förmånsrätt för det löpande kvalifikationsåret och de båda närmast föregående. Även fordran, som belöper på tid efter konkursansökningen, är förenad med förmånsrätt förutsatt att anställningsavtalet ingåtts före konkursbeslutet (jfr 100 § KL). Anställningen bryts nämligen ej i och för sig av konkursen, låt vara att konkursboet är berättigat att bringa anställningsförhållandet att upphöra genom uppsägning. Förmånsrätten för lön eller annan ersättning täcker också lön under skälig uppsägningstid, dock högst sex månader.⁷ Den uppsägningstid som gäller enligt LAS anses alltid skälig.⁸ En annan begränsning av lönprivilegiet följer av att arbetstagaren är skyldig att vidkännas avdrag från sin fordran på lön eller ersättning under uppsägningstid bl. a. för belopp, som svarar mot inkomst som han faktiskt haft eller bort skaffa sig under den tid fordringen avser.⁹

Enligt 11 § andra stycket FRL gäller, att *fordran på pension*, som arbetstagare eller dennes efterlevande har för högst ett år före konkursansökningen och nästföljande sex månader, är förenad med förmånsrätt om för lön. Under vissa förutsättningar gäller förmånsrätten även i fråga om pension som intjänats hos tidigare arbetsgivare.

Enligt 12 § FRL följer allmän förmånsrätt i viss utsträckning med *fordran på framtida pension* till arbetstagare, som är född år 1907

³ Begreppet arbetstagare har samma innebörd som enligt semesterlagen (1963: 114), vilket innebär att frågan får prövas enligt allmänna civilrättsliga grundsatser. Jfr Utsökningsrätt IX (SOU 1969: 5) s. 149—150 samt prop. 1970: 142 s. 88.

⁴ Se närmare Utsökningsrätt IX s. 152 samt prop. 1970: 142 s. 134 ff.

⁵ Se prop. 1970: 142 s. 128 och 135. Jfr NJA 1956 s. 719.

⁶ Utsökningsrätt IX s. 152.

⁷ Om konkursboet inträder i tjänsteavtalet, blir lönefordran för tiden där-
efter en s. k. massafordran och frågan om förmånsrätt blir då inaktuell. Mas-
safordran har företrädare framför konkursfordran till betalning ur boet (jfr
avsnitt 5.1).

⁸ Se prop. 1974: 88 s. 201.

⁹ Se SFS 1974: 366.

eller tidigare, eller dennes efterlevande. I denna del skall löneprivilegiet skydda äldre arbetstagare som inte får full allmän tilläggspension.

Slutligen följer enligt 13 § FRL allmän förmånsrätt med *fordran på skatt och allmän avgift* — det s.k. skatteprivilegiet — i de fall och med de begränsningar som särskilt föreskrivs. Skatteprivilegiet kommer sist bland de allmänna förmånsrätterna.

2.1.4. Förhållandet mellan särskilda och allmänna förmånsrätter

Eftersom allmänna förmånsrätter inte kan göras gällande vid utmätning, uppkommer konkurrens mellan dem och de särskilda förmånsrätterna endast i konkurs. Denna konkurrens regleras i 15—17 §§ FRL.¹⁰

Enligt 15 § FRL tas fordran med allmän förmånsrätt i första hand ut ur egendom som ej är föremål för särskild förmånsrätt. Om denna egendom ej förslår, tas fordringen ut ur egendom vari särskild förmånsrätt gäller. Den går därvid före fordran med sådan förmånsrätt i fall som anges i 16 och 17 §§ men står i övrigt tillbaka för sådan fordran. Av de sistnämnda lagrummen följer, att både fordran för konkurskostnadsliknande kostnad (10 §) och löneprivilegierad fordran (11 och 12 §§) vid behov ger företräde framför bl. a. fordran med hyres- eller arrendeprivilegium (5 § första stycket 1), fordran med förmånsrätt på grund av företagsinteckning (5 § första stycket 2) och fordran med förmånsrätt på grund av utmätning (8 §). Till bilden hör att utmätningensfordran, såsom påpekats i det föregående (under 2.1.2), under viss förutsättning går före företagsintecknad fordran.

2.2 Lönegarantilagen

2.2.1 Allmänt

LGL trädde i kraft den 1 januari 1971. Lagen innebär att staten i viss utsträckning betalar arbetstagares och deras anhörigas löne- och pensionsfordringar m. m. hos arbetsgivare, som försatts i konkurs, och har att regressvis få utdelning i konkursen för sådan betalning.

Lagstiftningen om lönegaranti kompletterar förmånsrättsreglerna i 11 och 12 §§ FRL och har närmast motiverats av sociala skäl. Trots löneprivilegiet blir nämligen lönefordringar ofta nödlidande i konkurs på grund av att konkursboet praktiskt taget saknar tillgångar.

Lönegarantireglerna är f. n. föremål för en i huvudsak teknisk översyn inom arbetsmarknadsdepartementet.¹¹

¹⁰ Utredningen går i den följande framställningen ut från paragrafernas lydelse enligt SFS 1970: 979 (15 §) och 1971: 1043 (16 och 17 §§). Emellertid har 15 och 16 §§ ändrats och 17 § upphävts enligt SFS 1973: 1068, som ännu ej trätt i kraft. Lagändringen kan emellertid beräknas träda i kraft innan utredningens förslag kan genomföras och därför beaktas den i utredningens *lagförslag*.

¹¹ Jfr lagutskottets betänkande 1974: 21 i anledning av motioner i riksdagen om översyn av LGL.

2.2.2 Lönegarantins omfattning

Enligt 1 § LGL svarar staten för arbetstagares fordran hos arbetsgivare och för fordran, som anhörig till arbetstagare i egenskap av pensionstagare har med anledning av arbetstagarens anställning, allt förutsatt att arbetsgivaren försatts i konkurs.¹² Enligt 2 § LGL utgår betalning enligt garantin för arbetstagares fordringar på lön, annan ersättning och pension såvitt de är förenade med förmånsrätt enligt FRL. Det innebär bl.a., att arbetstagare och pensionärer, som enligt 11 § tredje stycket FRL på grund av sin ställning i företaget ej åtnjuter förmånsrätt, också är uteslagna från lönegarantin. Detsamma gäller lönefordringar, som enligt 100 a § KL inte kan göras gällande i konkurs.

Om arbetstagare med löneprivilegierad fordran haft kostnad för att sätta gäldenären i konkurs, berättigar 2 § LGL till betalning enligt garantin även för den kostnaden och, om konkursen avskrivits enligt 185 § KL, för kostnad som arbetstagaren i så fall ålagts att utge enligt 188 § KL.

Lönegarantin svarar inte fullt ut mot löneprivilegiet utan är i förhållande till detta begränsat i två hänseenden.

Om för det första en arbetstagare till annan överlåter sin lönefordran mot arbetsgivaren, kan fordringen enligt 3 § FRL göras gällande i arbetsgivarens konkurs med bevarad förmånsrätt. Lönegarantin gäller däremot i princip endast till förmån för arbetstagaren själv. Har arbetstagarorganisation vari arbetstagaren är medlem eller fond i vars förvaltning organisationen deltar övertagit fordringen efter konkursbeslutet, kan emellertid även organisationen eller fonden få betalt enligt garantin.

Såvitt gäller fordran med förmånsrätt enligt 11 § FRL är lönegarantin vidare maximerad så att den för varje arbetstagare högst täcker ett belopp som motsvarar fem gånger det vid tiden för konkursbeslutet gällande basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring.¹³ Begränsningen till fem basbelopp gäller vare sig arbetstagarens fordran avser lön, annan ersättning eller pension som avses i 11 § FRL. Maximeringen avser "bruttobetalning", dvs. utan avdrag för skatt m. m. Basbeloppet är senast fastställt till 9 000 kr.¹⁴ För närvarande uppgår således lönegarantin för fordran med förmånsrätt enligt 11 § FRL till högst 45 000 kr. för varje arbetstagare. Fordran på pension, som avses i 12 § FRL, är däremot ej underkastad sådan maximering. Inte heller konkurskostnadsfordringarna i 2 § andra stycket LGL torde räknas in i maximibeloppet utan utgår därutöver.¹⁵

2.2.3 Handläggningen av lönegarantiärenden

Enligt 5 § LGL — jämförd med 1 § kungörelsen (1970: 745) om statlig lönegaranti vid konkurs (LGK) — betalas garantibelopp ut av länsstyrelsen i det län där konkursdomstolen är belägen. Därvid verkställs skatteavdrag och i förekommande fall avdrag för belopp, som skall innehållas på grund av beslut om införsel eller utmätning i lön.

Betalning enligt lönegarantin kan utgå oavsett om arbetsgivarens

¹² Med arbetstagare förstås detsamma som i FRL och semesterlagen.

¹³ Se beträffande skälen till denna maximiregel, som ursprungligen avsåg tre basbelopp, prop. 1970: 201 s. 64.

¹⁴ Se SFS 1974: 1100.

¹⁵ Jfr Walin—Rydin, Förmånsrättslagen m. m. (Stockholm 1972) s. 141 f.

konkurs handläggs som s. k. förvaltarkonkurs eller fattigkonkurs. Vid förvaltarkonkurs krävs för betalning enligt garantin att arbetstagaren bevakat sin fordran och sin förmånsrätt i konkursen. Utredning om fordringen sker genom bevaknings- och anmärkningsförfarandet i konkursen. När bevakad fordran som omfattas av garantin blivit utdelningsgill, skall konkursförvaltaren utan dröjsmål underrätta länsstyrelsen om fordringen (6 § LGL). I fattigkonkurs åligger det konkursdomaren att underrätta vederbörande kronofogdemyndighet om det finns anledning att anta att fordran som omfattas av garantin kan göras gällande. Kronofogdemyndigheten skall då, liksom när sådan fordran i konkursen på annat sätt blir känd för myndigheten, utreda saken och pröva i vad mån betalning enligt garantin skall utgå samt utan dröjsmål underrätta länsstyrelsen om fordran som myndigheten funnit betalningsgrundande. Närmare bestämmelser i ämnet finns i 7—9 §§ LGL. Vid fattigkonkurs förutsätts för betalning enligt garantin dessutom att fordringen blir känd för kronofogdemyndigheten inom ett år från det konkursen avskrevs (3 § LGL).

2.2.4 Statens regresskrav

Enligt 10 § LGL inträder staten för utbetalt garantibelopp i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären. Utdelning i konkursen för arbetstagarens fordringar som avses i 2 § LGL tillfaller staten intill nämnda belopp. Staten inträder alltså som borgenär i arbetsgivarens konkurs, kan därvid åberopa arbetstagarens bevakning och har då företräde framför arbetstagaren — liksom framför den som eventuellt förvärvat någon del av arbetstagarens fordran — till utdelning som faller på den bevakade fordringen. Om arbetstagarens fordran mot arbetsgivaren överstiger vad han fått ut av staten enligt LGL, får han således för denna överskjutande fordran i konkursen stå tillbaka för statens regresskvar.

2.2.5 Finansieringen

Lönegarantin finansieras genom en särskild arbetsgivaravgift (lönegarantiavgift), som arbetsgivarna — inklusive staten och kommunerna — erlägger enligt lagen (1970: 742) om lönegarantiavgift.¹⁶ Till viss del finansieras lönegarantin även genom de utdelningar som tillfaller staten enligt 10 § LGL.

Enligt 4 § lagen om lönegarantiavgift förs avgifterna till en fond, förvaltd enligt grunder som regeringen fastställer. Från denna garanti-fond rekvireras enligt 20 § LGK medel för täckning av statens kostnader på grund av betalningar enligt lönegarantin.¹⁷

¹⁶ I den promemoria (Stencil In 1970: 3) som låg till grund för lagstiftningen om lönegaranti beräknades de totala utbetalningarna enligt lönegarantin till 15—20 milj. kr. per år. Den slutliga kostnaden, dvs. utbetalda belopp med avdrag för vad som flyter in genom utdelningar i förvaltarkonkurser, beräknades utgöra 5—10 milj. kr. per år. I prop. 1970: 201 räknade departementschefen med ett medelsbehov för utbetalningar under det första skedet av garantisystemets tillämpning på minst 15 milj. kr. per år (se prop. s. 113). Ett avgiftsuttag på 0,02 % av avgiftsunderlaget för sjukförsäkringen kunde för år 1971 beräknas ge 16—17 milj. kr. I väntan på erfarenheter som kunde läggas till grund för närmare preciseringar av de årliga kostnaderna bestämdes lönegarantiavgiften till nämnda procenttal. Procenttalet har inte ändrats hittills.

¹⁷ Lönegarantifondens hittillsvarande inkomster och utgifter framgår av bilaga 1.

2.3 Lagen om anställningsskydd

2.3.1 Allmänt

För att förbättra den äldre arbetskraftens anställningstrygghet infördes år 1971 lagen (1971: 199) om anställningsskydd för vissa arbetstagare och lagen (1971: 202) om vissa åtgärder för att främja sysselsättning av äldre arbetstagare på den öppna arbetsmarknaden, de s. k. äldre lagarna.¹⁸ Detta lagstiftningsarbete fullföljdes genom LAS och lagen (1974: 13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder.¹⁹ Den 1 juli 1974 ersatte dessa lagar äldre lagarna.

LAS omfattar i princip alla arbetstagare i allmän eller enskild tjänst. Från dess tillämpningsområde undantas dock bl. a. arbetstagare med företagsledande eller därmed jämförlig ställning och arbetstagare som är medlem av arbetsgivarens familj. Lagen är i väsentliga delar tvingande. Men arbetsmarknadens parter har möjlighet att i viss utsträckning ersätta eller komplettera lagen med egna branschanpassade föreskrifter.

2.3.2 Närmare om vissa regler i lagen

Lagen innebär bl. a. följande. Anställning gäller tills vidare, om ej annat har avtalats. Möjligheterna att ingå avtal om anställning för viss tid, viss säsong eller visst arbete är begränsade (5 §). Anställning tills vidare kan genom uppsägning bringas att upphöra vid utgången av viss uppsägningstid (6 §). Om arbetstagaren grovt åsidosätter sina åligganden mot arbetsgivaren, kan denne avskeda honom med omedelbar verkan (6 och 18 §§). Uppsägning från arbetsgivarens sida skall alltid vara sakligt grundad. För båda parter gäller en uppsägningstid av minst en månad. Men i anställning av viss varaktighet ökar den uppsägningstid som arbetstagaren är berättigad till stegvis med femårsintervall från två månader för den som fyllt 25 år till sex månader för den som fyllt 45 år (11 §). Vid beräkning av anställningstiden får arbetstagaren i viss utsträckning tillgodoräkna sig anställning hos tidigare arbetsgivare (4 §).

Bestämmelserna om ökad uppsägningstid är dispositiva (3 §). Arbetstagarens rättigheter kan inskränkas eller utvidgas genom kollektivavtal. Ökad uppsägningstid gäller ej för arbetstagare, som uppnått den gräns där han är skyldig att avgå med ålderspension eller, om någon sådan gräns inte finns, 67-årsåldern. Sådan arbetstagare har inte rätt till längre uppsägningstid än en månad.

Under uppsägningstiden har arbetstagaren i princip rätt till full lön och andra anställningsförmåner, även om arbetsgivaren inte erbjuder honom arbete (12 §). Arbetsgivaren har emellertid rätt att från uppsägningslönen avräkna, dels inkomst som arbetstagaren under den tid lönen avser förvärvat eller uppenbarligen kunde ha förvärvat i annan anställning, som han skäligen bort godta, dels utbildningsbidrag som utgår av statsmedel vid arbetsmarknadsutbildning i den mån bidraget avser samma tid som lönen och arbetstagaren blivit berättigad till bidraget efter uppsägningen (13 §).²⁰ Arbetstagare som varit permitterad mer än två veckor i följd eller sammanlagt mer än 30 dagar under sam-

¹⁸ Se härom Ds In 1971: 1, prop. 1971: 107 samt inrikesutskottets betänkande 1971: 18.

¹⁹ Ang. motiven till dessa lagar se SOU 1973: 7, Ds In 1973: 4, prop. 1973: 129 samt inrikesutskottets betänkande 1973: 36.

²⁰ Avräkningsregeln överensstämmer med regeln i 11 § FRL om begränsning av förmånsrätten för fordran på lön under uppsägningstid.

ma kalenderår har rätt till lön och andra anställningsförmåner för över-skjutande permitteringstid, såvida inte permitteringen är en följd av att arbetet är säsongbetonat eller annars till sin natur icke sammanhängande (21 §). Liksom när det gäller uppsägningslön förutsätter denna regel att arbetstagaren står till arbetsgivarens förfogande. Permitteringslön utgår således inte till arbetstagare som är tjänstledig eller sjuk.

Lagen innehåller också vissa regler om varsel och överläggning (29—32 §§).

Om arbetsgivare åsidosätter domstols förklaring om ogiltighet av uppsägning eller avskedande, skall anställningsförhållandet anses upplöst. Arbetstagaren har då enligt 39 § rätt till ett särskilt normerat skadestånd som beräknas i första hand efter anställningstidens längd. Skadeståndet kan uppgå till 16, 24 eller 32 månadslöner eller, beträffande arbetstagare som fyllt 60 år, till 24, 36 eller 48 månadslöner.

Enligt prop. 1974: 88 (s. 241, jfr s. 201 ff) är fordran på sådant skadestånd som avses i 39 § LAS inte till någon del förenad med förmånsrätt enligt 11 § FRL, oavsett vilken karaktär fordringen anses ha. Sådan fordran omfattas därför inte heller av den statliga lönegarantin vid konkurs.

3 Förslag om trygghetsfonder m. m.

Vid tillkomsten av LAS uttalades på flera håll — bl. a. i riksdagsmotioner — oro över den ökade belastning på företagen som den nya lagstiftningen kunde medföra. Det föreslogs åtgärder för att motverka den befarade ekonomiska belastningen på företagen. Förslagen avsåg olika åtgärder för att täcka den latent löneskulden t. ex. genom skattefria avsättningar till trygghetsfonder eller självständiga stiftelser, försäkring och statsgaranti. Omkastning av företrädessordningen i konkurs så att företagsinteckning skulle få företräde framför löne- och pensionsfordringar föreslogs emellertid inte.

I yttranden över betänkandet Trygghet i anställningen (SOU 1937: 7) framförde vissa remissinstanser, främst de som representerade hantverk och småindustri, förslag om att småföretagen skulle få kompensation från det allmänna för den ekonomiska belastning som den föreslagna lagstiftningen kunde komma att innebära för dem. Bl. a. föreslogs att företagen skulle få avsätta medel till en särskild skattefri fond. I anslutning till lagförslaget om anställningsskydd m. m.²¹ hänvisades i detta avseende till att företagsbeskattningen var föremål för utredning i företagsskatteberedningen.²²

Företagsskatteberedningen uppges ännu inte ha tagit ställning till frågorna om skattefria avsättningar till trygghetsfonder m. m.

Vad angår tanken på att genom ett försäkringssystem motverka den ökade ekonomiska belastning på företagen, som lagen om anställningsskydd befaras medföra, har utredningen erfarit att man inom Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) — i samråd med Sveriges hantverks- och industriorganisation — utreder möjligheterna att skapa en försäkringsform för att skydda företagen då uppsägningslöner måste betalas till arbetstagare som inte kan sysselsättas. Enligt uppgift från SAF har

²¹ Se prop. 1973: 129 s. 115.

²² Jfr inrikesutskottets betänkande 1973: 36.

man inte tänkt sig att en sådan försäkring skulle gälla i konkurssituationer. Hur försäkringen i övrigt skulle konstrueras kan man inte för närvarande ge besked om.

4 Framställningar om lagändring

4.1 Kreditorganisationerna

Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Sveriges föreningsbankers förbund framhåller i sin inledningsvis nämnda skrivelse, att LAS för betydande grupper av arbetstagare medfört väsentligt förlängda tider för uppsägning och för varsel vid uppsägning och permittering och att detta på grund av löneprivilegiets ställning medfört en motsvarande minskning av företagsinteckningens värde. Organisationerna anför vidare.

En dylik urholkning av dessa inteckningars värde står i strid med huvudsyftet bakom 1966 års lag om företagsinteckning. Huvudsyftet med denna lag var att genom en rad nya regler stärka företagsinteckningens användbarhet såsom säkerhet för kredit. Bl. a. utsträcktes underlaget för företagsinteckningen till nya egendomsslag, inteckningen tillerkändes fortsatt giltighet även viss tid efter överlåtelse av den intecknade rörelsen och inteckningen gavs förmånsrätt även vid utmätning. Inte minst ville man genom dessa nya regler främja kreditförsörjningen för de mindre och medelstora företagen, dvs. sådana företag som ofta ej alls eller endast i mindre omfattning kan erbjuda fast egendom som säkerhetsunderlag för krediter. Det är emellertid i de mindre och medelstora företagen — särskilt sådana med relativt många anställda — som lagen om anställningsskydd ogynnsamt påverkar företagsinteckningarnas värde. I de större företagen har frågan en underordnad betydelse.

Den nya trygghetslagstiftningen kommer att motverka sitt syfte om den tillåtes försämra företagsinteckningarnas värde. Ett upprätthållande av dessa inteckningars värde kan däremot underlätta företagens möjligheter att behålla sina krediter även under nedåtgående konjunkturer och även öka förutsättningarna att rekonstruera ett företag eller att överlåta det till någon som vill fortsätta rörelsen.

Organisationerna uttalar vidare, att en samordning av trygghetslagstiftningen och lagen om företagsinteckning bör ske genom att lönefordringar i konkurs ges förmånsrätt först efter företagsinteckningarna, vilket på grund av den statliga lönegarantin antas kunna ske utan betänkligheter. De betonar att staten som innehavare av lönefordringarna inte kan åberopa några sociala motiv för en förmånsrätt framför företagsinteckningshavare, särskilt som lönegarantin finansieras genom arbetsgivaravgifter.

Organisationerna erinrar om att det var genom införandet av den statliga lönegarantin som lagstiftaren 1971 ansåg sig kunna ge särskild förmånsrätt i fast egendom företräde i alla situationer framför lönefordringar och påpekar att löneprivilegiets ställning i förhållande till andra särskilda förmånsrätter också aktualiserades i förslag till ändringar i sjölagen 1973, varvid lönefordringarna fick stå tillbaka för inteckning i både skepp och skeppsbyggen; likvärdiga motiv föreligger en-

ligt organisationerna för att lönefordringar får stå tillbaka även för fordringar med säkerhet av företagsinteckning. Vidare erinras om att fordringar på skatt och allmänna avgifter visserligen är utrustade med allmän förmånsrätt men att denna förmånsrätt ej i något fall har företräde framför fordran med särskild förmånsrätt, t. ex. fordran säkerställd av företagsinteckning. Om statens skattefordringar sålunda i konkurs kommer efter fordringar mot företagsinteckning, borde enligt organisationerna med så mycket större skäl statens fordringar på grund av utbetalningar under lönegarantin komma efter dessa inteckningsfordringar, eftersom utbetalningarna under lönegarantin förutsätts bli i huvudsak täckta av den avgift som debiteras för lönegarantin.

Om LAS och FL ej samordnas i berört hänseende, så måste kreditgivarna, enligt vad organisationerna förutskickar, i starkt ökad utsträckning begära särskild pantsättning av egendom, som eljest skulle utgöra underlag för företagsinteckning, eller påyrka nedsättning av krediten. Detta skulle uppenbarligen ofta vara olägligt och över huvud taget innebära en icke önskvärd minskning av företagsinteckningens betydelse i kreditlivet, anser kreditorganisationerna.

4.2 Bankinspektionen

I bankinspektionens skrivelse påpekas till en början, att FL öppnat bättre möjligheter för vissa näringsidkare att tillgodose sitt behov av kredit, då de genom den nya inteckningen kunde erbjuda en säkerhet som bankerna kunde acceptera. Företagsinteckningen hade skapats genom att man utvidgade förlagsinteckningens verkningsområde, och den ansågs ha ett värde i kreditgivarens hand, som kunde beräknas relativt lätt. I likhet med kreditorganisationerna framhåller bankinspektionen, att de näringsidkare som bedömdes ha största nyttan av den nya lagstiftningen var de små och medelstora företagarna, särskilt service- och detaljhandelsföretagare. Bankinspektionen erinrar om att sistnämnda företagare i regel saknar möjlighet att ställa pantbrev i fastighet som säkerhet och om att bankerna inte heller är beredda att lämna dem kredit utan säkerhet.

Bankinspektionen anför vidare att företagsinteckningen kommit till flitig användning vid kreditgivning. Enligt inspektionen beräknades det totalt intecknade beloppet vid utgången av år 1971 uppgå till 18 400 milj. kr.

I fortsättningen framhåller bankinspektionen, att det värde som en företagsinteckning kan ha som säkerhet för kredit främst kommer till synes vid konkurs samt att den fordran som — bortsett från sådana som grundar sig på särskild förmånsrätt — främst inverkar på den utdelning ur konkursboet som kan erhållas mot företagsinteckning är lönefordran. Bankinspektionen understryker, att det lönebelopp som vid konkurs kommer att tas ut före fordran på grund av företagsinteckning avsevärt ökas genom den nya lagen om anställningsskydd samt förklarar, att inspektionen tidigare vid sina undersökningar av bankernas kreditgivning räknade med att värdet av underlaget för företagsinteckning borde schablonmässigt, åtminstone i personalintensiva företag, reduceras med ett belopp motsvarande sex veckors lön. Sedan LAS trätt i kraft, har inspektionen funnit motsvarande schablonmässiga reduktion

böra uppgå till fem—sex månaders lön för de anställda och gälla samtliga företag.

Efter att ha erinrat om den statliga lönegarantin vid konkurs, anför bankinspektionen.

Vid bedömandet om företagsinteckning uppfyller banklagens krav på att säkerhet för kredit skall vara betryggande får en ingående analys av det kredit-sökande företaget göras. Den inteckningsbara egendomen utgöres i allmänhet av varufordringar, varulager och inventarier. Sammansättningen av denna egendom skiftar ständigt, och det finns inte någon allmänt giltig regel för i vilken utsträckning kredit mot företagsinteckning kan beviljas med upprätthållande av kravet på att säkerheten skall betraktas som betryggande. Bankerna har dock — med erforderliga reduktioner för osäkra fordringar, inkurant varulager och uttjänta inventarier samt de anställdas lönefordringar — i stor utsträckning åtminstone från 1960-talets slut godtagit företagsinteckning intill 50 % av den inteckningsbara egendomens värde enligt senaste bokslut. En sådan bedömning accepterades av bankinspektionen.

De förändringar av omfattningen av det s. k. löneprivilegiet som genomförts sedan lagen om företagsinteckning trädde i kraft, har, såsom antytts, i stor utsträckning inverkat på möjligheterna att vid konkurs erhålla utdelning på företagsinteckning. Detta förhållande har i sin tur minskat bankernas förutsättningar att bevilja krediter med enbart företagsinteckning som säkerhet. Inspektionen har vid sin tillsynsverksamhet iakttagit att bankerna vid sin kreditbedömning sett sig nödsakade att bedöma företagsinteckningar med ält större försiktighet. Inte sällan leder deras prövning i enlighet med förut angivna principer till att företagsinteckning inte representerar något egentligt värde ur säkerhetssynpunkt. Enligt inspektionens mening är den ståndpunkt som bankerna sålunda intagit välgrundad utifrån banklagens krav att säkerhet skall vara betryggande. Det är inspektionens skyldighet att tillse att bankernas kreditgivning i detta som andra hänseenden står i överensstämmelse med banklagen. Tyvärr får detta till konsekvens att kreditgivningen särskilt till små och medelstora företag försvåras.

Från samhällsekonomisk synpunkt är det angeläget att de små och medelstora företagens kreditförsörjning kan fungera normalt. En viss lättnad skulle kunna erhållas, om bankernas rätt att ge kredit utan säkerhet, s. k. blankokredit, utvidgades. Inspektionen har i annat sammanhang tillstyrkt en framställning från Svenska bankföreningen om höjning av de s. k. blankokreditvolymen från 3 till 5 procent av bankernas eget kapital och dess inlåning. Verkningarna av en sådan åtgärd skulle dock bli begränsade i fråga om de små och medelstora företagen, då, såsom tidigare antytts, dessa inte så ofta har den goda ekonomiska ställning att blankokredit kan ifrågakomma. Ytterligare åtgärder är därför erforderliga.

Bankinspektionen föreslår, att företagsintecknad fordran placeras framför lönefordringar och erinrar om att statsmakterna redan år 1971 på grund av den statliga lönegarantin ansåg sig kunna sätta inteckning i fast egendom framför lönefordringar. Enligt inspektionen talar samma skäl för att även ge fordran på grund av företagsinteckning företräde gentemot lönefordran. Enligt inspektionen kan en sådan förändring inte medföra någon nackdel från de anställdas synpunkt, bortsett från de belopp som inte omfattas av lönegarantin och som avser den övre delen av de högst avlönade befattningshavarnas löner. Inspektionen

understryker att den diskuterade förändringen i förmånsrättsordningen tvärtom ligger helt i linje med de sociala skäl som uppbär lagstiftningen om anställningsskydd. Om företagsinteckningen återigen kan bringas att fullgöra sin funktion som säkerhet för kreditgivning så som varit avsett från början, ökas nämligen företagets möjligheter att leva vidare och ge de anställda en tryggad utkomst.

Bankinspektionen anser, att den diskuterade förändringen inte behöver spela någon större roll från kostnadssynpunkt, eftersom kostnaderna ytterst bestrids av arbetsgivarna.

5 Utredningens överväganden

5.1 Förmånsrättsordningen

Det är en grundläggande princip för all institutionell kreditgivning i vårt land att lån beviljas under förutsättning att låntagarens betalningsförmåga inger förtroende och — med undantag för s. k. blancokredit — att betryggande säkerhet ställs. Sådan säkerhet skall efter objektivt godtagbara grunder täcka hela lånet. Enligt 59 § lagen (1955: 183) om bankrörelse skall säkerheten utgöras av fast eller lös egendom eller borgen.²³

LAS har genom förlängda uppsägningstider m. m. betydligt ökat företagarnas latent löneskulder. Visserligen kan dylik skuld stundom motsvaras av nytta i form av fortsatta arbetsprestationer, som indirekt kommer företagarens övriga borgenärer till godo, och den behöver inte alltid infrias fullt ut ens i konkursfall, eftersom rörelsen inte sällan kan fortsättas av annan. Men den latent löneskulden måste likväl vid kreditgivningen beaktas som en realitet. Varje kreditgivare måste kalkylera med eventualiteten att låntagaren går i konkurs. Ty det är framför allt i låntagarens konkurs som erbjuden säkerhet provas. Sviktar den då, är den inte betryggande. Och i den mån säkerheten utgörs av företagsinteckning måste långivaren stå tillbaka för löneborgenärerna så som redovisats utförligt i det föregående.

Det är mot denna bakgrund följdriktigt, att kreditinstitutionerna — som deras framställning (4.1) visar — numera beräknar företagarnas kreditvärdighet med betydande avdrag för latent löneskuld. Detta står helt i överensstämmelse med bankinspektionens syn på saken (4.2). Att man därvid tydligen allmänt kalkylerar med en löneskuld för fem till sex månader medför, särskilt för företagare med många anställda, att inteckning i näringsverksamhet i verkligheten mången gång inte tillmäts något väsentligt kreditsäkerhetsvärde. Som kreditsäkerhetsinstrument fungerar företagsinteckningen då inte som den skall göra. Detta drabbar främst små och medelstora företagare, alltså dem som mer än andra torde vara hänvisade just till företagsinteckningen som kreditsäkerhet.

Man kan naturligtvis tänka sig en rad olika sätt att främja kreditförsörjningen utan att röra vid kreditsäkerhetsinstrumenten och deras funktioner. På senare tid har allt fler företagare börjat praktisera factoring av kundfordringar och leasing av inventarier m. m.²⁴ Men sådant kan

²³ Jfr 28 § lagen (1955: 416) om sparbanker, 36 § lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen och 9 § lagen (1969: 732) om postbanken.

²⁴ Därigenom kan f. ö. underlaget för en företagsinteckning minskas betydligt.

inte på långt när ersätta den traditionella institutionella kreditgivningen och kan f. ö. knappast tillämpas allmänt. Ökad blancokreditgivning kunde kanske provas men det är inte sannolikt att man därigenom kan väsentligt öka tillgången på riskvilligt kapital. Ökad sådan tillgång kunde väl åstadkommas genom förstärkning av redan tillgängliga statliga kreditgarantier men det skulle belasta statskassan ytterligare och föra över förlustrisker från den privata kreditmarknaden till samhället. Skattefria avsättningar till trygghetsfonder eller självständiga stiftelser är andra intresseväckande uppslag. Men det är endast på lång sikt man kan få något utträttat den vägen. Utredningen har också något övervägt om ett försäkringsskydd för uppsägningslöner skulle kunna ordnas så, att kreditgivningen kunde frigöras från hänsyn till latent löneskulder. Men att genomföra en sådan ordning — om det alls är möjligt — torde också ställa sig ganska tidskrävande. De utvägar som här antytts ligger f. ö. på det hela taget utom ramen för utredningens uppdrag.

Läget kräver enligt utredningens mening en snabbt verksam och därför jämförelsevis enkel lösning. Den enda utvägen är då att stärka företagsinteckningens kreditssäkerhetsvärde och detta sker bäst genom att inteckningens förmånsrätt förbättras så som kreditorganisationerna och bankinspektionen föreslagit. Att fordran med säkerhet på grund av företagsinteckning trots en sådan förbättring stundom kan komma att bli nödlidande i näringsidkarens konkurs är en annan sak.

Utredningen har här förutsatt att fordran på lön under uppsägnings-tid efter konkursutbrottet — en fordran som villkorligt uppkommit redan genom anställningsavtalet — utgör konkursfordran enligt 100 § KL och inte massafordran, för vilken betalning utgår med företrädare framför konkursfordringarna, och att förhållandet ej ändras enbart för det att arbetstagaren fullgör avtalsenlig arbetsprestation under uppsägnings-tiden. En annan mening har emellertid skyttat i den rättsvetenskapliga litteraturen. Det har nämligen ifrågasatts om inte lönefordringen bör anses övergå till att bli massafordran såvitt konkursboet faktiskt tar arbetstagarens tjänster i anspråk.²⁵ En sådan mening innebär tydligen, att konkursboet, uppsägningen av arbetstagaren till trots, skulle under angiven förutsättning inträda i anställningsavtalet för dess återstående giltighetstid. Detta grundas på överförd tillämpning av en erkänd rättsgrundsats för ömsesidigt förpliktande avtal på den allmänna förmögenhetsrättens område.²⁶ I vad mån en dylik analogisk rättstillämpning är motiverad på förevarande område, där bl. a. också den statliga lönegarantin i konkurs utgör ett väsentligt inslag i bilden, torde vara osäkert. Däremot är det tydligt att lagstiftaren vid tillkomsten av LGL inte räknat med en sådan innebörd av gällande rätt.²⁷ Utredningen går ut från samma rättstolkning. Eftersom det uppenbarligen vore utsiktslöst att söka stärka företagsinteckningens ställning i förhållande till lönefordringar, som kan komma att framgångsrikt göras gällande såsom massafordringar, står och faller utredningens överväganden med den tolkningen.

Som berörts i det föregående (4) har man genom lagstiftning 1971

²⁵ Welamson, Konkurs (4 uppl. 1974) s. 117 not 2. (Uppfattningen framfördes första gången i 1965 års upplaga.)

²⁶ Almén—Eklund, Om köp och byte av lös egendom (4 uppl. 1960) s. 506.

²⁷ Det framgår flerstädes i förarbetena. Se prop. 1970: 201, bl. a. s. 67 och 85—88.

stärkt fastighetspanträttens kreditsäkerhetsvärde just genom att förbättra dess förmånsrätt.²⁸ Det åstadkoms genom att löneprivilegiets företrädare framför fastighetsintecknad fordran avskaffades.²⁹ När man genom den likaledes förut (4) berörda lagstiftningen 1973, som ännu ej trätt i kraft, mot bakgrund av 1967 års internationella konventioner om sjöpanträtt och fartygshypotek samt inskrivning av rätt till fartyg under byggnad etablerade en ordning för skepps- och skeppsbyggnadshypotek, valdes också — ehuru främst av konventionsbetingade skäl — lösningen att låta löneprivilegiet stå tillbaka.³⁰ Egentligen var detta en nyhet endast såvitt rör det genom samma lagstiftning introducerade skeppsbyggnadshypoteket. Ty skeppshypoteket gav redan dessförinnan — i form av fartygsinteckning — företrädare framför löneprivilegiet.³¹ I både 1971 och 1973 års fall motiverades löneprivilegiets behandling med att den statliga lönegarantin vid konkurs i allt väsentligt tillgodosåg löneborgenärernas intresse.

Att låta löneprivilegiet stå tillbaka för företagsinteckning ligger alltså väl i linje med det sätt varpå fastighetshypotekets kreditsäkerhetsvärde stärkts och ett till internationell ordning anpassat skeppsbyggnadshypotek införts. Det bör emellertid ej förbises, att företagsinteckningen ofta nog kan omfatta alla en konkursdrabbad företagares andra tillgångar av värde och att dess företrädare framför löneprivilegiet därför kan få mer vittgående konsekvenser för löneborgenärerna än dem man hade att räkna med då fastighets- och skeppsbyggnadsinteckningarnas motsvarande företrädare fastställdes. Desto angelägnare blir det då att den sociala funktion som ett välprioriterat löneprivilegium fyller i företagarens konkurs finner fullgod kompensation i den statliga lönegarantin.

Såvitt gäller fordran med förmånsrätt enligt 11 § FRL är den statliga lönegarantin vid konkurs som redan framgått (2.2.2) begränsad så att kraven täcks intill ett sammanlagt belopp för varje borgenär av fem gånger basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.³² Lönegarantin administreras av staten men finansieras genom särskilda arbetsgivaravgifter. Utredningen förutsätter att garantin utan svårighet — nu som tidigare — kan och kommer att förstärkas i den mån det visar sig behövt och skall återkomma till detta spörsmål i det följande (5.2). Socialt betingade hänsyn behöver då inte lägga hinder i vägen för en sådan omkastning av löneprivilegiets och företagsinteckningens inbördes företrädare som utredningen tänker sig. Att omkastningen också kan gå ut över statens möjligheter till utdelning i konkurs för lönefordran, som övertagits genom att lönegaranti infriats, betraktar utredningen inte heller som något hinder, främst emedan lönegarantin finansieras genom särskilda arbetsgivaravgifter.

Utredningen har inte förbisetat möjligheten att begränsa löneprivilegiets förskjutning inom förmånsrättsordningen till den del som täcks av lönegarantin, dvs. så att krav som överstiger garantins begränsningsbelopp bevaras vid nuvarande förmånsrätt medan kraven i övrigt, representerade av statens regressanspråk på grund av infriad lönegaranti.

²⁸ Se SFS 1971: 1043.

²⁹ På samma sätt som löneprivilegiet behandlade man förmånsrätt enligt 10 § FRL. Och lika som fastighetsinteckning behandlades inteckning i tomt-rätt (7 § FRL).

³⁰ Se SFS 1973: 1068.

³¹ De ombordanställda har sjöpanträtt med förmånsrätt enligt 4 § första stycket FRL för sina lönekrav.

³² Se SFS 1971: 1046. Jfr senast SFS 1974: 1100.

står tillbaka för företagsintecknade fordringar och (med ändring i LGL) naturligtvis också för de nämnda, oförändrat högt prioriterade överskottskraven. En sådan lösning skulle inte framkalla något behov av kompensation lönegarantivägen. Emellertid skulle den inte bara bli komplicerad utan också strida mot eljest vedertagna grundsatser för prioritering av konkurrerande fordringsanspråk. Utredningen har därför inte funnit anledning att närmare överväga en sådan lösning.

Att skjuta löneprivilegiet tillbaka i förmånsrättsordningen kan synas enkelt nog. Men vissa förmånsrättsliga följdproblem är förenade med detta. Ty löneprivilegiet har enligt 16 och 17 §§ FRL också företräd framför vissa andra fordringar med särskild förmånsrätt, vilka i sin tur — alltid eller i vissa fall — har företräd framför företagsintecknad fordran. Och det är uppenbarligen inte möjligt att etablera en förmånsrättsordning, som på en gång ger löneprivilegiet företräd framför vissa särskilda förmånsrätter och låter det stå tillbaka för anspråk med sämre rätt än dessa.³³

De särskilda förmånsrätter som närmast bereder dessa problem är hyres- och arrendeprivilegierna enligt 5 § första stycket 1 FRL och förmånsrätt enligt 8 § FRL på grund av utmätning. Hyres- och arrendeprivilegierna gäller i egendom, som kan omfattas av företagsinteckning, och har i själva verket karaktär av legal företagsinteckning med bästa rätt.³⁴

Utmätning bereder i detta sammanhang problem endast då den avser lös egendom, som hör till näringsverksamhet vari inteckning beviljats på ansökan gjord samma dag som utmätningen verkställdes eller senare. I det läget har nämligen utmätningsfordringen, som eljest står tillbaka för inteckningsfordringen, företräd framför denna enligt 9 § tredje stycket FRL.

De skäl som motiverar att företagsinteckningen förstärks på bekostnad av löneprivilegiet kan ej åberopas till stöd för att även hyres- och arrendeprivilegierna och utmätningsfordran skall ges sådant försteg. Men det är en tekniskt betingad nödvändighet att ge dem det, om företagsinteckningens förmånsrätt skall kunna förbättras så som utredningen avser. Och i betraktande av att det intresse som bär upp löneprivilegiet dock förutsätts i allt väsentligt bli tillgodosett genom den statliga lönegarantin finner utredningen, att dessa närmast rättstekniska konsekvenser av ett i övrigt välmotiverat ingrepp i förmånsrättsordningen kan godtas.

En likartad rättsteknisk komplikation möter, ifall den 1973 antagna sjösakrättsliga lagstiftningen inte skulle hinna sättas i kraft innan utredningens förslag till ändring av förmånsrättsordningen genomförs. Ty enligt 4 § andra och tredje styckena FRL, som upphävs enligt nämnda lagstiftning men som alltså ännu gäller, föreligger särskild förmånsrätt också för förskott till fartygsbyggnad och för förskotterat driftsbidrag.³⁵

³³ Konkurrensproblemet aktualiseras naturligtvis i praktiken bara under vissa konkreta förutsättningar. Men en lagbunden förmånsrättsordning bör vara så beskaffad att den löser konkurrensfall rent abstrakt och utan hänsyn till om alla förmånsrätter är aktuella samtidigt eller ej.

³⁴ Så har dessa privilegier betecknats av lagberedningen i Utsökningsrätt XIII s. 199.

Problemet aktualiseras i verkligheten bara i de fall då dessa privilegier konkurrerar med företagsinteckning i samma näringsverksamhet.

³⁵ Förmånsrätt för driftbidrag gäller bara i medredarens fartygsandel och sådan torde endast under speciella omständigheter kunna omfattas av företagsinteckning.

Dessa förmånsrätter kan förhålla sig till företagsinteckning och löneprivilegium³⁶ på samma sätt som t. ex. hyresprivilegiet och måste alltså också tillåtas tränga undan löneprivilegiet, om detta skall stå tillbaka för företagsintecknad fordran. Det är emellertid sannolikt att problemet inte kommer att aktualiseras,³⁷ eftersom förberedelserna för att sätta den sjösakrättsliga lagstiftningen i kraft är tämligen långt framskridna.

Övervägandena har sålunda nått fram till att löneprivilegiet bör ställas tillbaka för företagsintecknad fordran (5 § första stycket 2 FRL), för hyres- och arrendeprivilegierna (5 § första stycket i FRL), för utmätningssfordran (8 § FRL) och, om tidpunkten för ikraftträdandet av 1973 års sjösakrättsliga lagstiftning kräver det, också för förmånsrätt för förskott till fartygsbyggnad och för förskottat driftsbidrag i partrederi (4 § andra och tredje styckena FRL).

Därmed skulle endast återstå en grupp fordringar med allmän förmånsrätt, som kan tränga undan fordran med särskild förmånsrätt, nämligen fordringar som avses i 10 § FRL. Efter 1971 och 1973 års ingrepp i förmånsrättsordningen till förmån för panträtt på grund av fastighetsinteckning och skepps- eller skeppsbyggnadsinteckning kan dessa fordringar inte tillgodoses ur fast egendom, skepp eller skepp under byggnad med mindre den berörda egendomen lämnar överskott. Det ligger därför nära till hands att pröva huruvida de bör stå tillbaka också i detta sammanhang. Man skulle nämligen då vara framme vid en förmånsrättsordning, som inte i något fall tillåter allmän förmånsrätt att tränga undan särskild förmånsrätt. Och detta skulle onckligen innebära en betydande förenkling.³⁸

Emellertid rör det sig här om fordringar, som står de egentliga konkurskostnaderna nära, såsom borgenärs kostnad för att sätta gäldenären i konkurs, arvode till boutredningsman och vissa utgifter för borgenärernas bästa. De förtjänar väl att tillgodoses med hög prioritet. Och ingen statlig garanti eller liknande ger dem annat skydd.³⁹ En sak är att de ställts tillbaka för fastighetsinteckning och skepps- och skeppsbyggnadsinteckning. Därigenom har de inte genomgående berövats tillgång till egendom som kan förslå till deras täckning; för de sjörättsliga hypotekens del var det dessutom en konventionsbetingad nödvändighet att inte lida intrång av dylika fordringars rätt. Men om dessa fordringar nu ställdes tillbaka också för företagsinteckning, skulle det kunna på goda grunder befaras att de ofta skulle bli nödlidande, emedan företagsinteckning inte sällan omfattar alla gäldenärens övriga tillgångar av värde. De fastighetsrättsliga och sjörättsliga exemplen bör därför inte lända till efterföljd i detta sammanhang. Utredningens förslag till ändring i förmånsrättsordningen berör således inte fordringar, som avses i 10 § FRL, utan begränsar sig till löneprivilegiet och de särskilda förmånsrätter för vilka detta ställs tillbaka.

Till ett konkursrättsligt följdproblem med anledning av löneprivilegiets relativa försvagning skall utredningen återkomma under 5.2.

³⁶ Den i 12 § FRL reglerade förmånsrätten för fordran på framtida pension står dock alltid tillbaka för förskott till fartygsbyggnad; se 17 § FRL.

³⁷ I motsatt fall måste nu gällande lydelse av 16 och 17 §§ FRL (SFS 1971: 1043) ändras så att hänvisningarna där till 4 § andra och tredje styckena samma lag utgår.

³⁸ Jfr t. ex. 16 § andra punkten FRL.

³⁹ Här bortses då från löneborgenärs kostnad för att sätta gäldenären i konkurs. Se 2 § andra stycket LGL.

5.2 Lönegarantin

Ändringen i förmånsrättsordningen måste som redan sagts (5.1) återverka på den statliga lönegarantin. Det är nämligen denna väg som de arbetstagare, vilka blir lidande av löneprivilegiets relativa försvagning, kan och bör kompenseras. Att åstadkomma en dylik kompensation möter flera problem. Därtill kommer frågan huruvida lönegarantifondens finansiering påverkas.

Löneprivilegiet och den statliga lönegarantin utgör samverkande mekanismer i den samhälleliga ordningen för arbetstagares löneskydd, båda motiverade av sociala hänsyn. Privilegiet uttömmar sin sociala funktion genom den framskjutna ställningen i förmånsrättsordningen. Ty så långt tillgängliga medel förslår konkurrerar löneprivilegierade fordringar på lika fot. Lönegarantin däremot sätter en högsta gräns för utbetalning och skiljer sålunda på hög och låg lön. Dess målsättning är att tillgodose det stora flertalets behov.⁴⁰ När det nu gäller att lönegarantivägen kompensera för löneprivilegiets försvagning kan denna begränsade målsättning uppenbarligen inte vidhållas. Det är nödvändigt, att tillgodose också den högt avlönade arbetstagarens rättmätiga behov av att få ut sin lön. Ytterst borde detta leda till att beloppsbegränsningen avskaffades. Men utredningen går ut från att begränsningen svårligen kan undvaras i lönegarantisystemet. I den mån den ej är kostnadsmässigt betingad fyller den nämligen funktionen att reducera sådant missbruk som ett system av denna typ tyvärr inbjuder till och som knappast kan förebyggas effektivt.⁴¹

Kompensationen genom förstärkning av lönegarantin blir med detta synsätt en fråga om hur högt beloppsbegränsningen skall sättas. För att ta ställning till den frågan krävs bl. a. kännedom om näringslivets lönestruktur och om hur löne- och pensionskrav kunnat hävda sig i näringsidkares konkurser under nuvarande förmånsrättsordning. Det fordras naturligtvis också annat material för att man skall kunna ställa en rimlig prognos för framtiden. Men de här angivna kraven anger en tjänlig utgångspunkt.

Utredningen har haft för kort tid på sig för att göra någon brett upplagd undersökning i de angivna frågorna. Men genom statistiska centralbyrån (SCB) har utredningen låtit undersöka privatanställda arbetstagares löneförhållanden på ett tillgängligt, begränsat statistiskt material, nämligen SCB:s undersökning av hushållens inkomster år 1972. Undersökningsresultatet redovisas i *bilaga 2*.

När det gäller frågan hur löne- och pensionskrav för närvarande hävdar sig i konkurs har utredningen berett vissa organisationer tillfälle att lämna utredningen information. En sammanställning av den information de lämnat ger utredningen i *bilaga 3*.

Ehuru utredningsmaterialet som redan antytts inte berättigar till statistiskt väl förankrade slutsatser, bekräftar det likväl otvetydigt att en uppräknings av nuvarande beloppsbegränsning är nödvändig för att i rimlig mån kompensera för den försvagning av löneprivilegiet som utredningsförslaget medför. I själva verket antyder utredningsmaterialet att det kan ifrågasättas om syftet med 1971 års uppräknings av belopps-

⁴⁰ Jfr prop. 1970: 201 s. 29 och 64 f.

⁴¹ En viss spärr föreligger i 11 § tredje stycket FRL men den kan knappast beräknas vara fullgod.

begränsningen från fyra till fem gånger basbeloppet infriats till fullo.^{42a} En uppräknig av nuvarande beloppsbegränsning kunde därför vara motiverad utredningens förslag förutan. Vidare ger materialet vid handen, att förmånsberättigade lönefordringar i stor utsträckning har bevakats till belopp, som överstiger sju och närmar sig åtta gånger basbeloppet, och att de ofta vunnit utdelning på den nivån. När därtill kommer, att de förändringar som LAS medfört av uppenbara skäl ännu inte kunnat ge påtagligt utslag i praktiska erfarenheter, har utredningen ansett sig böra förorda en uppräknig av beloppsbegränsningen till åtta gånger basbeloppet men har funnit sig böra göra halt där, trots att ett par organisationer yrkat på väsentligt högre beloppsbegränsning.^{42b} Utredningen föreslår att lönegarantins beloppsbegränsning skall fastställas till åtta gånger basbeloppet men förutsätter, att frågan om ytterligare uppräknig kommer att prövas på grundval av det vidgade utredningsmaterial som lagstiftningsärendet torde bli tillfört genom remissyttranden och annorledes.

Löneprivilegiets försvagning skapar ännu ett följdproblem. I den mån det finns medel tillgängliga i konkursboet kan förmånsberättigade borgenärer enligt 143 § KL få lyfta förskott på sina fordringar. Men sådan förskottsbetalning kommer naturligtvis endast i fråga såvitt fordringen beräknas bli täckt genom utdelning i konkursen. I kraft av den nuvarande förmånsrättsordningen står löneborgenären enligt 143 § första stycket KL högt på listan över de förskottsberättigade borgenärerna. Men med den jämförelsevis låga förmånsrätt han får enligt utredningsförslaget måste han vika från denna plats. En sådan ordning kan föra med sig, att konkursförvaltarna nödgas vägra förskottsbetalning till löneborgenärer för att inte äventyra bättre prioriterade borgenärs rätt till utdelning. Och det skulle gå ut över möjligheterna att fortsätta konkursdrabbad näringsidkares rörelse under uppsägningstiden.⁴³ De hinder som detta kan medföra för ändamålsenlig konkursförvaltning kan såvitt utredningen förstår inte lämpligen undanröjas inom ramen för rättsordningens reglering av konkurrens mellan borgenärer. Lösningen bör sökas på annat håll. Utredningen har därför samrått med den arbetsgrupp som inom arbetsmarknadsdepartementet bl. a. ser över lönegarantisystemets tekniska funktion (jfr under 2.2.1). Därvid har ställts i utsikt sådana förändringar i ordningen för utbetalning från lönegarantifonden att utredningen anser sig kunna förutsätta att förevarande problem skall bli löst den vägen.

Huvuddragen av den lösning arbetsgruppen överväger — vilken hör hemma i ett större sammanhang än det utredningen har anledning att befatta sig med — är följande. Systemet för betalning av garantimedel i förvaltarekonkurs frikopplas delvis från bevaknings- och anmärkningsförfarandet. Konkursförvaltaren åläggs att redan vid konkursutbrottet, med angivande av belopp och förfallotider, underrätta länsstyrelsen om klar uppsägningslön, allt i den mån han inte kan infria lönefordringen genom förskottsbetalning. Underrättelsen skall på vanligt sätt passera kronofogdemyndigheten för att vid behov kunna kompletteras med beslut om införsel eller utmätning i lönen. Genom utbetalning av löne-

^{42a} Jfr prop. 1971: 178 s. 24 och 29.

^{42b} Jurist- och samhällsvetareförbundet har förordat 15 och Sveriges civilingenjörsförbund 10 gånger basbeloppet.

⁴³ Konkursförvaltaren kan inte förfoga över lönegarantifondens medel för förskottsändamål.

garantimedel övertar staten lönekravet, ehuru detta inte är formellt bevakat i konkursen. Staten skall inte heller behöva bevakat kravet utan fordringen skall anses vara bevakad och utdelningsgill redan genom förvaltarens underrättelse till länsstyrelsen. Andra sakägare kan emellertid genom klander av utdelningsförslag få fordringens rätt till utdelning prövad. Såvitt gäller inestående lön m. m. behålls anknytningen till bevaknings- och anmärkningsförfarandet, eftersom dylika fordringar kan vara svåra att fastställa. I den mån förvaltaren finner även fordran av detta slag vara klar kan han dock strax underrätta länsstyrelsen där om för utbetalning av lönegarantimedel. Utkast till arbetsgruppens lösning, som innefattar en ny 6 § LGL, återges i bilaga 4.

Vid samrådet med arbetsgruppen har också ställts i utsikt att lösningen skall åstadkommas tämligen snabbt och utredningen har därför inte ansett sig behöva dröja med att lägga fram sitt eget förslag. Den behövliga samordningen mellan utredningsförslaget och arbetsgruppens ingrepp i lönegarantisystemet får alltså äga rum på departementsplanet.

Frågan, huruvida löneprivilegiets försvagning — och därav ökad risk för att lönegarantifonden inte skall få utdelning i konkurs för statliga regressanspråk — kräver förstärkning av fondens finansiering, ligger väsentligen utom området för utredningens kompetens och uppdrag. Därför inskränker sig utredningen i den delen till att fästa uppmärksamheten vid att lagstiftningsärendet också rymmer detta problem och att man måste räkna med att tillflödet av medel genom konkursutdelningar kommer att minska, ifall utredningsförslaget genomförs.⁴⁴ Även frågan i vad mån förslaget om höjd beloppsbegränsning kräver höjning av avgiftsuttaget lämnar utredningen därhän.

5.3 Lagförslagen

5.3.1 Förmånsrättslagen

Konkurrens mellan allmänna förmånsrätter, till vilka löneprivilegiet hör, och särskilda förmånsrätter, till vilka förmånsrätt för företagsinteknad fordran hör, löses enligt 15—17 §§ FRL. Dessa lagrum berörs av den förutnämnda (5.1) sjösakrättsliga lagstiftningen 1973 så att 15 och 16 §§ ändras medan 17 § upphävs. Eftersom denna lagstiftning torde komma att träda i kraft innan utredningens förslag kan genomföras, utgår utredningsförslaget från 15 och 16 §§ FRL i lydelsen enligt SFS 1973: 1068. I 15 § läggs fast, att allmän förmånsrätt i första hand skall tillgodoses ur egendom, som ej omfattas av särskild förmånsrätt, men att den vid behov får tas ut också ur sådan egendom, med företräde framför särskild förmånsrätt, i den mån det är tillåtet enligt 16 §, och i övrigt efter fordran med särskild förmånsrätt. I 16 § FRL, sägs, att fordran med allmän förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § FRL vid behov får tas ut före fordringar med särskild förmånsrätt enligt 5 eller 8 § samma lag i annan lös egendom än tomträtt. Utredningens förslag är (jfr 5.1) att löneprivilegiet — reglerat i 11 och 12 §§ FRL — inte skall kunna göras gällande med företräde framför fordran med särskild förmånsrätt. Det löses genom att hänvisningen i 16 § FRL till 11 och 12 §§ samma lag får utgå.

⁴⁴ Om man för budgetåret 1973/74 antar, att fonden det året inte hade tillförts några medel genom utdelningar i konkurs, skulle underskott ha uppstått med 1,7 milj. kr. (jfr bilaga 1).

Utrymmet för allmän förmånsrätts företräde framför särskild förmånsrätt minskas väsentligt genom utredningens förslag. Därför föreslås tillika att avfattningen av 15 § jämkas så att den avspeglar det nya läget.

I övergångshänseende föreslås, att äldre bestämmelser skall fortfara att gälla i fråga om förmånsrätt för fordran i konkurs på grund av ansökan som gjorts innan den föreslagna lagändringen satts i kraft.

5.3.2 Lönegarantilagen

Som framgått tidigare (5.2) föreslår utredningen att lönegarantins beloppsbegränsning höjs. Det föranleder jämkning i 2 § LGL.

Övergångsregleringen ansluter enligt förslaget till vad som föreslås vid FRL.

5.3.3 Konkurslagen

Som redan framgått (5.2) föranleder löneprivilegiets relativa försvagning en motsvarande försvagning av löneborgenärens rätt till förskottslyftning. Det medför enligt utredningsförslaget att den hänvisning till 11 § FRL som nu är upptagen i 143 § första stycket KL utgår. Löneborgenärens rätt till förskottslyftning regleras därefter av tredje stycket.

Den av utredningen föreslagna ändringen av förmånsrättsordningen inverkar även på 71 § KL.⁴⁵ Om gäldenär tillhörig lös egendom under konkurs skall säljas i den ordning som gäller för utmätt sådan egendom, skall konkursförvaltaren enligt denna paragrafs sjunde stycke — i den mån det är påkallat — i ärendet föra talan för borgenärer som har förmånsrätt enligt 10, 11 eller 12 § FRL samt genom brev underätta borgenär om yrkande som han framställer på dennes vägnar. Eftersom utredningens förslag till ändring av FRL innebär att löneborgenärer inte längre har rätt att få betalt före utmätningssökande, blir föreskriften om skyldighet för förvaltaren att föra deras talan överflödigt. I enlighet härmed föreslår utredningen att hänvisningen till 11 och 12 §§ FRL skall utgå ur 71 § sjunde stycket KL. En annan sak är att löneborgenärerna får betalt efter sin förmånsrätt ur det eventuella överskott av köpeskillingen som skall redovisas till konkursförvaltaren.

Övergångsregleringen ansluter enligt förslaget till vad som föreslås vid FRL.

5.3.4 Författningar om specialexekution

I 5 § första stycket lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m. ges bl. a. löneprivilegierad borgenär rätt att vid försäljning av egendomen under konkurs begära, att försäljningen skall ske för hans fordran, s. k. anslutningsrätt. På motsvarande sätt regleras anslutningsrätt i 5 § andra stycket lagen (1973: 1130) om exekutiv försäljning av registrerat skepp m. m. Denna lag omfattas av 1973 års sjösakrättsliga lagstiftning och har alltså ännu ej trätt i kraft.

Genom att utöva sin anslutningsrätt skall borgenär kunna sänka det s. k. skyddsbelopp som skall täckas av köpeskillingen vid den exekutiva försäljningen. Denna rätt har han bruk för, om egendomen eljest skulle bjudas ut för fordran med sämre förmånsrätt så att skyddsbeloppet därigenom skulle bli högre än om utbudet anknöts till hans fordran. När det gäller löneprivilegierad borgenär kan anslutningsrätt vid försäljning

⁴⁵ Senaste lydelse SFS 1973: 1132. Nu gällande lydelse SFS 1971: 1045.

av sådan egendom som det här är fråga om få praktisk betydelse endast när egendomen före konkursen utmåtts för oprioriterad fordran eller för fordran med sämre förmånsrätt än löneprivilegiet. Ty löneprivilegiet har enligt 16 och 17 §§ FRL för närvarande företräde framför utmätning, men i övrigt har fordringar med särskild förmånsrätt i egendomen⁴⁶ företräde framför löneprivilegiet.⁴⁷ Därför medför den ändring i förmånsrättsordningen som utredningen föreslår och som innebär att löneprivilegierad fordran aldrig får företräde framför utmätningssfordran, att anslutningsrätt ej längre blir motiverad för löneborgenären. Ur nyssnämnda lagrum avlägsnar därför utredningsförslaget hänvisningarna till 11 och 12 §§ FRL.

På motsvarande sätt förhåller det sig med 10 § andra stycket i de nyss nämnda försäljningslagarna. Sedan utmätning fått företräde framför löneprivilegiet, blir det inte vidare aktuellt att särskilt redovisa löneborgenären i den sakägarförteckning varom lagrummen handlar. Hänvisningarna till 11 och 12 §§ FRL utgår därför enligt utredningens förslag.

Enligt 139 § 3 mom. *utsökningslagen* (1877: 31 s. 1), vars lydelse i den del som här berörs senast fastställts genom SFS 1973: 1131,⁴⁸ kan löneborgenär göra anspråk på betalning bl. a. ur köpeskillingen för fartyg, som ej är infört i skeppsregistret eller i motsvarande utländska register, när fartyget säljs utmätningssvis under konkurs. Detta beror på att löneprivilegiet enligt 16 § FRL går före utmätning. Då sådant företräde avskaffas enligt utredningsförslaget medför det, att också den i 139 § 3 mom. föreskrivna rätten för löneborgenär att få betalt ur köpeskillingen för utmätt fartyg m. m. får upphävas. Utredningsförslaget utmönstrar därför ur detta lagrum hänvisningen till 11 och 12 §§ FRL.

Övergångsregleringen föreslås även i dessa delar svara mot vad som föreslås vid FRL.

⁴⁶ Företagsinteckning (och naturligtvis än mindre förmånsrätt för fordran hos hyresgäst eller arrendator enligt 5 § första stycket 1 FRL) gäller ej i egendom av ifrågavarande slag.

⁴⁷ Härvid bortses från förmånsrätt enligt 4 § andra och tredje styckena FRL, vilka skall upphöra enligt 1973 års sjösaksrättsliga lagstiftning, som beräknas träda i kraft innan utredningsförslaget kan genomföras.

⁴⁸ Denna senaste lydelse tillkom i samband med 1973 års sjösaksrättsliga lagstiftning och har alltså ännu ej satts i kraft. (Nu gällande lydelse SFS 1971: 495.)

Bilaga I
(till bilaga A)

SAMMANSTÄLLNING

utvisande lönegarantifondens hittillsvarande inkomster och utgifter m. m.
enligt uppgifter som inhämtats från kammarkollegiets fondbyrå

Budgetår	1970/71 ^a	1971/72	1972/73	1973/74
Inlevererade lönegaranti- avgifter, kr	6 412 502	16 888 090	16 291 663	24 997 652
Inlevererade utdelningar i konkurser, kr	17 938	2 708 129	7 461 225	7 802 051
Andra intäkter (räntor), kr	—	341 365	384 395	555 602
Summa intäkter, kr	6 430 440	19 937 584	24 137 283	33 355 305
Utbetalningar till länsstyrelser, kr	1 758 299	19 481 360	23 949 239	27 246 322
Överskott, kr	4 672 141	456 224	188 044	6 108 983
Behållning 30 juni, kr	4 672 141	5 128 365	5 316 408	11 425 390

^a Lönegarantireformen trädde i kraft den 1 januari 1971.

Bilaga 2
(till bilaga A)

ANTAL ANSTÄLLDA I ENSKILD TJÄNST FÖRDELADE PÅ INKOMSTKLASSER

enligt en av statistiska centralbyrån för utredningen gjord specialbearbetning av en undersökning av hushållens inkomster *år 1972*.^a Denna undersökning avsåg 5 000 slumpvis utvalda hushåll. Det inkomstbegrepp som använts är approximativt den inkomst som redovisas under VI. 1 och VI. 2 i deklarationsblanketten, reducerat med ersättningar för traktamenten, resor, representation och dylikt.

Årsinkomst kr	Anställda i resp. inkomstklass		Standardavvikelse	Med 95 % säkerhet ligger antalet anställda i resp. inkomstklass i nedan angivna intervall	Med 95 % säkerhet ligger den procentuella fördelningen av samtliga i enskild tjänst anställda på resp. inkomstklass i nedan angivna intervall	
	Enl. urval	Enl. uppräknig				
	Antal	Antal %				
9 999	718	492 000	21,3	2 220	487 560—496 440	19,5—23,1
10 000—19 999	581	407 000	17,6	1 880	403 240—410 760	16,0—19,2
20 000—29 999	757	605 300	26,2	2 230	600 840—609 760	24,2—28,2
30 000—39 999	569	481 500	20,8	1 980	477 540—485 460	19,0—22,6
40 000—49 999	213	186 800	8,1	1 290	184 220—189 380	6,9—9,3
50 000—54 999	45	37 000	1,6	580	35 840—38 160	1,0—2,2
55 000—59 999	33	26 600	1,2	490	25 620—27 580	0,8—1,6
60 000—64 999	24	17 400	0,8	380	16 640—18 160	0,5—1,1
65 000—69 999	25	15 600	0,7	340	14 920—16 280	0,5—0,9
70 000—79 999	25	16 300	0,7	330	15 640—16 960	0,5—0,9
80 000—99 999	24	14 800	0,6	310	14 180—15 420	0,4—0,8
100 000—	22	12 800	0,6	280	12 240—13 360	0,4—0,8
SUMMA	3 036	2 313 100	100,2			

^a Jämförelsevis kan nämnas att basbeloppet, som senast är fastställt till 9 000 kr. (SFS 1974: 1100), under år 1972 uppgick till 7 100 kr. för januari—juni och till 7 300 kr. för juli—december.

Bilaga 3
(till bilaga A)

Sammanställning**av uppgifter angående bevakningar av löne- och pensionsfordringar**

Utredningen har berett vissa organisationer — nämligen Handels-tjänstemannaförbundet (HTF), Jurist- och samhällsvetareförbundet (JUS), LO-förbundens rättsskydd aktiebolag, Svenska industritjänstemannaförbundet (SIF), Svenska journalistförbundet (SJF), Sveriges arbetsledareförbund (SALF) och Sveriges civilingenjörsförbund (CF-STF) — tillfälle att inkomma med uppgifter om de bevakningar av löne- och pensionsfordringar man gjort under tiden efter 1971 (jfr prop. 1971: 178 s. 24—25 och 28—29). De uppgifter som lämnats redovisas nedan under 1—3 samt i tabellerna I och II.

Under hela den tid uppgifterna avser har lönegarantins maximibelopp — såvitt gäller fordran med förmånsrätt enligt 11 § FRL — motsvarat fem gånger det vid tiden för konkursbeslutet gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Under samma tid har basbeloppet varit fastställt till

7 100 kr. för januari—juni 1972,
7 300 kr. för juli 1972—januari 1973,
7 600 kr. för februari—juli 1973,
7 900 kr. för augusti—december 1973,
8 100 kr. för januari—mars 1974,
8 500 kr. för april—november 1974 och
9 000 kr. för december 1974.

Borgenär med fordran på framtida pension med förmånsrätt enligt 12 § FRL påverkas ej av utredningens förslag, eftersom lönegarantin efter 1971 ej är beloppsbegränsad beträffande sådan fordran. Uppgifterna innefattar därför inte bevakningar av fordringar med förmånsrätt enligt 12 § FRL.

De av JUS, SALF och CF-STF lämnade uppgifterna innefattar inte heller bevakningar av fordran på pension med förmånsrätt enligt 11 § FRL. Endast ett fåtal sådana bevakningar ingår i de uppgifter som lämnats av HTF.

Uppgifterna avser väsentligen endast den förmånsberättigade delen av respektive bevakning. I den mån bevakade fordringar ej är förenade med förmånsrätt — något som främst torde vara fallet beträffande fordran på lön för uppsägningstid utöver sex månader — påverkas de nämligen ej av utredningens förslag till ändring av FRL, eftersom de i denna del redan nu inte kan betalas förrän företagsinteckningshavare och andra prioriterade borgenärer tillgodosetts.

Organisationerna har inte kunnat lämna uppgifter om den omfattning i vilken företagsinteknad egendom ingått bland konkurstillgångarna.

1 Bevakningarnas antal och storlek

HTF har för sina medlemmars räkning under perioden 1 januari 1972—30 juni 1974 gjort 403 bevakningar av vilka endast en (0,25 %) legat över fem basbelopp. Denna bevakning har ej uppgått till sex bas-

belopp. Under perioden 1 juli—31 december 1974 har man gjort åtta slutförda bevakningar. Ingen av dem har legat över fem basbelopp.

JUS har för sina medlemmars räkning under perioden 1 januari 1972—30 juni 1974 gjort en och under perioden 1 juli—23 oktober 1974 två bevakningar. Ingen av de tre bevakningarna har legat över två basbelopp.

LO-förbundens rättsskydd aktiebolag har för *LO-förbundens* medlemmars räkning under perioden 1 januari 1972—30 juni 1974 gjort 2 505 och under perioden 1 juli—7 november 1974 237 bevakningar. Ingen av bevakningarna har legat över fem basbelopp.

SIF har för sina medlemmars räkning under perioden 1 januari 1972—30 juni 1974 gjort 863 bevakningar av vilka 75 (8,7 %) legat över fem basbelopp. Under perioden 1 juli—31 december 1974 har man gjort 132 bevakningar av vilka 17 (12,9 %) legat över fem basbelopp. Storleken av de bevakningar som överstigit fem basbelopp framgår av tabell I.

SJF har för sina medlemmars räkning under perioden 1 januari 1972—30 juni 1974 gjort 105 bevakningar av vilka sex (5,7 %) legat över fem basbelopp. Storleken av sistnämnda bevakningar framgår av tabell I. Under perioden 1 juli—21 november 1974 har man gjort fyra bevakningar. Ingen av dessa har överstigit fem basbelopp.

SALF har för sina medlemmars räkning under perioden 1 januari 1973—30 juni 1974 gjort 178 bevakningar av vilka fem (2,8 %) legat över fem basbelopp. Under perioden 1 juli—31 december 1974 har man gjort 41 bevakningar av vilka endast en (2,4 %) legat över fem basbelopp. *SALF* har ej haft möjlighet att lämna uppgift om totala antalet bevakningar under 1972 men har uppgivit att man under detta år gjort sju bevakningar som legat över fem basbelopp. Storleken av de bevakningar som överstigit fem basbelopp framgår av tabell I.

CF-STF har för sina medlemmars räkning under perioden 1 januari 1972—30 juni 1974 gjort 41 bevakningar av vilka 15 (36,6 %) legat över fem basbelopp. Under perioden 1 juli—27 november 1974 har man gjort tre bevakningar av vilka en (33,3 %) legat över fem basbelopp. Storleken av de bevakningar som överstigit fem basbelopp framgår av tabell I.

2 Utdelning utöver fem basbelopp

HTF: Den bevakning som överstigit fem basbelopp har troligen inte lett till utdelning överstigande fem basbelopp.

SIF: Av de sammanlagt 92 bevakningar som överstigit fem basbelopp har 56 (60,9 %) lett till utdelning utöver fem basbelopp. Storleken av utdelningarna framgår av tabell II.

SJF: De sex bevakningar som överstigit fem basbelopp har inte i något fall medfört utdelning utöver fem basbelopp.

SALF: Av de sammanlagt 13 bevakningar som överstigit fem basbelopp har sju medfört full utdelning medan en inte lett till utdelning utöver fem basbelopp. Det är ännu inte klart i vad mån övriga fem bevakningar kommer att medföra utdelning. Se tabell II.

CF-STF: Av de sammanlagt 16 bevakningar som överstigit fem basbelopp har tre inte lett till utdelning utöver fem basbelopp. Förbundet anser att sannolika skäl talar för att ett betydligt större antal av de 16 bevakningarna inte medfört utdelning utöver fem basbelopp.

3 Behovet av höjd beloppsbegränsning

JUS har mot bakgrund av sin medlemsstruktur uttalat att kravet på den statliga lönegarantin ökar om löne- och pensionsfordringarna ytterligare sätts ned i förmånsrättsordningen samt har förklarat att en nivå om 15 basbelopp skulle vara tillräcklig för att säkerställa det stora flertalet tänkbara fall.

SIF har förklarat sig förutsätta att ett förslag av innebörd att företagsinteckningar placeras före lönefordringar i förmånsrättsordningen åtföljs av en rekommendation om en lämplig höjning av "lönegarantitaket" med effekt att löntagarnas ställning minst bibehålles.

SALF har uttalat att en icke obetydlig del av förbundets bevakningar överstiger fem basbelopp men att endast ett mycket litet antal överstiger sex basbelopp samt att det därför synes föreligga skäl att höja gränsen enligt LGL till sex basbelopp. *SALF* har ej uttalat sig om huruvida den ifrågasatta omkastningen av företrädesordningen i konkurs bör föranleda ytterligare höjning av lönegarantins maximibelopp.

CF-STF har meddelat att man anser att en förutsättning för en ändring av förmånsrättsordningen enligt vad som föreslagits måste vara att det maximala beloppet för betalning enligt den statliga lönegarantin höjs väsentligt; med hänsyn till sina erfarenheter anser man en höjning till 10 basbelopp vara lämplig.

De övriga organisationerna har ej uttalat sig i frågan om eventuell höjning av lönegarantins beloppsbegränsning.

Tabell I. Vissa organisationers bevakningar av löne- och pensionsfordringar efter år 1971. Antal och storlek i relation till för resp. bevakning enligt 2 § LGL gällande basbelopp.

Organi- sation	Tidrymd	Antal bevakningar		Därav inom på nästa rad angivna antal basbelopp										
		To- talt	Därav över 5 basbelopp	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-16		
			An- tal	(%)										
HTF	1.1.1972-30.6.1974	403	1	0,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	1.7.1974-31.12.1974	8	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
JUS ^a	1.1.1972-30.6.1974	1	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	1.7.1974-23.10.1974	2	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
LO ^b	1.1.1972-30.6.1974	2 505	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	1.7.1974-7.11.1974	237	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
SIF	1.1.1972-30.6.1974	863	75	8,7	30	20	16	5	1	2	1	—	—	—
"	1.7.1974-31.12.1974	132	17	12,9	8	2	3	2	—	—	—	1	1 ^c	—
SJF	1.1.1972-30.6.1974	105	6	5,7	3	—	1	—	1	1	—	—	—	—
"	1.7.1974-21.11.1974	4	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
SALF ^a	1.1.1972-31.12.1972	^d	7	—	3	1	1	1	—	—	1	—	—	—
"	1.1.1973-30.6.1974	178	5	2,8	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
"	1.7.1974-31.12.1974	41	1	2,4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
CF-STF ^a	1.1.1972-30.6.1974	41	15	36,6	7	5	3	—	—	—	—	—	—	—
"	1.7.1974-27.11.1974	3	1	33,3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Samtliga			128		57	28	25	8	3	3	2	1	1	

^a Uppgifterna innefattar ej bevakning av pensionsfordringar.

^b Egentligen LO-förbundens rättsskydd aktiebolag.

^c Uppgick till 15,5 basbelopp.

^d Uppgift ej tillgänglig.

Tabell II. Vissa organisationers bevakningar av löne- och pensionsfordringar efter år 1971. Antal bevakningar överstigande fem basbelopp och antal därav som lett till utdelning utöver fem basbelopp samt utdelningarnas storlek^a i relation till för resp. bevakning enligt 2 § LGL gällande basbelopp.

Organi- sation	Tidrymd	Antal be- vakningar över fem basbelopp	Antal därav som även medfört utdelning över fem basbelopp										
			Totalt		Antal i vilka utdelningen uppgick till be- lopp inom på nästa rad angivna antal bas- belopp								
			Antal	(%)									
										5-6	6-7	7-8	8-9
HTF	1.1.1972—31.12.1974	1	0 ^d	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
SIF	1.1.1972—31.12.1974	92	56	60,9	28	13	10	3	1	—	—	—	1
SJF	1.1.1972—21.11.1974	6	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
SALF ^b	1.1.1972—31.12.1974	13 ^c	7 ^c	53,9 ^c	4	—	1	1	—	—	—	—	1
Samtliga		112	63	56,3	32	13	11	4	1	—	—	—	2

^a CF-STF har inte kunnat lämna uppgifter härom.

^b Uppgifterna innefattar ej bevakning av pensionsfordringar.

^c Beträffande fem av de 13 bevakningarna är utdelningen ännu inte fastställd. Procenttalet 53,9 förutsätter att ingen av dessa fem bevakningar leder till utdelning över fem basbelopp. Om alla fem skulle medföra sådan utdelning blir procenttalet 92,3.

^d Uppgiften är osäker.

Bilaga 4
(till bilaga A)

Utkast

till ändrad lydelse av 6 § lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs. Ändringen övervägs av den arbetsgrupp som inom arbetsmarknadsdepartementet bl. a. ser över lönegarantisystemets tekniska funktion (jfr under 5.2)

6 §

Konkursförvaltaren skall snarast efter konkursbeslutet underrätta myndighet som avses i 5 § om fordran på lön för uppsägningstid i den mån fordringen enligt förvaltarens bedömande är klar. Underrättelse får under samma förutsättning lämnas även om annan fordran som omfattas av garantin. I övrigt skall underrättelse lämnas utan dröjsmål när fordran som omfattas av garantin efter bevakning blivit utdelningsgill.

Underrättelse som avses i första stycket behöver inte lämnas i den mån arbetstagaren får lyfta betalning för sin fordran enligt 143 § konkurslagen (1921: 225), beträffande fordran på lön för uppsägningstid på fordringens förfallodag och beträffande annan fordran utan dröjsmål sedan fordringen blivit utdelningsgill.

Har underrättelse lämnats enligt första stycket första eller andra punkten är därmed den fordran som underrättelsen avser att anse som bevakad i konkursen och utdelningsgill. I den mån utdelning belöper på fordringen i framlagt utdelningsförslag får dock fordringens rätt till utdelning prövas efter klander av förslaget.

Bilaga B

Remissyttrandena över betänkandet (Ds Ju 1975:4) Löneprivilegium och förmånsrätt för företagsinteckning.

Utredningens förslag har, sett som helhet, fått ett positivt mottagande under remissbehandlingen. Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar förslaget i dess huvuddrag utan erinran. Bland dem finns *Svea hovrätt, riksförsäkringsverket, kammarkollegiet, bankinspektionen, revisionsverket, statens industriverk, länsstyrelserna i Malmöhus, Gävleborgs län och Västernorrlands län, konkurslagskommittén, Företagareföreningarnas förbund, LRF, industriföreningen, bankföreningen, Svenska företagens riksförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Sparbanksföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, Sveriges grossistförbund, SHIO, industriförbundet, köpmannaförbundet, handelskammareförbundet, ackordscentralens stockholms- och malmöavdelningar, metallindustriarbetareförbundet, TCO, SAF och SACO/SR.*

Ett par remissinstanser uttrycker viss tveksamhet men vill dock inte motsätta sig förslaget. LO anser det beklagligt att man inte kunnat lösa problemen kring företagsinteckningarna på annat sätt än som föreslagits. Ett genomförande av förslaget kan antas leda till att lönegarantiavgiften måste höjas, vilket ytterst drabbar löntagarna. Med hänsyn till att en eventuell höjning av avgiftsbeloppet kan förmodas bli liten vill LO emellertid av det skälet inte avstyrka utredningsförslaget. Enligt LO:s uppfattning bör försvagningen av löne- och pensionsfordringarnas ställning i förmånsrättshänseende kunna kompenseras genom att begränsningsbeloppet höjs till åtta gånger basbeloppet. När det sedan gäller förmånsberättigade fordringar av löneförmånskaraktär som inte f. n. faller under lönegarantilagen, närmast fordringar på försäkringsavgifter till AFA och AMF ges i förslaget inte någon kompensation för försvagning av löneprivilegiet. LO säger sig icke kunna godta förslaget utan att dessa fordringar får något slags kompensation. LO framhåller vidare att en annan i sammanhanget inte oviktig typ av förmånsberättigade fordringar utgörs av fordran på mättningsarvode. Sådana förekommer inom bl. a. byggnads-, målare- och bleck- och plåtslagarbranscherna. LO kan inte acceptera den föreslagna ordningen med mindre än att det blir klarlagt att dessa fordringar antingen omfattas av lönegarantin eller får kompensation för försvagningen av löneprivilegiet. Under förutsättning att de synpunkter som LO har fört fram blir beaktade har organisationen inget att invända mot förslaget.

I likhet med LO anser *byggnadsarbetareförbundet* att det bör övervägas att låta fackföreningarnas fordran på mättningsarvode omfattas av lönegarantin. Mättningsarvodet, som utgör en del av arbetstagarnas lön, skall enligt de inom byggnadsbranschen gällande kollektivavtalen avskiljas av arbetsgivaren från lönen och levereras in till fackföreningen.

Riksskatteverket sätter ifråga om inte den föreslagna ändringen av förmånsrättslagen har tillmätts för stor betydelse när det gäller före-

tagsinteckningarnas kreditvärde. Förslaget innebär att företagsinteckningshavarna — främst banker och leverantörer — skall få lyfta den utdelning som hittills har tillkommit staten som innehavare av infriade lönefordringar. I förhållande till utlånade belopp med säkerhet i företagsinteckningar utgör den utdelningen en mycket blygsam post. Verket framhåller att frågan om en näringsidkare skall få kredit ofta gäller också så förtroendet för hans verksamhet. I allmänhet är det också så att en näringsidkare som inte kan erbjuda realsäkerhet måste komplettera företagsinteckning med borgen från sig själv eller annan. Förhållandet hänger samman med att hur än lagstiftaren anstränger sig så blir objektet för företagsinteckning aldrig annat än av mobil karaktär. Med vad som har anförts vill riksskatteverket dock inte motsätta sig förslaget att ändra turordningen i förmånsrättslämmande mellan löneprivilegiet och företagsinteckning.

Endast två remissinstanser, *byggnadsarbetareförbundet* och *SPP* avstyrker förslaget att i förmånslämmande ställa löneprivilegiet efter företagsinteckning.

De invändningar som *byggnadsarbetareförbundet* riktar mot förslaget ligger mera på det principiella planet. Förbundet erinrar om att tillskapandet av den statliga lönegarantin motiveras av sociala skäl och att avsikten med garantin inte har varit att förbättra kreditinstitutens ställning i låntagarens konkurs. Genomförs den av utredningen föreslagna ordningen, skulle staten genom lönegarantin indirekt komma att få ta över betalningsansvaret för fordringar med säkerhet i form av företagsinteckning. Förbundet framhåller vidare att en del av de avgifter som formellt tas ut som lönegarantiavgift kommer med förslaget att i praktiken användas till att täcka kreditförluster. Enligt förbundets mening bör frågan om företagets kreditförsörjning lösas på annat sätt än genom den föreslagna ändringen i förmånsrättsordningen.

SPP, som avstyrker utredningsförslaget, anför bl. a. följande. Sedan ATP trädde i kraft har *SPP* och det med *SPP* samförvaltade Pensionsregistreringsinstitutet (PRI) samordnat pensionsplanerna för tjänstemän och arbetsledare inom SAF:s område. Det har skett genom tillskapandet av en pensionsfond som är gemensam för alla delägarföretag i SAF, den s. k. ITP-planen. Inom ITP-området har pensioneringsfrågan lösts antingen så att arbetsgivaren i *SPP* försäkrar samtliga pensionsförmåner, vilket innebär att arbetsgivaren kontant betalar pensionspremierna för de avtalade förmånerna, eller så att arbetsgivaren i stället låter PRI registrera ålderspensionsförmånerna, för vilka arbetsgivaren således svarar fortsättningsvis, och därutöver tecknar försäkring i *SPP* för en viss del av ITP-förmånerna, den s. k. riskdelen. För den senare erläggs premier. En förutsättning för att kontoföring av pensionsförpliktelser skall få tillämpas är att arbetsgivaren hos Försäkringsbolaget Pensionsgaranti, ömsesidigt, (FPG) får teckna kreditförsäkring för de pensionsförpliktelser som arbetsgivaren sedermera skall infria. De till ITP-systemet anslutna arbetsgivarna har således att till *SPP* erlägga betydande premiebelopp. Sedan fastighetsinteckningarna getts förmånsrätt framför löneprivilegiet har *SPP* haft förmånsrätt bara i lös egendom i konkursgäldenärernas ägo. Denna förmånsrätt har emellertid i det väsentliga räckt till för att tillförsäkra *SPP* de obetalade pensionspremierna. Emellertid bör av olika skäl inte allt för långtgående slutsatser dras av detta förhållande. Det läge som råder kommer emellertid att förändras om utredningsförslaget genomförs. Om löneprivilegiet i praktiken mister

större delen av sin betydelse, kommer SPP i likhet med övriga konkursborgenärer att få nöja sig med mer eller mindre ringa konkursutdelningar. SPP har, liksom andra här i landet verksamma livförsäkringsbolag, att tillämpa principen om restlös återbäring. Några avsättningar för att genom bolaget motverka sådana premiebortfall som det här kan bli fråga om kan därför inte göras. Vad frågan gäller är om SPP skall på grund av förmånsrätt kunna få utdelning så att premieförluster inte uppstår eller om vissa pensionsförsäkringar skall på grund av utebliven premieutbetalning förvandlas till fribrev, som endast delvis täcker den avsedda pensionsförmånen. Det senare alternativet synes SPP stötande. SPP anser att ett genomförande av förslaget kan få ur social synpunkt skadliga effekter för vissa löntagare.

FPG tar också upp vissa frågor som har samband med ITP-planen. FPG:s uppgift är att meddela kreditförsäkring för arbetsgivares pensionsutfästelser, huvudsakligen utfästelser om ålderspension enligt ITP-planen för tjänstemän. Enligt försäkringsvillkoren skall FPG, när ett kreditförsäkrat företag inställer betalningarna, köpa pensionsförsäkring i SPP som motsvarar den intjänade pensionsrätt som omfattas av kreditförsäkringen. FPG fullgör därvid i egenskap av borgensman arbetsgivarens skyldigheter att inköpa pensionsförsäkring. Genom betalningen till SPP får FPG en regressfordran på arbetsgivaren och den förmånsrätt som tillkommer de pensionsberättigade övergår på FPG. I konkurs har FPG således förmånsrätt bl. a. för den del av avgiften till SPP för inköp av pensionsförsäkring som avser pensionsrätt intjänad under sista året före konkursansökningen och för den del av avgiften som avser pensioner vilka beräknas bli utbetalade under sex månader efter konkursansökningen. I regel är endast en mindre del av FPG:s fordran förmånsberättigad enligt 11 § FRL. De föreslagna ändringarna i FRL skulle medföra betydligt ökad risk för att FPG inte får betalning för sina förmånsberättigade fordringar. Till det kommer att en lagändring enligt utredningsförslaget kan väntas medföra ökade krediter till företagen mot säkerhet i företagsinteckning. Då det allmänt har omvitnats att de nuvarande förhållandena har medfört svårigheter att tillgodose berättigade kreditanspråk för företagen, vill FPG emellertid inte motsätta sig de föreslagna ändringarna.

Frågan om löneutbetalning efter beslut om egendomsavträde tas upp också av några remissinstanser.

Advokatsamfundet framhåller att en av konkursförvaltningens angelägnaste uppgifter, när konkursgäldenär driver rörelse, är att bedöma om rörelsen skall fortsättas för konkursboets räkning. I vissa fall kan också ett kortvarigt avbrott i rörelsen till följd av bortfall av kunder och dylikt avsevärt försvåra möjligheterna att sälja rörelsen till ett godtagbart pris. En förutsättning för att rörelsen skall kunna fortsätta är att konkursförvaltaren har möjlighet att betala löpande löner på förfallodagen. Men också när rörelsen inte skall fortsättas, har konkursförvaltningen ofta behov av att kunna använda konkursboets anställda för t. ex. slutförande av pågående arbeten, inventering, utförsäljning och annat arbete för bouppteckningens upprättande. F. n. behöver, anför samfundet, konkursförvaltningen i allmänhet inte tväcka om att använda befintliga eller inflytande medel till löneutbetalningar, eftersom lönerna har god förmånsrätt. Ett genomförande av utredningens förslag skulle radikalt ändra detta förhållande. Utredningens i och för sig angelägna förslag om stärkande av företagsinteckningarnas ställning bör enligt

samfundets mening inte genomföras, om det inte samtidigt skapas tillräckliga garantier för snabb utbetalning av lönerna i konkurs.

Bankspektionen erinrar om att det krävs en lösning av de problem som hänger samman med löneborgenärernas försämrade möjligheter att få förskott enligt 143 § konkurslagen, om den nuvarande prioriteten för lönefordringar slopas. Den närmast till hands liggande lösningen torde enligt inspektionen vara att lönegarantimedel på ett eller annat sätt tas i anspråk för utbetalning av förskott och att staten i gengäld får ett regresskrav mot konkursgäldenären. *Ackordscentralens stockholms-avdelning* uttalar att den lösning som enligt uppgift i det remitterade betänkandet är under övervägande inte är helt tillfredsställande. I stället bör i förevarande hänseenden fordran på inestående lön helt likställas med fordran på lön för uppsägningstid. I sammanhanget vill stockholmsavdelningen också peka på den speciella ansvarsproblematik som uppstår när konkursförvaltaren bedömt en lönefordran som klar och till följd därav utbetalning har skett från lönegarantifonden, men fordran inte godkänns fullt ut vid den prövning som sker i samband med klander av utdelningsförslaget. Enligt avdelningens mening är det nödvändigt att frågan belyses närmare under det fortsatta lagstiftningsarbetet. Också *handelskammareförbundet* menar att inestående lön bör likställas med lön under uppsägningstid. Vikten av att reglerna om utbetalning under den statliga garantin utformas så att lönerna kan fortlöpande utan dröjsmål betalas under garantin betonas av *bankföreningen* och *Företagareföreningarnas förbund*.

Frågan i vad mån lönefordran som belöper på tid efter konkursbeslutet är att anse som en massafordran eller konkursfordran i det fallet att löneborgenärerna efter beslutet om egendomsavträde utfört arbete åt konkursgäldenären diskuteras närmare av ett par remissinstanser. Sålunda anför *konkurslagskommittén* att, om konkursboet säger upp tjänsteavtal med anledning av konkursen, så bör arbetstagarens fordran på lön under uppsägningstiden räknas, inte som massafordran utan som konkursfordran och som sådan åtnjuta förmånsrätt under högst sex månader från uppsägningen. Lönen är i motsvarande mån tryggad genom lönegarantin med viss beloppsmaximering. Vad som har anförts bör enligt kommittén i princip gälla även om arbetstagarna utför arbete åt boet. Det skall ses i belysning av att en arbetstagare för att bevara rätten till uppsägningslön är skyldig att utföra arbete under uppsägningstiden (jfr prop. 1973: 129 s. 27 och 138). Kommittén framhåller vidare att ett konkursbo emellertid kan träda in i ett föreliggande tjänsteavtal som självständig part på arbetsgivarsidan. Om så skulle ske, blir arbetstagarnas löneanspråk för tiden därefter massafordran. Vill konkursboet ta uppsagd arbetstagare i anspråk för fortsatt drift av gäldenärens rörelse efter uppsägningstidens utgång, måste boet uppenbarligen träda in i avtalet. Sådant inträde får emellertid i princip äga rum bara om konkursförvaltaren bedömer det vara fördelaktigt för konkursborgenärerna (jfr 53 § konkurslagen). Inträde från konkursboets sida kan också tänkas äga rum med verkan från en tidigare tidpunkt än uppsägningstidens utgång. Boet vill t. ex. försäkra sig om fortsatt medverkan i rörelsen av arbetstagare som på grund av 11 § tredje stycket FRL saknar förmånsrätt eller som har högre löneanspråk än vad som kan utgå med förmånsrätt eller enligt lönegarantin.

Träder boet in i ett sådant fall, blir lönefordringen massafordran åtminstone till den del som den inte täcks av förmånsrätt eller lönega-

ranti. Nu angivna fall av inträde från boets sida torde emellertid tillhöra undantagen och bör enligt kommittén normalt inte behöva beaktas vid kreditgivningen med företagsinteckning som säkerhet. I sammanhanget erinrar kommittén om att det, såvitt angår tillämpning av kungörelsen (1972: 302) om statsbidrag till nedläggningshotade företag, har förutsatts att konkursborgenärerna skall hållas skadeslösa (se prop. 1972: 64 s. 15 och 24 samt InU 1972: 12 s. 3).

Handelskammarförbundet vill betona uttalandet i betänkandet att det skulle vara utsiktslöst att försöka stärka företagsinteckningarnas ställning, om lönefordringar för sådan uppsägningstid efter konkursutbrottet under vilken arbetstagarna utför avtalsenlig arbetsprestation, skulle kunna göras gällande som massafordringar. *Bankföreningen* anför att det är angeläget att under den fortsatta handläggningen av lagstiftningsärendet blir klarlagt att lönefordringarna i nu åsyftade fall endast är vanliga konkursfordringar och inte massafordringar. Med hänsyn till den vikt som utredningen vid sin bedömning av rättsläget synes ha tillmätt den statliga löncgarantin bör enligt föreningen ett klarläggande uttalande avse kvalificeringen av lönefordringen i dess helhet, således även den del som inte täcks av garantin.

Bankinspektionen anför att det inte ankommer på inspektionen att göra något uttalande i den föreliggande rättsfrågan men att enligt inspektionens mening utredningen väsentligt har överdrivit frågans betydelse. För att återställa företagsinteckningens värde som kreditunderlag är det i och för sig tillräckligt att lönefordringar som uppkommer före konkursutbrottet inte inkräktar på underlaget för företagsinteckningarna. Beträffande senare uppkomna lönefordringar blir det en fråga för konkursförvaltaren att utifrån sitt ansvar gentemot borgenärerna ta ställning till om en fortsatt drift av den konkursdrabbade rörelsen är försvarlig. Givetvis skulle förutsättningarna för att fortsätta driften öka något, om de ifrågavarande lönefordringarna har karaktär av konkursfordringar. Men det bör samtidigt framhållas att det i regel endast kan bli tal om en kort tids fortsatt drift och att avgörandet om fortsatt drift eller ej är beroende av en mängd olika faktorer. Huruvida de anställdas fordringar på lön efter konkursutbrottet blir konkursfordringar eller massafordringar bli sålunda mera sällan avgörande. I vart fall har inspektionen för sin del inte ansett sig ha anledning att fästa någon vikt vid denna fråga, när det gäller att bedöma om krediter på grund av företagsinteckning är förenliga med banklagstiftningens krav på betryggande säkerhet.

Enligt *Ackordscentralens stockholmsavdelning*, *Svenska företagares riksförbund* och *Sveriges grossistförbund* bör löneprivilegiet kunna avskaffas helt. Riksförbundet anför bl. a. att lönefordringarna utgör en återhållande faktor när det gäller att erhålla förtroendekrediter; leverantörskrediter och liknande krediter även om löneprivilegiet genom föreliggande förslag skulle flyttas ner i förmånsrättshänseende.

Svea hovrätt erinrar om att frågan om att avskaffa hyres- och arrendeprivilegierna har diskuterats i tidigare lagstiftningsärenden (jfr prop. 1970: 142 s. 92). Med hänsyn till att dessa förmånsrätter enligt förslaget får en betydligt säkrare ställning kan det enligt hovrättens mening sättas i fråga om de bör bestå oförändrade. Frågan förtjänar att övervägas ytterligare. *Konkurslagskommittén*, som i denna del ansluter sig till utredningsförslaget, erinrar om att man också i andra lagstiftningssammanhang har strävat efter att behandla hyres- och arrendepri-

vilegierna och företagsinteckning gemensamt (se t. ex. 9 kap. 12 § förslaget till utsökningsbalk enligt SOU 1973: 22 jämte motiv s. 342 och 81 § andra stycket förslaget till ändring i konkurslagen enligt SOU 1974: 55 jämte motiv s. 199).

Konkurslagskommittén anför att löneprivilegiet enligt förslaget skall sättas ned efter förmånsrätt på grund av utmätning enligt 8 § FRL. Utredningen synes ha utgått från att det är en nödvändig konsekvens av huvudförslaget. Så är emellertid egentligen fallet bara om under konkurs fartyg, som inte är infört i skeppsregistret eller i motsvarande utländska register, eller gods i fartyg eller i luftfartyg skall säljas utmättningsvis (139 § 3 mom. utsökningslagen 1877: 31 s. 1 i lydelsen enligt SFS 1973: 1131). För övriga situationer behövs i och för sig inte någon ändring. Sålunda gäller antingen att utmätningen verkställts så sent före konkursen att den skall gå åter och därigenom uppkommer inte någon konfliktsituation. Eller också gäller, om utmätningen står fast, att utmättningsförfarandet skall fortgå och att löneborgenären inte kan göra anspråk på köpeskillingen från den utmätta egendomen (se bl. a. SOU 1973: 22 s. 344).

Svea hovrätt och *bankföreningen* biträder utredningsförslaget att inte ändra på förmånsrätten för de fordringar som avses i 10 § FRL. Inte heller enligt *konkurslagskommittén* kan det komma i fråga att utan sakliga skäl försämra den säkerhet som förmånsrätten enligt 10 § FRL utgör för där avsedda borgenärer. Förhandenvaron av sådana förmånsrätter torde inte spela någon roll vid bedömningen av en låntagares kreditvärdighet. Kommittén pekar emellertid på att en lösning i motsatt riktning kan tänkas. Sålunda skulle man kunna lyfta ut de ifrågasvarande fordringarna ur förmånsrättsordningen och i stället hantera dem som konkurskostnader. Frågan har övervägts tidigare (jfr 1969: 5 s. 144). Även om det av utredningen framlagda lagförslaget har ändrat läget i det att de allmänna förmånsrätterna enligt 10 § FRL blir ensamma om att kunna tränga undan särskilda förmånsrätter, anser kommittén särskild anledning alltså saknas för att byta system.

Riksskatteverket tar upp frågan om utmätning av företagsinteckning. I små och medelstora företag är det ofta staten som visar sig vara den störste kreditgivaren åt företaget. Om en företagsinteckning inte är fullt ut belånad, har gäldenären möjlighet att helt eliminera statens möjligheter till betalning genom att pantförskriva inteckningen till annan även efter det att den företagsintecknade egendomen har utmätts. Enligt verkets mening är det inte oförenligt med utredningens förslag att stärka statens ställning som borgenär genom att medge utmätning av företagsinteckning. En sådan ordning synes emellertid förutsätta att ägarhypotek till företagsinteckning införs. Viktigare än att medge utmätning av företagsinteckning är emellertid enligt verket att komma till rätta med de nuvarande förhållandena beträffande A-skatters behandling i konkurs. Sålunda gäller nu att staten på vanligt sätt måste bevaka vid konkursutbrottet innehållna, men inte redovisade källskattemedel samtidigt som staten å andra sidan får källskattemedel direkt genom skatteavdrag beträffande lön som utbetalas efter konkursutbrottet. Visserligen har detta ologiska förhållande fått mindre betydelse efter tillkomsten av den statliga lönegarantin men det hindrar inte att en lagändring är angelägen. En sådan bör enligt verkets mening innebära föreskrift om redovisningsansvar för arbetsgivare såvitt avser innehållna skattemedel.

Enligt *bankföreningen* kan invändningar riktas mot att en arbetstagers fordran mot arbetsgivaren får, till den del den överstiger vad han har fått ut enligt lönegarantilagen, i konkurs stå tillbaka för statens regresskrav. Bankföreningen anför att den enskildes intresse att även i arbetsgivarens konkurs såvitt möjligt få ut sin lön så länge anställningsavtalet gäller bör tillmätas större tyngd än statens intresse att genom utdelning i konkursen nedbringa sin förlust. Också nedflyttningen av löneprivilegiat enligt det remitterade förslaget ökar den enskilde arbetstagarens intresse att inte ställas efter statens regresskrav för sin fordran. Enligt *bankföreningens mening* borde den naturliga ordningen därför vara att den enskilde arbetstagarens överskjutande fordran i konkursen får företräde framför statens regresskrav på grund av betalning under lönegarantin.

En mycket omdiskuterad fråga under remissbehandlingen är utredningens förslag att höja maximibeloppet enligt lönegarantin från fem till åtta basbelopp. Visserligen tillstyrks eller lämnas förslaget i denna del utan erinran av flertalet remissinstanser men flera av dem förordar andra lösningar än dem betänkanterna upptar. Enligt *bankföreningen*, *TCO*, *advokatsamfundet*, *SACO/SR* och *Föreningen Sveriges kronofogdar* bör begränsningen slopas helt. Sålunda anför *TCO* att lönegarantisystemet kommer att i högre grad än nu utgöra det skydd som löneborgenärernas intresse kräver i en konkursituation, om utredningsförslaget genomförs. Syftet med lönegarantisystemet kan inte längre begränsas till att tillgodose de stora flertalet löneborgenärers behov. I stället måste man nu lönegarantivägen kompensera för löneprivilegiets försvagning och tillgodose också den högt avlönade arbetstagarens rättmätiga behov av att få ut sin lön. *TCO* anför vidare att det av utredningen anförda argumentet mot att slopa beloppsbegränsningen inte förefaller övertygande.

Liknande synpunkter framförs av *bankföreningen* som vidare framhåller att en full statlig lönegaranti vid konkurs kan bidra till att skapa det rådrum som behövs för att företaget skall kunna rekonstrueras eller avvecklas på ett sätt som är företagsekonomiskt riktigt och ur samsättningsynpunkt lämpligt genom att den personal på det administrativa och tekniska planet som har väsentlig betydelse för företagets funktion känner trygghet för sina löner också i konkurssituationen. *SACO/SR* framhåller att en begränsning av lönegarantin torde ur kostnadssynpunkt vara betydelselös. Enligt organisationen är farhågorna för missbruk av den statliga lönegarantin överdrivna. En metod utöver dem som finns nu att undvika missbruk skulle vara att alltid låta en facklig organisation ombesörja bevakningen för medlemmens räkning.

Om utbetalning under lönegarantin skall maximeras bör i vart fall enligt *advokatsamfundet*, *SACO/SR* och *TCO* beloppsgränsen höjas utöver åtta gånger basbeloppet. *TCO* förordar för sin del en höjning av gränsen till tolv gånger basbeloppet. I sammanhanget erinrar *TCO* bl. a. om att det förekommer att anställda i högre befattningar låter viss del av lönen stå inne för att hjälpa företaget ur tillfälliga likviditetskriser. En höjning från åtta till tolv basbelopp skulle medföra bara en ringa kostnadsökning med hänsyn till det fåtal löneborgenärer som berörs. *Advokatsamfundet* och *SACO/SR* anser att beloppsgränsen, om den skall finnas kvar, bör höjas till 15 basbelopp. Skulle inte heller detta godtas, är det enligt *SACO/SR* tänkbart att stärka företagsinteckningarnas ställning i konkurs genom att behålla nuvarande förmåns-

rättsordning men låta statens fordran på källskatt i stället utgå enligt 13 § FRL även när källskatten avser lön som bevakas i konkurs. En sådan ordning skulle enligt organisationens mening öka företagsinteckningarnas utdelning i konkurs med hälften av vad utredningen föreslår, förutsatt att källskatteavdraget genomsnittligt är 50 % av den lön som bevakas. En följd härav skulle då bli att länsstyrelsernas nuvarande skyldighet att göra källskatteavdrag vid utbetalningen i lönegarantilagen slopas eller m. a. o. att lönegarantin får omfatta bara arbetstagarnas nettolöner.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anför att beloppsbegränsningen bör sättas högre än åtta basbelopp men delar utredningens mening att det bör finnas en spärr. *Metallindustriarbetarförbundet* biträder utredningsförslaget i denna del men vill understryka vikten av att det sker en framtida uppräknings av lönegarantibeloppen. Också *handelskammarförbundet* ställer sig tveksamt till om åtta basbelopp är tillräckligt för att ge trygghet åt den kvalificerade arbetskraften.

Svenska företagares riksförbund erinrar om att trygghetslagarna också innehåller regler om skyldighet för företagarna att betala skadestånd med i vissa fall upp till fyra årslöner. Förbundet föreslår att lönegarantin får omfatta också belopp som kan tillerkännas löntagare enligt de nyss nämnda skadestandsreglerna.

Kronofogdemyndigheten i Göteborg anför bl. a. att det i ett inte obetydligt antal fall, då beloppsbegränsningen utgjort ett hinder för ytterligare utbetalning, inte har varit fråga om högvärdade krav på uppsägningslön utan om ej fackanslutna personers lönefordringar för lång tid tillbaka. I fråga om lön för förfluten tid kan det emellertid sättas i fråga om de sociala skäl som bär upp lönegarantisystemet kan göra sig gällande med samma styrka. Det kan därför enligt myndighetens mening vid en framtida prövning av frågan om ytterligare uppräknings av antalet basbelopp vara skäl att överväga en regel som särskilt maximerar lönegarantins ersättning för ackumulerad lönefordran. Denna synpunkt delas av *riksskatteverket*. Verket anför dessutom att en höjning av basbeloppsgränsen förefaller motiverad men att höjningen inte bör vara större än till sex basbelopp.

Beträffande finansieringen av den statliga lönegarantin uttalar *kammarkollegiet* att även om det kan vara svårt att närmare uppskatta de ekonomiska konsekvenserna av utredningens förslag torde en höjning av avgiftsuttaget åtminstone på någon sikt sannolikt bli oundviklig för arbetsgivarna, om förslaget genomförs. Frågan om tidpunkten för och omfattningen av avgiftshöjningen torde kunna tas upp i ett senare sammanhang då någon erfarenhet vunnits av hur det nya regelsystemet verkar i praktiken. Utvecklingen av fondens ställning bör därför enligt kollegiet nog följas efter ikraftträdandet av de föreslagna författningsändringarna. Även *riksrevisionsverket* och *länsstyrelsen i Malmöhus län* framhåller att utvecklingen bör följas med uppmärksamhet. *Metallindustriarbetarförbundet* godtar en höjning av lönegarantiavgiften för att möjliggöra en ändrad förmånsrättsordning i konkurs. *Riksförsäkringsverket* erinrar om att slopandet i samband med skatteomläggningen för år 1976 av "taket" för vissa arbetsgivaravgifter (7,5 × basbeloppet) automatiskt kommer att medföra en förstärkning av lönegarantifonden. Med utgångspunkt i underlagen för 1975 års preliminära avgifter kan förstärkningen beräknas till 1 milj. kr. Innan ställning tas till eventuella återverkningar på lönegarantiavgiften av ett genom-

förande av utredningens förslag bör frågan utredas. Med hänsyn till nu föreliggande överskottsmedel i fonden behöver enligt *SAF:s* mening genomförandet av utredningens förslag inte anstå. *Industriförbundet* anför att det inte på detta stadium av lagstiftningsärendet står klart i vad mån ett genomförande av utredningsförslaget kräver höjning av avgiftsuttaget för finansiering av den statliga lönegarantin. Enligt förbundet framstår detta som en brist i beslutsunderlaget och förbundet förutsätter att frågan klarläggs, innan det nu framlagda förslaget genomförs.

Synpunkter på den lagtekniska utformningen anläggs av *konkurslagskommittén*.

